

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * NOVEMBER * LISTOPAD * 1998
Č. 11 (486) * CENA 1,5 ZŁ

PAMIATKE ZOSNULÝCH

Miestna skupina SSP v Novej Belej sa celé desaťročia pýšila kvalitným folklórnym súborom, ktorý zožal nejeden úspech na domáčich scénach, v Detve a na iných podujatiach. Po niekoľkoročnej prestávke na dávne úspechy začal nadvážovať nový banský súbor - Malí Spišiaci pod vedením Jozefa Majerčáka. Hoci nacvičujú len niekoľko mesiacov, ukázali sa z dobrej stránky na viacerých podujatiach, v tom i na poslednej prehliadke dychoviek vo Fridmane. Na snímke: čepčenie z programu Spišská svadba. Foto: J. Pivočarčík

V ČÍSLE:

Pozdravy a blahoželania	2-3
Zo spomienok richtára	4
Písali o nás - Jurgo	6
Nové administratívne rozdelenie Poľska	7
Veľkňaz slovenskej emigrácie	8
Križ - symbol kresťanstva	8-9
Otvorenie novej školy	10-11
Slovensko-poľská konferencia v Prešove	12
Slovenský národ musí zostať verný svojim duchovným a kultúrnym koreňom....	13
Čudná jeseň	14-15
Výlet oravských detí	15
Seminár k 40. výročiu Života	16-17
Povedky na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-21
Odišli od nás	22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa.....	32

NA OBÁLKE: Slovenský spisovateľ Anton Baláž kladie kvety na hrob matky Štefana a Andreja Radinských vo Veľkej Lipnici (Orava). Foto: P. Kollárik

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POŁSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik

Społeczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšálová,
Anton Pivočarčík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuję
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóf i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półrocze - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

KRAJANIA O ŽIVOTE

**VENDELÍN
STERCULA**
z Veľkej
Lipnice-
Privarovky

Ak sa dobre pamäťam, prvé Životy k nám priniesol začiatkom leta 1958 môj otec Ján, ktorý bol jeden zo spoluakladateľov Spolku v obci a neskôr tajomníkom MS. Nedočkavo sme začali čítať, naradovaní, že konečne máme v ruke ozajstné slovenské noviny. Neskôr časopisy krajanom doručovali naši poštári, medzi nimi Felix Kovalčík, otec doterajšieho predsedu gminnej rady vo Veľkej Lipnici Emila Kowalczyka, potom Vendelín Karlák, Eugen Lihosyt, a od roku 1961 až dodnes Vendelín Vontorčík. Hoci je už od roku 1997 na zaslúženom dôchodku, musím povedať, že sme s ním najspokojnejší. Životy poroznáša načas, nikdy mu žiadne číslo nechyba a okrem toho si ho sám aj predpláca a veľmi rád číta. Neraz si krajania Životy čítali v klubovni, ktorá v minulosti putovala po viacerých domoch; bola o.i. u Floriána Kramára, Karola Pniačeka, Floriána Jašuru i u Karnafovcov v Lipnici-Murovaniči. Teraz si našla miesto u predsedu MS v Privarovke, Eugena Bandyka.

V prvých rokoch vydávania Života sme mali v obci vyše 200 predplatiteľov, postupne však tento počet klesal. Veľa predplatiteľov ubudlo najmä počas výnimcočného stavu v Poľsku, t.j. v 80. rokoch. Predtým mali v Privarovke vyše 100 predplatiteľov, v Kyčoroch asi 30 a v Murovanici okolo 100. Životy u nás stále plnili dôležitú úlohu. Posilňovali naše národné povedomie, poskytovali možnosť zdokonaľovať sa v slovenskom jazyku a prinášali množstvo zaujímavých článkov, o.i. z histórie, ktoré nám vlievali novú a novú naděj na lepšiu budúcnosť.

Z prvého čísla Života si dodnes pamäťam jeden článok, vlastne prírodu, ktorá bola v ňom opísaná. Stala sa u nás v obci, cez vojnu, v roku 1944. Vtedy vraj aj nemeckí vojaci, ktorí tu boli dlhšiu dobu ubytovaní, chodili v nedele do kostola. Raz, keď dávali peniaze na tácku, kňaz im povedal „danke schön“. Viďte, že nie všetci Nemci boli zlé, hoci neskôr sa to, žiaľ, nepotvrdilo. V januári 1945 totiž u nás na dlho zastal front a dedina bola tak zničená, že sme sa z toho nemohli dlho pozviechat. To je už ale iná história, ktorú som v minulosti opísal aj v Živote. Náš časopis nám v posledných rokoch veľmi opeknel. Zmenil sa nielen jeho vonkajší vzhľad, či farebnosť, ale čo je dôležitejšie, zostal aj obsahovo veľmi zaujímavý. Myslím, že každý si v ňom nájde to, čo hľadá. Je totiž určený rovnako pre starších čitateľov, pre polnohos-

podárov, gazzinky, školskú mládež, nájdeme v ňom humor, horoskopy, právne rady a podobne. Do ďalších 40 rokov želám Životu veľa ďalších zaujímavých materiálov a najmä mnoho verných čitateľov.

**MICHAL
NEUPAUER**
z Nedece

Až sa nechce veriť, že Život je už celých 40 rokov medzi nami. Pritom, čo treba zdôrazniť, za toto dlhé obdobie vôbec nestratil na popularite. Hoci to, najmä spočiatku, nemal ľahké, - podobne ako nás Spolok, ktorý som pomáhal zakladať a som podnes jeho členom - jednako postupne prekonal všetky prekážky a získal si veľkú obľubu.

Veľmi dobre sa pamäťam nielen na začiatky činnosti Spolku, ale aj na prvé čísla nášho časopisu. Predchádzali ich schôdze na Spiši a Orave, ba aj akési školenie, ako získať predplatiteľov a kolportovať časopis medzi čitateľmi. Potom nastali chvíle napäťeho očakávania. Konečne kdesi v lete 1958 prišlo to vytúžené prvé číslo, ktoré pochopiteľne vyvolalo medzi našimi krajanmi veľkú radosť, priam nadšenie. Akoby aj nie, vedľa rokoch začali konečne dostávať časopis v slovenskom jazyku, písuci o nich a pre nich. Spomínam si, že od začiatku sme mali veľa predplatiteľov, vyše 220, čo znamená, že ho odoberala skoro celá dedina. Mnohí krajania ho okrem toho predplácali svojim príbuzným v zahraničí, ktorí taktiež prejavovali oň veľký záujem.

V prvých rokoch roznášali Život sami krajania. Celú zásielku sme si pekne rozdelili na niekoľko častí, ktoré potom vybraní krajania rýchlo rozniesli predplatiteľom. Jeden človek by to museł robiť aspoň tri dni. Potom časopis začali roznášať poštári. Neradi to robili. Neraz sme mali stážnosti, že viacerí predplatitelia dostali Život bud' veľmi neskoro, alebo ho vôbec nedostali. A tak sa po istom čase roznášaním začala opäť zaoberať mestna skupina SSP. Aj dnes si ho roznášame sami. Keďže máme v obci nadálej veľa predplatiteľov, na jeho kolportovaní sa podielajú štyria krajania z rôznych častí dediny. Vďaka tomu môžu všetci odoberatelia dostať svoj časopis veľmi rýchlo.

Keď ide o obsahovú stránku prvých čísel, ba prvých ročníkov, môžem povedať že časopis bol veľmi zaujímavý - dokázal všetkých zaujať, pobaviť ich, ba im aj poradíť. A to mu, našťastie, zostalo podnes. Všetci vieme, že v dobe vzniku časopisu, ale aj v ne-

skorších rokoch, boli ľažké časy. Ľudia nemohli slobodne hovoriť, čo si myslia, buď prejavovať nespokojnosť so súčasným systémom, a tak isto redakcie nemohli na stránkach časopisov uverejňovať svoje politické názory, tobôž kritiku vtedajšieho spoločenského poriadku. Nad každým písaným slovom bdedla totiž cenzúra totalitného štátu. Preto Život publikoval hlavne články približujúce krajančie prostredie v spišských a oravských obciach, ich problémy a úspechy. A bolo to dobre, že písal o nás. Sám som viackrát prispeval do Života o otázkach Nedece. Pre tých, čo prispievali, čiže dopisovateľov Života sa každoročne konali osobitné porady, na ktorých sa riešili, popri zabezpečovaní predplatného, aj otázky týkajúce sa obsahovej stránky nášho časopisu a vôbec krajanského hnutia.

Dnes, keď od založenia Života uplynuli už štyri desaťročia, môžeme všetci plne oceňiť, akú veľkú úlohu zohral náš časopis pri upevňovaní národného povedomia spišských a oravských krajanov, pri popularizovaní a rozvíjani našej národnej kultúry, folklóru a ochotníckeho hnutia, a pri podporovaní výučby slovenského jazyka na Spiši a Orave. Verím, že tak ako doteraz, aj v nastávajúcich rokoch nás bude Život nadálej povzbudzovať, vzdelávať, informovať a zabávať. Do budúcnosti mu teda želám, aby sa nadálej tešil takej obľube, ako doteraz, a aby rástli rady jeho čitateľov.

**AUGUSTÍNA
LACIAKOVÁ**
z Podsrnia

Na prvé Životy ľudia netrpezivo čakali najmä potom, keď sa od nášho vtedajšieho predsedu MS v obci Albína Chovanca dozvedeli, že sú už vyťačené a onedlho ich rozvezú po oravských a spišských obciach. Bolo to niekedy v lete 1958. Tak sa aj stalo. Poštár Albín Grapa z Podvlnky ich priniesol do klubovne, ktorá bola vtedy v dome nášho predsedu MS. Bol to balíček, v ktorom bolo asi 50 kusov novotou voňajúcich časopisov, dosť veľkého formátu. Hoci boli len čiernobiele, nikomu to nevadilo. Každý bol zvedavý na to, o čom sa píše vo vnútri. Tešili sme sa, že máme svoj časopis, písaný po slovensky.

V 60-tych rokoch Životy privážal zase Štefan Kovalčík, ďalší podvlniansky poštár. Keď prichádzal, vitali sme ho už zdaleka, lebo na bicykli mal štítok s nápisom ŽIVOT. Ako sme sa dozvedeli, bicykel dostal z Varsavskej redakcie Života, asi od vtedajšieho

POKRAČOVANIE NA STR. 3

POZDRAVY A BLAHOŽELANIA

VEĽVYSLANECTVO SR V POĽSKU

Varšava 16.10.1998

Vážené predsedníctvo
odborného seminára
40 rokov časopisu ŽIVOT

Dovoľte, aby som Vás, všetkých účastníkov odborného seminára, čo najsreďejšie pozdravil, no predovšetkým tých, ktorí v týchto dňoch jubilujú - celú redakciu a vydavateľstvo časopisu Život.

Pretože som bol práve včera (15.10.) na stretnutí s našimi krajanmi - Slovákm v Jurgove, ktorí ako prví v Poľsku dostávali preukaz zahraničného Slováka a oboznámil som sa s postavením Slovákov v Poľsku bližšie, som presvedčený, že časopis Život vykonáva nenahraditeľnú činnosť morálnu a duchovnú na poli identity u týchto občanov.

V mene všetkých pracovníkov veľvyslanectva Vám, nadšencom a obetavcom pracujúcim priamo na vydávaní časopisu, ale i dopisovaťom d'akujem a sľubujem, že Vám budeme nápmocní.

S pozdravom a úctou

Ondrej Nemčok
veľvyslanec

Časopis SLOVENSKO

Martin 15. októbra 1998

Vážený pán šéfredaktor časopisu Život,
vážení členovia redakčného kolektívu!

Dovoľte, aby som Vás pozdravil v mene svojom i v mene magazínu Slovensko pri príležitosti Vášho štyridsaťročného jubilea.

Ked' sme v našom magazíne pred rokom, pri príležitosti našej dvadsaťročnice, uverejnili článok z pera Jána Špernogu pod titulom Jubileum Slovákov v Poľsku, ktorý pojednával o existencii slovenského etnika za severnou hranicou, teda v Poľsku, a opisoval polstoročie činnosti Spolku Slovákov v tejto krajine, veľmi silne sme si uvedomili, že predovšetkým časopis Život, založený v júni 1958, zohral pre poľských Slovákov veľmi pozitívnu a nenahraditeľnú úlohu.

Dá sa povedať, že Život je v Poľsku pre Slovákov rovnako silným pojítkom s nedalekou domovinou, akým sa snaží byť magazín Slovensko pre Slovákov na celom svete.

Vážený pán šéfredaktor, ešte raz Vám srdečne blahoželám a želám Vám veľa tvorivých sôl pri plnení úloh dotýkajúcich sa informácií o živote a kultúre krajanov, ktoré povzbudzujú ich slovenské národné povedomie.

Mgr. Milan Straka, šéfredaktor
a kolektív časopisu

Týždenník ŽIVOT

Bratislava 16.10.1998

Vážené dámy, vážení páni,
milí priatelia, kolegovia, ctení priatelia!

Ked' sa človek dožije štyridsiatky, má už zvyčajne za sebou najdôležitejšie životné rozhodnutia i kroky a vari nik nepochybuje o jeho zrelosti. Pre časopis, najmä krajanský, je to úctyhodný vek, ale o zrelosti by sa vlastne nemalo hovoriť. Ved' noviny nemôžu zastať vo vývoji. Musia sa meniť tak, ako sa menia pomery a podmienky v krajine, spoločnosti či v komunite, ktorú chcú oslovoovať.

Časopis Život oslavuje svoje významné jubileum. Celé štyri desaťročia starostivo a citlivо reagoval na život Slovákov žijúcich v Poľsku a v blízkosti jeho hraníc, bol a je médiom, ktoré spája našich

krajanov so Slovenskom. Vieme, že nemal vždy ľahký život, ale je obdivuhodné, ako sa so starosťami a problémami dokázal popasovať.

Dovoľte, aby som v mene celej redakcie týždenníka Život srdečne zablahoželal k výročiu časopisu jeho redaktorom, spolupracovníkom i tým, čo ho podporujú a všemožne mu pomáhajú. Náš časopis je o osem rokov starší, nuž zoberte naše želania ako vinš staršieho brata, ktorý si úprimne praje, aby ešte veľa rokov bol krajanský Život úspešný a užitočný. Aby mal dosť čitateľov i prispievateľov a dobré podmienky pre svoju existenciu.

S úctou

PhDr. Vladimír Štefko
zástupca šéfredaktora

SLOVENSKÉ POHLÁDADY

Bratislava 13. októbra 1998

Vážení kolegovia redaktori
zo ŽIVOTA Slovákov v Poľsku

Dovoľte mi, aby som Vás v mene matičného časopisu Slovenské pohládady srdečne pozdravil a pri príležitosti 40. výročia Vám udelil nobelovské potľapkanie po pleci!

Zaslúžite si ho za obetavú starostlivosť o to, aby háklivá rastlinka slovenskej kultúry v Poľsku nezvádla, aby tenký vlas vlastenectva ešte voľačo v tlaku dejín vydržal. Kiež vzácná láska medzi našimi bratskými národmi - poľským a slovenským - bude mať vždy dosť priestoru, voľného odstupu, aby sa slabšiemu v tomto zovretí dalo slobodne dýchať!

Mnoga lieta, celé Gabčíkovo a Mochovce energie pre dobro Slovákov v Poľsku želá

Štefan Moravčík
šéfredaktor

ORAVSKÉ OSVETOVÉ STREDISKO

Dolný Kubín 16.X.1998

Vážený pán šéfredaktor,
vážení krajania,

dovoľte mi, aby som Vám pri príležitosti 40. výročia vzniku časopisu ŽIVOT, kultúrno-spoločenského mesačníka Slovákov v Poľsku, úprimne zablahoželala, vyjadriťa úctu a podákovanie za spoluprácu, najmä v kultúrnej činnosti, ktorá od samého začiatku patrila k hlavným smerom krajanskej práce.

V každom čísle Vášho časopisu, ktorý my, osvetári, pozorne sledujeme, povzbudzujete rozvíjanie národnnej kultúry, ochotníckeho a folklórneho hnutia, prezentujete celú tú širokú plejádu súborov, krúžkov, sólistov, talentovaných ľudí z druhej strany Oravy a Spiša.

Máte veľkú zásluhu na povzbudzovaní Slovákov v Poľsku k národnostnému životu, články z dejín i súčasnosti sú plnokrvné, priamo, pravdivo a presvedčivo vykresľujú udalosti, radosti i starosti Slovákov v Poľsku, sú zrozumiteľné všetkým vrstvám čitateľov.

Dnes pri tejto slávnostnej príležitosti vám želáme v tejto potrebnej a záslužnej práci pre rozvoj krajanského hnutia v Poľsku veľa elánu do budúcich rokov práce.

Nadálej budeme hľadať cesty a možnosti dobrej spolupráce pri propagovaní a usporiadani podujatí, hľadať priestor pre rozvíjanie dobrých kultúrnych a spoločenských kontaktov.

Želáme veľa zdaru, pracovných a osobných úspechov, zdravie a pohodu v práci i v rodinách a aby sa Vám v ďalších rokoch podarilo uskutočniť všetky plány, ktoré v redakcii máte.

Mgr. Ol'ga Žabenská
riadička

Pracovníci Ľudových novín, týždenníka Slovákov v Maďarsku, vždy s očakávaním berú do rúk mesačník Slovákov žijúcich v Poľskej republike - Život. Tento časopis, ktorý verne monitoruje život našich krajanov na Spiši a Orave, nám z mesiaca na mesiac umožňuje dotvárať si obraz o Slovácoch v Poľsku a o činnosti ich Spolku.

Pri príležitosti 40. výročia založenia časopisu by som chcel v mene našej redakcie zablahoželať jeho pracovníkom a popriat' im, aby aj nadálej prispievali k zachovaniu a zveľaďovaniu bytia Slovákov v Poľsku, nášho slovenského jazyka, národnostnej kultúry a v neposlednom rade k udržiavaniu a rozvíjaniu identity príslušníkov slovenskej národnosti. Nech aj nadálej ostáva hlavnou úlohou Života upevňovanie a prehľbovanie národnostného sebapoznania.

Redaktorom časopisu prajem, aby zaujímavým spôsobom oslovovali svojich skutočných i potenciálnych čitateľov, hodnoverne a fundovane sa prihovárali každej vekovej vrstve, aby nimi redigovaný časopis bol skutočne zrakdom cítenia a života našich krajanov, Slovákov v Poľsku.

**Zoltán Bárkányi,
šéfredaktor**

ÚNIA SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
BÁSNIKOV A KULT. PRACOVNÍKOV
ŽIJÚCICH V ZAHRANIČÍ

Bratislava 16.X.1998

Vážené dámy, vážení páni, drahí naši krajania, stretnávame sa dnes pri vzáynej príležitosti 40. výročia založenia slovenského časopisu vydávaného Slovákm z Poľska, mesačníka Život.

Dovoľte vysloviť úprimnú radosť z toho, že pri tejto príležitosti môžeme týmto jubilejným podujatím a odborným seminárom vziať hold našim krajanom z Poľska.

Práve tu, na pôde Domu zahraničných Slovákov zorganizovaním tohto podujatia si dovoľujeme vyjadriť našu úctu k hodnotám, ktoré sa v časopise ŽIVOT vždy spájali s pojmi „slovenské povedomie a hrdosť na slovenské korene“.

Tlačené slovenské slovo v Poľsku, ktoré predstavuje tento časopis, zohralo významnú úlohu pri výchove ďalších generácií Slovákov v Poľsku. Oboznamovalo svojich čitateľov s tradíciou nášho národa. Prinášalo a prináša informácie o tom, ako sa v jednotlivých regiónoch a obciach, kde žijú Slováci, tieto tradície zachovávajú, upevňujú a zveľaďujú o nové hodnoty.

Sme presvedčení o tom, že príspevky, ktoré odznejú na tejto konferencii, zhodnotia nielen cestu, ktorou tento časopis prešiel počas 40-ročnej existencie, ale ukážu aj pohyb a smer do ďalšieho obdobia v úseku prepojenom so Slovenskom, ktoré bude vždy tejto vetve rozkošateného stromu životodarnou miazgou.

KRAJANIA O ŽIVOTE

DOKONČENIE ZO STR. 1

šéfredaktora Adama Chalupca. V ďalších rokoch, keď pošta odmietaла zabezpečovať rozvoz Životov k odberateľom, chodil ich na poštu do Podvlna preberať môj otec Jozef Bonk a potom ich aj sám roznášal. Aby som mu uľahčila robotu, ktorú s tým mal, často som mu pomáhal. Niekedy sme časopisy rozdávali na krajančských stretnutiach alebo schôdzach v klubovni, ktorá bola o.i. u Márie Chovancovej, Angely Sičákovej, i u otca. Už

viacero rokov, t.j. od jeho smrti, máme klubovňu v našom dome.

Životy čítam veľmi rada, a nielen ja. Zaújima ma v ňom doslova všetko, najmä však to, čo sa deje v našom krajančskom hnutí. Teším sa z úspechov, ktoré krajania dosahujú na našich prehliadkach a kultúrnych podujatiach. Je veľmi dobre, že v mnohých obciach sa vyučuje slovenčina a nás by tešilo, keby sa to podarilo zabezpečiť aj v našej škole. Do ďalších rokov želám Životu k jeho jubileu mnoho nových čitateľov.

**Zaznamenali: JÁN BRIJA
PETER KOLLÁRIK**

Želám tomuto semináru úspešný priebeh a časopisu ŽIVOT vždy veľa čitateľov z radov Slovákov v Poľsku.

**JOZEF RYDLO
predseda**

VYDAVATELSTVO KUBKO GORAL

Bratislava 20.10.1998

Milí čitatelia a tvorcovia časopisu Život!

Slovensko je malou krajinou v srdci Európy. Krajinou úprimných a pracovitých ľudí. Žiaľ, z toho máma nám v roku 1920, rozhodnutím mocných, ubrali dve krásne postate - kúsok na severnom Spiši a o čosi viac na hornej Orave. Neubrali, chvála Bohu, slovenský charakter. Aby sa zachoval, pričinujete sa všetci, čo žijete na tom odtrhnutom území. To má v kréde Spolok i časopis Život. Kiežby sa do jeho stránok a riadkov, i v ďalších rokoch, vpíjali oči i očká mladých i tých najmenších.

V materinskej krajine o Vás pravidelne informuje nás mesačník Slovenský sever, čitaný najmä rodákmi z obcí severného Spiša a hornej Oravy, ktorí po 45-tom utekali pred poľskosťou. Pasuje sa za to bratský časopis jubilujúceho štyridsiatnika.

Daj Boh zdravia i šťastia všetkým dobrým ľuďom, najmä Slovákom.

**Ján Kubáň
riaditeľ**

Časopis SLOVENSKÉ ZAHRANIČIE

Bratislava 22.10.1998

Toto cestou Vám chceme poblahoželať k úspešnému 40. výročiu činnosti, ktoré ŽIVOT v týchto dňoch oslavuje. Za Vašu húževnatú novinársku prácu, ktorú vyvájate s cieľom pravidelne a objektívne informovať Slovákov žijúcich v Poľskej republike, za vytváranie takých novín, na ktoré môže byť právom hrdá nielen poľská Slovač, ale aj Slováci žijúci v Slovenskej republike.

Zároveň si myslíme, že by bola hľadom len prirodzená vec, keby sa spolupráca medzi redakciou Života a redakciou časopisu DZS Slovenského zahraničia do budúcnosti vyvájala ešte intenzívnejšie a v širšom rozsahu. Sme presvedčení, že v tomto zmysle kontakty a väzby medzi dvoma redakciami dostanú v blízkej budúcnosti novú, nielen kvantitatívnu, ale najmä kvalitatívnu dimenziu.

Prajeme Vám veľa úspechov vo Vašej ďalšej práci a zostávame s pozdravom

**Milan Horčíčák
šéfredaktor SZ**

**Jaroslav Kolář
redaktor SZ**

KRÁTKO Z ORAVY

V deň sv. Rozálie (4. septembra), ktorá je patrónkou farnosti v Podsklí, sa konal výročný odpust. Na slávnostnej sv. omši, ktorú celebroval knaz Kazimierz Gunia z Podvlna, sa zúčastnilo množstvo hostí z okolia, vtom i zástavníci požiarneho zboru zo susednej Bukowiny.

Na dožinkách v Czarnom Dunajci, ktoré sa konali 13. septembra t.r., zvíťazil v súťaži povozov konský záprah Jana Głodziaka z Pekelníka a v preťahovaní lanom skončili Peckelníčania na 4. mieste.

P.K.

ZO SPOMIENOK RICHTÁRA

Na stránkach Života prinášame spomienky našich krajanov, ľudí, ktorí sa natrvalo zapísali do povedomia svojich spoluobčanov. Nepochybne k nim patrí aj bývalý obojár, účastník 2. svetovej vojny, dlhorocný richtár Eugen KULAVIAK z Dolnej Zubrice.

Škola a služba

Narodil sa 28. februára 1919, v slovenskej rodine Karolíny (rod. Rusnákové) a Jána Kulaviakovcov, ako najstarší z piatich súrodencov.

- Do školy som chodil - spomína - sedem rokov. Prvé štyri triedy som ukončil v Jablonke-Boroch, kde ma učila Bogumiła Kornecka a v Hustých domoch organista Ďubek. Ďalšie 3-roky som chodil do školy v rodnej obci. Ako 10-ročného ma medzitým dali rodičia v Jablonke do služby ku gazdovi Janovi Kasprzakovi. Slúžil som aj po vychodení školy, o. i. v Hamričkách, nedaleko Trstenej na Slovensku. To bolo v rokoch 1939 až 1940. V službe bol aj môj brat František. V októbri 1940 si však na mňa spomenulo vojsko a musel som narukovať.

Východný front

Pozrúčke s rodičmi a súrodencami Eugen nastúpil 21. októbra 1940 do 4. pešieho pluku v Dolnom Kubíne.

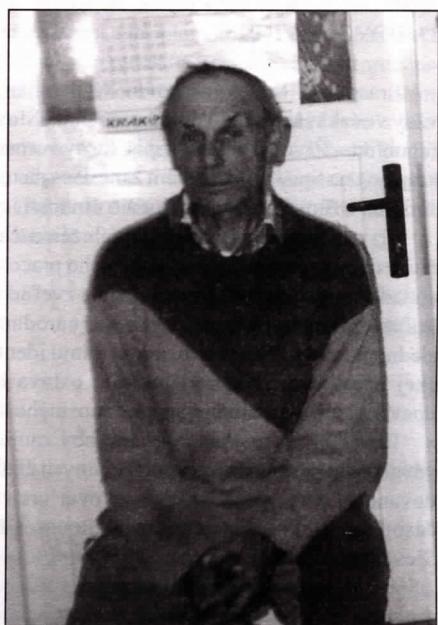
- Pamätam sa - hovorí E. Kulaviak - že veliteľom 4. roty, do ktorej ma začlenili, bol por. Tlстý. Spolu so mnou do Kubína narukovali aj mnohí kamaráti od nás. Boli medzi nimi Jozef Mastela, Ján a Ignáč Kubackovci, Anton Kozák, Ignáč Kulaviak, v 1. rote slúžil aj Eugen Kott, po vojne predseda miestnej skupiny Spolku v Dolnej Zubrici. Vo vojenskej knižke, séria A, č. 0908001, mám napísané: materinský jazyk-slovenský, znalosť cudzích jazykov-poľský... V Kubíne som absolvoval tvrdý poradový výcvik a školenie pri obsluhe tažkého guľometu.

Po niekoľkých mesiacoch celý pluk prevelili na front. Bolo to v júni 1941, t.j. krátko potom, ako Nemci prepadli Sovietsky zväz. Presunuli ich najprv do Liptovského sv. Mikuláša, potom do Medzilaboriec, odkiaľ po dozbrojení postupovali peším pochodom cez Karpaty až do Dobromiľa. Tu sa sformovala tzv. rýchla divízia, do ktorej pričlenili aj rotu v ktorej slúžil Eugen. Veliteľmi boli generáli Augustín Malář a Ferdinand Čatloš.

- Po 3 týžnoch sme vyrazili v smere Lvov-Tarnopol-Vinica-Kijev-Dnepropetrovsk, a po preprave cez rieku Dniper sme ďalej po kračovali k Azovskému moru, kde sme sa na dlhšie zastavili. Naše veliteľstvo bolo v dedinke Holodajovka a obranné pozicie asi 7-km od nej.

Eugen Kulaviak ako vojak...

... a dnes

Po zakopaní sa, vybudovaní bunkrov a krytov, plnila Eugenova jednotka rôzne bojové úlohy. Eugen chodil do strážnej služby a zúčastnil sa aj viacerých bojovo-prieskumných akcií.

- Počas jedného prieskumu - spomína E. Kulaviak - sme narazili na silnú ruskú hliadku. Kto vie, ako by to s nami skončilo, keby sme ich nezbadali prvi. Mohli sme sa teda pripraviť, odraziť ich a stiahnuť sa na naše pozície. Za túto akciu som bol potom vyznamenaný. Dodnes si zachovávam medailu RD (Rýchla divízia). Podarilo sa mi v zdraví prežiť treskúcu zimu 1941. V blízkosti Holodajovky sme boli až do mája 1942, kedy časť nášho pluku stiahli na doplnenie.

Po niekoľkodňovej únavnej ceste vlakom sa dostali hladní a špinaví do Prešova, kde sa mohli zotaviť. Ďalšie tri týždne strávil Eugen v Tatrách, v zotavovni v Smrekoviciach, odkiaľ sa vrátil k svojmu útvaru v Dolnom Kubíne a odtiaľ na prvú, 3-týždňovú dovolenkú. Na Oravu prišiel v júli 1942, kde sa dozvedel smutnú zvest, že mu mesiac predtým zomrela matka!

Po dovolenke sa Eugen vrátil k útvaru. Potom ho prevelili do Liptovského sv. Mikuláša a neskôr k strážnemu oddielu v oblasti Strečno-Dubná skala-Vrútky, kde jeho jednotka pôsobila vyše roka. Na svojom úseku mali na starosti ochranu dvoch tunelov a železničného mosta. Koncom roka 1943 celý Eugenov oddiel presunuli na východ Slovenska, bližšie ku Karpatom. Na úseku Michalovce-Humenné boli potom až do konca júla 1944, kedy ich demobilizovali. Na ich miesto prišli mladšie ročníky. Späť do Mikuláša sa dostal vlakom, odtiaľ autobusom do Trstenej, potom už Jablonka a konečne Dolná Zubrica. Vtedy ešte nevedel, že doma pobudne len pár dní. V polovici augusta dostal mobilizačný lístok a chtiac-nechtiac, musel opäť narukovať do útvaru v Dolnom Kubíne.

Medzitým v Banskej Bystrici vypuklo Slovenské národné povstanie (29. augusta 1944), ktorého sa zúčastnila aj jeho jednotka. Ani po zatlačení povstania do hôr odpor voči Nemcom neprestal. Vojaci a partizáni mínovali železničné trate, mosty, ničili vojenské vlaky, či kolóny vezúce tanky a delá na východný front. Pri niektorých z týchto akcií bol aj Eugen. Pred prevahou však Eugenova jednotka musela ustupovať. Podarilo sa im dostať sa k Trstenej a neskôr až do okolia Dolného Štefanova, kde ich veliteľ rozpustil.

- Zostalo nás asi zo dve čaty, t.j. asi dvadsať bojaschopných vojakov. Škoda, že sme museli rezignovať z ďalšieho boja, ale nebolo iného východiska. Nemecká presila bola značná, takže dobre, že sme si zachránili aspoň holú kožu. Spolu so mnou tam boli aj kamaráti z Podylka, Torba, Kovalčík, Pytel, meno štvrtého si už nepamätam. Po niekoľkých dňoch sme sa dostali domov.

Doma

Pred začiatkom zimy 1944 začali občanov na Orave, vtom v Dolnej Zubrici, zneapojovať rôzne ozbrojené skupiny, lepšie povedané bandy. Hoci sa neraz vydávali za partizánov, nič spoločné s nimi nemali. Ich hlavným cieľom bolo najmä rabovanie.

- Na obranu proti nim sme v obci založili ozbrojenú miliciu - hovorí Eugen. - Bolo v nej 12 členov. Museli sme zabrániť, aby občanom beztrestne brali dobytok, potraviny, šatstvo a podobne.

Po vyčínaní bánd ich zastihlo ďalšie neštastie. Dozvedeli sa, že sa majú znova dostať k Poľsku. Potom, ako vojsko začalo obsadzovať Oravu, došlo dokonca k zrážke pri kostole v Podylku, v ktorej, žiaľ, padol otec dnešného predsedu MS v Podsrní Jána Zonzela a viacerí boli zranení, vtom Eugen a Jozef Zubrický. Situácia na Orave sa už nemohla zmeniť. Mnohí krajania potom museli ujsť na

Slovensko, zanechávajúc doslova všetko. E. Kulaviak sa dostal na liečenie do nemocnice v Ružomberku, neskôr do v Skleného pri Prievidzi. Po vyliečení zostal na Slovensku a potom vyše roka pracoval v Olomouci. Domov sa vrátil na čierno až koncom roka 1947. Medzitým mu zomrel otec, a on nemohol prísť ani na pohreb!

Na richtárskom stolci

- Po návrate domov som začal pracovať na domácom gazdovstve a chytal som sa každej roboty. Mama ani otec mi už, žiaľ, nežili, takže bolo potrebné postarať sa o mladších súrodencov.

Popri starostlivosti o rodinu sa venoval aj krajanskej činnosti. Po vzniku Spolku Čechov a Slovákov v roku 1947 sa stal jeho členom, chodil na stretnutia a schôdze. V roku 1949

ho občania vybrali za poslancu jabloneckej gminnej rady a v roku 1950 za richtára. Túto funkciu plnil dlhých 44 rokov, t.j. do roku 1994. Medzitým pracoval v obecnej rade (v rokoch 1956 - 1974) a 27 rokov bol predsedom urbáru. Členom požiarneho zboru, ktorým je až dodnes, sa stal v roku 1949. V roku 1961 spolu s Eugenom Kottom, Emiliom Kulaviakom a ďalšími založili v obci polnohospodársky krúžok, ktorý vybavili strojmi, aby mohol poskytovať služby občanom.

Rodinný život

Eugen sa oženil 30. mája 1961. Manželkou sa mu stala krajanka Stanislava, rodená Ďuráková z Hornej Zubrice. Postupne sa im narodili štyri deti - Mária, Stanislav, Eugen a Jadwiga. Dnes majú 3 vnúčat a 5 vnúčikov. Najmladší z nich, 2-ročný Rafal, je doslova

očkom v hlave svojich starého otca. V roku 1977 postavil nedaleko požiarnej zbrojnice v Dolnej Zubrici nový dom. Ako člen nášho Spolku sa zúčastnil viacerých zjazdov, chodil na porady Života, ktorý si predpláca v podstate od prvého čísla, zúčastňoval sa krajanských stretnutí v Jablonke a podobne. Hoci už v roku 1976 odišiel do dôchodku, dodnes pracuje na poli a vo voľných chvíľach nevynechá ani jednu návštevu rôznych spoločensko-kultúrnych podujati, venuje sa vnukom, sleduje dianie v svoje obci, skrátka žije aktívnym životom. Hoci onedlho bude mať osiemdesiat rokov, teší sa dobrému zdraviu a prekypuje aktivity. Teší sa veľkej úcte svojich spoluobčanov. Do ďalších rokov mu prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Novou riaditeľkou ZŠ v Oravke sa od 1. septembra t.r. stala mgr. Olga Janíková, ktorá v tejto funkciu vystriedala Mgr. Ing. Bogusława Jurczakovú. O. Janíková zvíťazila v konkurencii, ktorý vyhlásilo Kuratórium osvety a výchovy v Novom Targu.

* * *

Nevybuchnutý delostrelecký granát z obdobia 2. svetovej vojny našiel počas jesenných prác na poli občan Chyžného. Nebezpečný nález zaistili mýneri z Děbice.

* * *

3. septembra t.r. zlodeji „šafáři“ v obchode v Hornej Zubrici, kde ukradli pivo, cigarety, cukrovinky a značnú sumu peňazí a v noci z 29. na 30. septembra navštívili obchod v Dolnej Zubrici, kde ukradli tovar v hodnote 1 tisíc zlôtých. O deň neskôr vykradli aj stolársku dielňu v Podvuku.

* * *

3. septembra t.r. vypukol v Podsklí požiar, ktorý zničil obytné a hospodárske budovy, stroje, polnohospodárske náradie a

obilie. Výška škôd sa odhaduje na vyše 35 tisíc zlôtých. Požiar pravdepodobne spôsobil elektrický skrat.

* * *

Dňa 18. septembra t.r. sa v Jablonke konalo stretnutie urbárskych výborov z celej

gminy s nadlesníkom R. Latoniom a jeho zástupcom A. Główkiewiczom. Na rokovaniah bol prítomný vojt Julian Stopka a predseda gminnej rady vo Veľkej Lipnici Emil Kowalczyk. Hovorilo sa o i. o vysokých daních, ktoré platia urbáry, o lesnom hospodarstve, stanovách urbárov, ako aj o väčšom zalesňovaní bukovými a jedľovýmistromčekmi.

* * *

Dňa 20. septembra t.r. sa konal na Dnielkach pri Oravke odpust, na ktorom sa zúčastnili desiatky občanov z blízkeho i ďalekého okolia. Na svätej omši bol prítomný jablonský vojt Julian Stopka s manželkou, ktorí venovali zvon.

* * *

Peknú drevenú kaplnku sv. Huberta (žil 656-727), biskupa v Liége vo Francúzsku, uctievanejho ako patróna poľovníkov, sme našli nedaleko Malej Lipnice (na snímke). Je vyrezaná z jedného pnia stromu a na priečelií sa nachádza rezba, znázorňujúca výjav z lovu.

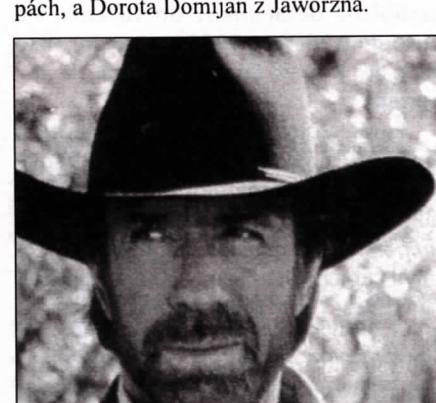
Text a foto: PETER KOLLÁRIK

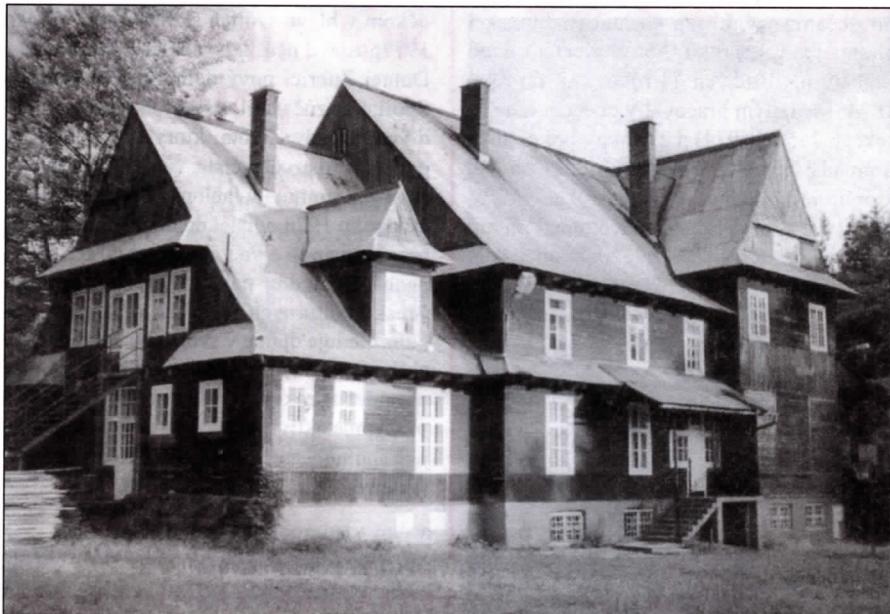
Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho a veľmi populárneho amerického filmového herca. Má na svojom konte vyše sto vydaných úloh vo filmech a televíznych seriáloch, v ktorých o.i. prejavuje veľkú fyzickú zdatnosť. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď povieme, že hrá hlavnú úlohu v seriáli Strážca Texasu, ktorý vysiela TV Polsat. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 9/98 sme uviedli snímku Bogusława Lindu. Knihy vyžrebovali: Kris-

Budova školy v Jurgove

JURGOW

Po odchode Janka Silana z kaplanského miesta v Jurgove básnik Mikuláš Šprinc napísal báseň *Odchádzam z Jurgova*. Citujeme z nej tieto verše:

Máš to tu krásne, Janko Silan
dvojako si tu kňaz:
rozkazuješ božím silám
a všetkým tým čarovným vílam,
ktoré tají laz.
Hla, jak krv nám šumí v žilách
mlčí vietor, mlčí van...
Len jar kypí v svojich silách,
Z Muráňa stúpil dolu Pán.

Bolo to za Slovenského štátu, po návratení Jurgova k rodnej slovenskej vlasti. Jurgov som poznal z rozprávania svojho profesora Dr. Alojza Miškoviča, rodáka z tejto obce. Do tejto obce som sa dostal úradne.

Ministerstvo školstva a národnej osvety v Bratislave vydalo pre Krajinský katolícky učiteľský spolok so sídlom v Žiline rozhodnutie zo dňa 18. VI. 1940, ktorým sa „Učiteľský domov v Jurgove prepúšťa do úžitku spomínaného spolku.“ Prevziať ho mal predseda spolku poslanec Anton Hancko. Vedno s ním sme išli aj ďalší dva funkcionári Krajinského katolíckeho učiteľského spolku. Dvojposchodová budova, celá postavená z dreva, má 18 miestností pre 60 rekreantov-učitelia. Postavili ju majstri z Jurgova. V spoločenskej sále s javiskom sa do roku 1939 vzdelaľovali učitelia polskej národnosti, po roku 1940 sa tu zasa rekroovali slovenskí učitelia. Je-dinečne pekný je v Jurgove drevený kostol. O tento domov sa staral učiteľ Štefan Repiščák, ktorý bol súčasne aj správcom

slovenskej školy. Ako prišiel do školy Michal Grieger, odchovanec rím.-kat. učiteľského ústavu v Spišskej Kapitule, oživil umelecké rezbárstvo. Zriadil rezbársku školu (dielňu) ako odbočku Spolku pre zveľadovanie domácej výroby na Slovensku a ako centrálu pre spracovanie dreva, kože a textílií na Slovensku. Po zmene hraníc r. 1945 túto dielňu prestáhalo do Spišskej Belej. Časť jurgovských rezbárov ostala v Jurgove.

Michal Grieger po dokončení štúdia na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove vyučoval na gymnáziu v Kežmarku. Ako profesor-historik napísal štúdiu o Spišskej Belej, Levoči a Kežmarku, v tlači predstavil svojho profesora Dr. Alojza Miškoviča a aj ústav, v ktorom nadobudol vzdelenie pre vyučovanie na ľudových školách. Je činný v Spolku spišských historikov.

V Jurgove sa narodil 24. 11. 1906 katolícky kňaz a historik Jozef Vojtas. Po dokončení štúdia na Vysokej bohosloveckej škole v Spišskej Kapitule bol 27. 4. 1930 vysvätený. Farárom bol v Levoči (od 3. 4. 1947) a v Spišskej Belej od 15. 11. 1969. Biskup Vojtašák ho 5. 6. 1948 vymenoval za čestného kanonika. Aj jeho ako roduverného kňaza komunistický režim uvрhol na desať rokov do väzenia. Po odsúdení 26. 11. 1951 vystriedal tieto väznice: Prešov, Leopoldov, Bratislava a Mírov.

Farár Vojtas sa zaoberal historiou Spiša. V Tatranských hlasoch (1940) mal štúdiu *Z dávnej minulosť Spiša*, v Zborníku Spiš (1967) *Z minulosť križovníckeho prepoštstva v Lendaku*. V zborníkoch predstavil Lúbicu, Hrad Stará Lubovňa, Spišskú Novú Ves. Tesne pred smrťou (zomrel 22. 3. 1977 v kežmarskej nemocnici), mi napísal v liste zo dňa 7. 12. 1976: „Už dva roky robím prednášky pre kňazov

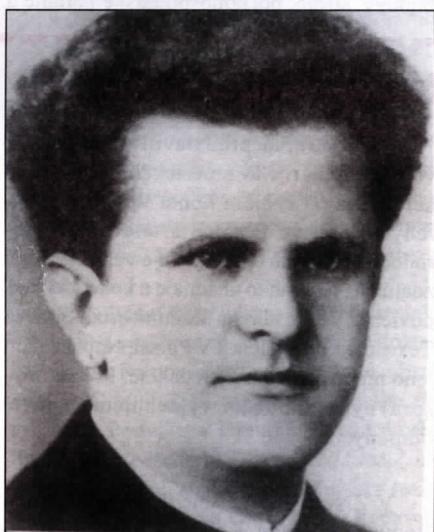

Kanonik Jozef Vojtas

nášho biskupstva z dejín spišského prepoštstva a biskupstva, ktoré sa potom čítajú na kňazských rekolekciach. Zatiaľ som stačil prísť až po dobu protestantizmu. Dejiny Učiteľského ústavu na Kapitule zapadajú vhodne do tejto témy. Naši kňazi málo o tom počuli.“ Ďalšia časť listu sa týka riaditeľa M. J. Temeša a profesora Jozefa Kútnika-Šmálova. V liste mi radí, aby som do svojej práce o spišskokapitulskom učiteľskom ústave uviedol všetky obce Spiša, v ktorých sa učili odchovanci spomínamej školy. V Jurgove ako organista - učiteľ dlhé roky pôsobil Ondrej Šilan, absolvent ústavu. Zistil som, že s vysvedčením spôsobilosti učiť na ľudových školách do tejto obce prišiel roku 1879. Ako roduverný Slovák odchoval až dve generácie Jurgova, ktorý má vyše tisíc obyvateľov slovenskej národnosti.

JOZEF JANEK
(Slovenský sever č. 7-8/98)

Jurgovský rodák prof. Alojz Miškovič

NOVÉ ADMINISTRATÍVNÉ ROZDELENIE POĽSKA

Na budúci rok, t.j. od 1. januára 1999, začne v Poľsku platiť nové administratívne rozdelenie krajiny. Po niekoľko-mesačných búrlivých debatách poslancov i občanov, konzultáciách a protestoch Sejm konečne rozhadol, že na novej mape Poľska sa objaví 16 nových vojvodstiev, ktoré budú silnými územno-hospodárskymi regiónmi: 1. Mazovské, so sídlom vo Varšave, 2. Podlaské (Bielostok), 3. Warmińsko-Mazurské (Olsztyn), 4. Pomorské (Gdańsk), 5. Západopomorské (Štetín), 6. Lubušské (Zielona Góra), 7. Dolnosliezske (Vratislav), 8. Veľkopoľské (Poznaň), 9. Kujavsko-Pomorské (Toruň), 10. Łódzské (Łodž), 11. Opolské (Opole), 12. Sliezské (Katovice), 13. Svätokrízske (Kielce), 14. Lublinské (Lublin), 15. Podkarpatské (Rzeszów) a 16. Malopoľské, so sídlom v Krakove.

Reforma pripravila okresy, ktoré v Poľsku existovali do roku 1975. Bude ich 308, ako aj 65 miest s právom okresu. Gminy zostávajú bezozmien. Pripomeňme aspoň stručne, čo bude možné po novom roku v gmine, okrese a vojvodstve vybaviť.

Gmina

je samosprávna územná jednotka na čele s vojtom. Jej kompetencie sa po zavedení okresov nezmenia. Vy- bavíme tu občiansky preukaz, prihlá- senie k trvalému či dočasnému pobytu, rodný a úmrtný list, uzavretie manželstva, prenesenie dieťaťa do inej školy, re- gistráciu hospodárskej činnosti, sociál- nu podporu a pod. V gmine budeme tiež platiť polnohospodársku daň a daň z nehnuteľností.

Okres

je časťou vojvodstva, základnou jednotkou územného delenia v Poľsku. Bude udržiavať a viesť stredné, nadstavbové, špeciálne a umelecké školy, knižnice a kultúrne domy, udržiavať špeciálne združovné strediská a nemocnice pre viac ako jednu gminu, záchranné stanice, opravovať a stavať cesty, bojovať s nezamestnanosťou a zodpovedať za ochranu prírodného prostredia. O vydávaní finančných prostriedkov, ktoré má byť úspornejšie ako doteraz, bude rozhodovať okresná rada na čele so starostom. V sídle okresu vybavíme registráciu automobilov, vodičský preukaz, povolávací rozkaz alebo odklad základnej vojen-

skej služby, pas, rybársky lístok, zdravotný preukaz potrebný o.i. na vedenie reštaurácie, baru či obchodu s mäsom, tu môžeme dostať podporu v nezamestanosti, požiadať o zmenu alebo udeleanie občianstva, dostať povolenie na výstavbu a pod.

Vojvodstvo

sa bude zaoberať rozvojom celého regiónu, jeho hospodárskym rozvojom, policeálnymi a vysokými školami, nemocnicami a špecializovanými klinikami, vo-

Mapka nového, krakovského vojvodstva, ku ktorému bude patriť Sviš a Orava

KRÁTKO Z ORAVY

Od smrti krajana Ludvíka Kapušáka, zvonára a hrobára v Podsrní (7. júla t.r.), sa tejto funkcie ujal Ján Zoncel, predseda MS SSP v obci. Zvoní na poludnie, večer a pri pohreboch.

V noci z 26. na 27. septembra t.r. došlo v Jablonke k čelnému nárazu osobného automobilu Polonez s nákladným Mercedesom. Vodič a spolcestujúci v osobnom aute utrpeli viaceré zranenia. V dňoch 1. a 5. októbra t.r.

jvodskej cestami a medzinárodnými stykmi, ale len na úrovni regiónov, napríklad s nemeckými krajmi, t.j. landmi.

Na čele vojvodstva bude vojvoda menovaný premiérom. Bude kontrolovať rozhodnutia okresných a gminných rád, najmä to, či sú v zhode s právom. Ak uznaná, že sa nezhodujú, bude môcť zadržať takéto rozhodnutia a podať na ne žalobu do súdu. Pri vojvodovi bude pôsobiť samosprávny vojvodský sejmik, ktorý bude schvaľovať finančný rozpočet, určovať stratégii a postup rozvoja hospodárstva v regióne a pod. (pk)

došlo v Pekelníku k dvom nehodám. V prvej z nich zahynul 26-ročný vodič Fiata 125 P, ktorý z neznámych príčin zišiel z cesty a narazil do stromu. Počas druhej nehody v tejto obci neznámy vodič zrazil 20-ročného chodca, ktorý utrpel úraz hlavy a otvorenú zlomeninu nohy.

V dňoch 2. a 3. októbra t.r. sa v Jablonke uskutočnilo školenie učiteľov na tému ohrozenia oravských rašelinísk. Seminár zorganizovala Liga ochrany prírody.

PETER KOLLÁRIK

VEĽKŇAZ SLOVENSKEJ EMIGRÁCIE

V novembri tohto roka si slovenská spolitost doma i v zahraničí pripomene dve výročia spojené s menom biskupa Andreja GRUTKU - 17. 11. 1998 uplynne deväťdesiat rokov od jeho narodenia a 11. 11. 1998 päť rokov od jeho smrti.

Tento „veľkňaz slovenskej emigrácie“ - ako ho nazval profesor František Vnuk - sa narodil 17. novembra 1908 v meste Joliet (štát Illinois, USA) v rodine Žofie a Šimona Grutkovicov. Jeho rodičia pochádzali zo slovensko-pol'ského po- hraničného mestečka Spišská Stará Ves.

Andrej Grutka získal základné vzdelanie v škole sv. Cyrila a Metoda vo svojom rodisku. Po absolvovaní benediktínskeho kolégia sv. Prokopa v Lisle (Illinois) pokračoval v teologickom štúdiu na North American College v Ríme. Za knaza bol vysvätený 5. decembra 1933 a svoju prvú svätú omšu slúžil v bazilike sv. Klementa pri hrobe sv. Cyrila. Prvý týždeň po knazskej vysviacke prežil na Zamagurí, v rodnom kraji svojich rodičov.

Po návrate do USA pôsobil Andrej Grutka ako kaplan v Elkharte (štát Indiana), v rokoch 1942-44 bol farárom slovenskej osady Najs. Srdca v East Chicago (Indiana) a od roku 1944 do svojho vymenovania za bisku-

pa spravoval slovenskú osadu Najs. Trojice v Gary (Indiana). Vo februári 1957 bol vy- svätený za biskupa a stal sa prvým duchovným pastierom novovytvorenej diecézy v Gary. Pred účastníkmi svojej biskupskej konsekrácie vyhlásil: - *Na svojich slovenských rodičov a na slovenský národ nikdy nezabudnem.* Vrúcone slovenské cítenie a hlbocký záujem o povznesenie slovenskej pospolito- sti na poli duchovnom, národnom i kultúrnom potvrzovať celým svojím životom.

Biskup Grutka si svojou prácou získal rešpekt nielen u veriacich svojej diecézy, v americkom biskupskom zbere a vo Vatikáne, ale aj ako významný predstaviteľ slovensko-amerického hnutia a všeobecne uznávaná osobnosť zahraničných Slovákov.

Andrej Grutka mal najväčšiu zásluhu na založení Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme - svojím oduševnením priam zelektroval celú „slovenskú“ Ameriku na podporu tejto myšlienky. Dokázal presvedčiť slovenské fraternalistické organizácie v Amerike o jeho potrebe a viedol aj zbierku na výstavbu Ústavu, ktorý bol v časoch komunistického útlaku obrovskou oporou slovenských veria- cich a v súčasnosti významnou mierou pri-

spieva k upevňovaniu pozitívnych vzťahov medzi Slovenskou republikou a Vatikánom. O veľkom význame tejto inštitúcie svedčí aj fakt, že v júli 1998 - pri príležitosti 35. výročia vzniku Ústavu - Svätý otec Ján Pavol II. mu udelil titul Pápežský ústav.

Biskup Grutka bol spoluzačladeľom Svetového kongresu Slovákov a po desiatky rokov aj hybnou silou Združenia slovenských katolíkov v Spojených štátach. S jeho menom ostanú navždy spojené oslavys cyrilome- todského jubilea v roku 1963 (1100. výročie príchodu na Veľkú Moravu) a mnohé ďalšie významné podujatia Slovákov v zahraničí. Jeho duchovné príhovory sa pravidelne objava- vali na stránkach krajanských časopisov Jednota, Slovák v Amerike, Katolícky Sokol, Ave Mária, Hlasy z Ríma atď.

V decembri 1990 udeliili v New Yorku biskupovi A. Grutkovi za jeho celoživotnú čin- nosť vyznamenanie „The Ellis Island Medals of Honor“. Organizácia National Ethnic Coali- tions, združujúca 66 najväčších etnických skupín v Spojených štátach, udeľuje toto pres- tižné ocenenie každé štyri roky 76 najvý- namnejším osobnostiam politického, kultúr- nego a cirkevného života v USA.

Biskup Andrej Grutka skonal 11. novem- bra 1993 v americkom mestečku Gary.

MILAN NOVÁK

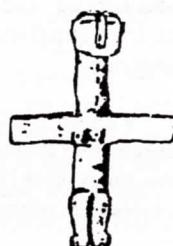
KRÍŽ - SYMBOL KRESTANSTVA

*Na troch vrškoch biely kríž,
na doline skala,
aj Slovák má krajinu,
ako iní kráľa.*

Tieto verše sa nachádzajú v úvode bro- žúrky Ladislava Vrteľa *Na troch vrškoch biely kríž*, ktorá je vlastne rozprávaním o sloven- skom znaku.

V kostoloch, na kalváriách, na cintorinoch a na iných miestach vidíme kríže, zhotovené z rozmanitých materiálov, majúcich rôzny tvar. Na väčšine krízov je však ústredným motívom ukrižovanie Krista. Celkom vý- nimočným symbolom je dvojitý kríž, ktorý Slováci používajú už 1100 rokov. Práve v týchto novembrových dňoch, keď pri prí- ležitosti Pamiatky zosnulých navštievujeme na cintorinoch hroby svojich blízkych, povedz- me si niečo o kríži a dvojkríži.

Zobrazenie „krížového človeka“ z pred- kresťanskej doby, jeden z variantov dávnej sym- boliky kríza

V básni *Vrchy a kríže* písal František Hečko o tomto starobylom symbole takto:

Storočia slovenské jak zrnká do ruženca čas zo slíz poskladal zo snov o voľnosti a kŕidla zapletol do trňového vencu a cestu zarúbal, čo viedla k vysokosti. Lež bolo niečo tu, čo šľahlo v mŕtvu tí: tri vrchy belasé a dvojramenný kríž!

Len neodkladaj znak, pod ktorým víťaziš: tri vrchy belasé a dvojramenný kríž!

Storočia slovenské organy hučia vo vás, soľnusky apoštol z vás pokoleniam káže, tým, ktoré boli, sú, a tým, čo prídu po nás, že kríže na vrchoch sú naše poľné stráže ... Ber pero kronikár, a do sŕdc našich vpíš: tri vrchy belasé a dvojramenný kríž! (úryvok)

Latinský kríž sa po- važoval za kríž Kristov- ho utrpenia už od čias sv. Augustína (354-430 n.l.) Nestráca sa v nám ani kríž meno Ježiša Krista

Kríž

(z lat. crux - mučidlo), pôvodne staroveký nástroj na vykonávanie poprav ukrižováním. Vyvinul sa z kola s ostrým hrotom, na ktorý bol odsúdenec napichnutý. Neskôr bolo k nemu pripevnené priečne brvno. Od čias ukrižovania zakladateľa kresťanstva Ježiša Krista je kríž uctievany ako symbol kresťanskej viery. Jeho význam je podobný významu štvorca, ktorý je symbolom zeme, no kým štvorec priestor uzatvára, kríž sa svojimi ramenami do priestoru rozbieha. Kríž teda symbolizuje priestor, prírodu, šíri živly, ale aj človeka. Na druhej strane bol aj symbolom života, pretože ľudia v ňom videli spojenie slnka (slnčných lúčov) a zeme (prípadne vody). Kresťania kríž chápú ako symbol Ježišovho utrpenia, súčasne však vzkriesenia a nového života. Chápalí ho ako symbol cesty k Bohu - zvislý driet kríza vyjadroval túžbu človeka po Bohu stúpajúcu k nebesiam, priečne brvno zase lásku človeka k blížnym okolo neho.

Známy kríž z Veľkej Mače, kde nad postavou Krista je jeho meno zapísané sprava dol'ava v novozákonnej grécktine

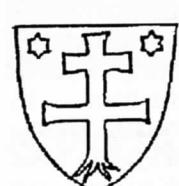
Heraldický, tzw.
rebríkový kríž - symbol
postupnej cesty k Bohu
cez jednotlivé štádia,
ktoré musí človek prekonáť

Kríž meno, respektívne
grécke kríže, v ktorých
sú zvýraznené písmená
gréckej abecedy: chí (X)
a ró (P) v kombinácii XP
(Christos)

Dvojkríž s dlhším
horným ramenom v erbe
mesta Šurany z 13.-15.
storočia.

„Koreňový kríž“ z pečate
a erbu Žiliny,
pochádzajúci z 13. storočia.

Dvojkríž v štátnom
znaku Slovenskej republiky

Prvé kríže však možno vidieť už na jaskynných maľbách, ako aj na orientálnych či egyptských pamiatkach. V tých časoch však kríž nemal ten náboženský význam, aký mu pripisujeme dnes. Jeho ramená sa rozbiehali od stredu a zobrazovali pohyb, lúče svetla a v iných prípadoch bol dávny kríž jednoduchým zobrazením človeka s rozpaženými rukami.

„Kríž meno“ a „kríž utrpenia“

- sú názvy kríža gréckeho a latinského. U prvých kresťanov vychádzal tvar kríža z obe-

Náhrobné kríže na cintoríne v Podvilku. Foto: P. Kollárik

ty Božieho Syna, ktorý na ňom zomrel, vykupujúc hriechy ľudí a obetujúc sa za nich. Najstarší, grécky kríž, vychádzal zo spojenia gréckych písmen, chí (X) a ró (P), ktoré v kombinácii XP (Christos), zvaný tiež chrismon, zaznamenával meno Ježiša Krista. Aj preto sa nazýva „kríž meno.“ Asi od 4. - 5. storočia n.l. sa medzi kresťanmi šíril aj latinský kríž s predĺženým driekom. Oba kríže sa používali súbežne. Zvýrazňovali účtu ku krízu, na ktorom dotрpel Syn Boží a preto dostal latinský kríž privlastok „kríž utrpenia“.

Dvojkríž

Patrí k národným symbolom Slovenska a je aj v slovenskom štátnom znaku. Veľa sa však muselo v tiširočí od 9. do 19. storočia odohrať, aby mohla Slovenská národná rada v septembri 1848 tento znak vyhlásiť za symbol Slovenska a Slovákov, ktorého používanie po ďalších takmer 150 rokoch dňa 1. marca 1990 obnovila Slovenská národná rada.

Dvojkríž má svoje korene v ranom stredoveku, v Byzantskej ríši a jej hlavnom meste Konštantínopole, ktorý Slovania nazývali „cárskym mestom“ - Carihradom. V 9. storočí sa v Byzancii zavříšlo dlhé obdobie, ktoré vošlo do historie ako obrazoborectvo (ikonoklazmus). Na konci tohto „obrazoboreckého“ storočia sa nečakane, a pritom vo veľkom rozšíril symbol dvojitého kríža. Keď k nám v roku 863 poslal byzantský cisár Michal III. na žiadost veľkomoravského kniežaťa Rastislava bratov, misionárov Konštantína (Cyriala) a Metoda, priniesli so sebou spomínaný dvojity kríž. Horné brvno predstavuje tabuľku s nápisom „Ježiš Nazaretský, kráľ židovský“, ktorú Ježišovi posmešne pribili nad hlavu na kríž.

Postupne sa z tabuľky s menom Ježiša vyvinulo vrchné, kratšie rameno, a pod ním bolo dolné dlhšie brvno kríža. Niektoré nálezy dokazujú aj to, že niekedy mal dvojity kríž dlhšie horné rameno a kratšie dolné... Dvojity

je tiež lotrinský kríž, ktorý však má obe priečne brvná rovnako dlhé.

V biblia sa tiež možno dočítať, že dvojity kríž mal aj iné významy. Ukazuje totiž človeku cestu „nahor“. Je to akýsi nebeský rebrík s viacerými ramenami, po ktorých by mal človek stúpať k Bohu. Kríž je však nielen „rebríkom srdca“, ale má aj symbol „stromu života.“ Ten to symbol akoby hovoril, že kríž Syna Božieho nám priniesol duchovnú vlahu a potratvu. V erbe mesta Žiliny a v jej pečati z 13. storočia je dvojkríž, ktorý svojimi koreňmi vrastá do zeme...

Kresťania vidia v kríži v prvom rade symbol obety Spasiteľa, no oslovouje aj tých, ktorí nie sú veriaci. Ved' každý človek prekonáva vo svojom živote čiastkové kríže. Tie ho ne raz nútia zamýšľať sa nad hlbkou posolstva ľudského i Božieho kríža, tak ako sa nad ním zamýšľame v tomto čase Pamiatky zosnulých, a budeme sa zamýšľať vo veľkonočnom čase.

V Podvilku

sa dvojkríž nachádzal na miestnom kostole sv. Martina. Ako sa naši čitatelia iste pamäťajú, tento vyše 200-ročný dvojkríž pod zámlenkou údajnej opravy 10. júla 1989 z kupoly kostola odmontovali a kdesi odniesli. 28. júla toho istého roka namiesto neho postavili jednoduchý jednoramenný kríž. V tejto veci už viackrát písomne protestovali viacerí miestni farníci, ba intervenoval aj ÚV SSP v Krakove, žiaľ, bezvýsledne. Vo veci prinavrátenia dvojkríža na jeho pôvodné miesto nepomohol ani vojvodský konzervátor, ktorý dokonca tvrdil, že kríž nie je zapísaný v úradnom zozname pamäti hodností, preto je celá záležitosť bezpredmetná.

Chráme všetky kríže a ctíme si najmä nás národný symbol - dvojity kríž. Nech nám všetky kríže pripomíňajú obetu, ktorú za nás zložil Spasiteľ.

Spracoval: PETER KOLLÁRIK

Nová škola v plnej kráse

Slávostné prestríhnutie stuhy

OTVORENIE NOVEJ ŠKOLY

Žiaci, učitelia, čestní hostia a desiatky občanov Malej Lipnice sa 1. októbra 1998 zúčastnili na slávnosti spojenej s odovzdávaním novej základnej školy č. 1. Na tento deň čakali štyri roky. Riaditeľ Wiesław Kuchta pri tejto príležitosti povedal: „teraz už verím, že sny sa môžu splniť.“

Tomu, že sny sa ozaj môžu plniť, začali však všetci veriť až v roku 1994, keď ing. Zbigniew Kęsek navrhol plán novej školy a vedenie jablonskej gminy stavbu zaradilo do svojho plánu. Občania Emil Stec, Felix a Stefan Michalákovci darovali na výstavbu školy svoje pozemky, na ktorých sa onedlho začali kopat základy. Do priprav sa zapojila tak-povediac celá obec pod vedením richtára Stefana Smreczaka. Občania zvolili členov stavebného výboru a urobili finančnú zbierku, vďaka ktorej sa nazbieralo prvých 12 tisíc

zlatých. V priebehu celej výstavby Lipničania bezplatne odpracovali 1300 dní. V máji 1995 mohla prísť na stavenisko brigáda murárov pod vedením Eugeniusza Karkoszku. Všetky stavebné práce potom koordinoval Tadeusz Sarniak. Roky bežali a škola rástla do výšky. Kuratórium školstva a osvety venovalo na jej výstavbu 360 tisíc nových zlatých, t.j. 18% celkových nákladov a riaditeľstvo Oblastného úradu práce v Novom Targu 148 tisíc. Vyše 75% finančných prostriedkov však išlo z gminného rozpočtu. Celkové náklady do dňa odovzdania vyniesli úctyhodnú sumu 2 milióny 250 tisíc zlatých.

ZŠ č. 1 je dvojposchodovou, modernou budovou, ktorá má osem tried, odborné kabinety, riaditeľňu, zborovňu, knižnicu, telecičiu (12x20m), veľkú klubovňu dokonca s krbom, priestrané chodby, miestnosť pre

školníka a olejovú kotolňu s podlahovým ohrevaním a podobne. Je to stavba, ktorú začali vďaka vedeniu jablonskej gminy a desiatok miestnych občanov - rodičov detí, budovať s veľkým rozmachom. Podobná škola vyrastá v súčasnosti aj v Podvlku a jej odovodzanie do užívania sa plánuje na jeseň budúceho roka.

Slávnosť

Pre nepriaznivé, daždivé počasie boli organizátori prinútení k čiastočným zmenám v programe osláv. V úvode sa pozvaní hostia zúčastnili na slávostnej sv. omši, ktorú celebroval biskup S. Małysiak z Krakova, miestny farár A. Leśniak a dekan S. Krupa z Peckelníka. Po omši sa hostia, medzi nimi: jablonský vojt J. Stopka s manželkou, jeho zástupca W. Pilch, predsedovia gminných rát v Jablonke a Veľkej Lipnici A. Wontorczyk a E. Kowalczyk, riaditeľ oddelenia pre základné školy v Kuratóriu osvety a výchovy v Nowym Sączi Mgr. W. Ścianek, miestny richtár S. Smreczak, zástupcovia tlače, vtom i Života

Moment posviacky školy

Takáto slávnosť sa nemohla zaobísť bez miestnej dychovky

a ďalší pobrali k budove novej školy. Po úvodnom privítaní zahrala miestna dychovka pod vedením kapelníka Dušana Rybára zo Slovenskej štátnej hymnu, po čom riaditeľ školy W. Kuchta spolu s jablonským vojtom J. Stopkom a A. Wontorczykom slávnostne prestrihl pásku a biskup S. Małysiak posvätil školu.

Slova sa ujal richtár S. Smreczak, ktorý privítal hostí a všetkých prítomných a podčakoval im za pomoc pri výstavbe školy. Prehovoril aj vojt J. Stopka, ktorý zdôraznil, že: „je to veľký deň pre Malú Lipnicu.“ Z rúk inšpektora Kuratória osvety a výchovy v Nowom Sączi W. Ścianeka potom prevzal vyznamenanie, ktoré mu udelilo Ministerstvo školstva PR za jeho pomoc v rozvíjaní kultúry

a školstva. Finančné odmeny, ktoré venovala jablonská gmina, potom prevzali všetci ti, ktorí sa podieľali na výstavbe školy. Slávnosť pokračovala kultúrnym programom, ktorý pripravili miestni žiaci pod vedením svojich učiteľov a prevzali z rúk svojho riaditeľa symbolický klíč od novej školy. Na záver prečítali slová školskej prísahy.

Slova sa tiež ujal rodák z Malej Lipnice a predseda gminnej rady v Jablonke A. Wontorczyk, ktorý s dojatím v hlase povedal: „Túto školu beriem ako svoje dieťa, ako svoju prvu lásku. Dovolím si povedať, že jej otvorenie je druhou najvýznamnejšou udalosťou – po vybudovaní kostola – v našej obci. Veľmi sa teším, že sa nám podarilo ukončiť dobré dielo.“

Hostia a všetci prítomní si nakoniec prezreli priestory novej školy, vtom modernú telocvičnu, triedy a kabiny, ktoré posvätil biskup S. Małysiak.

Nasledovala malá recepcia a pohostenie, počas ktorého bol čas aj na priateľské debaty a výmenu informácií. Hlavnou tému však bola nová škola, námaha počas jej výstavby, problémy, ale najmä radosť z úspešne ukončeného diela. Všetkým žiakom, ako aj ich učiteľom želáme, aby sa im v novej škole dobre učilo a pracovalo.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Vyše 1,5 miliardy starých zlôtých určila gmina Raba Wyżna na výstavbu novej požiarnej zbrojnice v Harkabuze. Už boli vykopané základy (na snímke) a v stavebných práciach sa bude pokračovať až do príchodu zimy.

***

5. októbra t.r. našli náhodní občania na lúke nedaleko Veľkej Lipnice telo 38-ročnej ženy. Ako zistil súdny lekár, na mŕtvej sa nenašli znaky zavinené zásahom druhej osoby.

***

Kostolík sv. Kríža v Bukovine-Podsklí (na snímke), ktorý začali budovať v marci t.r. je ukončený. Na posvätení, ktoré sa konalo v deň odpustu, t.j. 15. sep-

tembra, sa zúčastnilo mnoho občanov a hostí z okolia.

***

Počas parlamentných volieb na Slovensku v dňoch 25.-26. septembra t.r. bol predsedom skupiny 9 pozorovateľov vyslaných Radou Európy poslanec Sejmu PR a vojt Veľkej Lipnice Franciszek Adamczyk.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KLÚČ SVETLA

Vydavateľská aktivita Spolku Slovákov v Poľsku sa už viackrát prejavila v publikovaní diel slovenských básnikov a spisovateľov, ktorých vďaka prekladom do poľštiny môžu bližšie spoznať aj poľskí čitateľia.

V poslednom období sa do rúk poľského čitateľa dostal výber z doterajšej

tvorby slovenského básnika a prekladateľa Vlastimila Kovalčíka (nar. 30. marca 1939 v Matiašovciach). Tento reprezentačný výber zostavil a preložil do poľšiny známy básnik a prekladateľ Jan Pyšszko. Kniha má názov *Klucz światła* (Klúč svetla), rozsah 180 strán a vyšla v náklade 1100 exemplárov. Ilustrátorom je Rafał Mrózek. Publikáciu sponzorovalo Národné literárne centrum - SLOLIA v Bratislave.

Kniha je rozdelená do 4. časti, obsahuje 65 básni (vtom 8 v oboch jazykoch) a dve eseje. V záverečnej časti nájdeme autorov životopis a niekoľko úvah Pavla Števčeka, Jána Tazberíka a Igora Hochela o tvorbe Vlastimila Kovalčíka.

Veríme, že tvorba Vlastimila Kovalčíka sa vďaka tejto publikácii stane znácejšou v Poľsku, a nájde si svoju cestu aj k čitateľom na Spiši a Orave.

P.K.

SLOVENSKO-POLSKÁ KONFERENCIA V PREŠOVE

V dňoch 12.-13. októbra t.r. sa na Prešovskej univerzite konala medzinárodná konferencia venovaná Danute Abrahamowiczovej pod názvom Slovensko-poľské kontakty v reláciach interkultúrnej komunikácie. Konferencia bola usporiadaná pri príležitosti 30. výročia založenia lektorátu poľského jazyka na PU a 5. výročia založenia katedry slavistiky. Zíšli sa tu významní predstaviteľia rôznych vedeckých pracovísk z Poľska a zo Slovenska, medzi ktorími nechýbali dlhoroční spolupracovníci a priatelia D. Abrahamowiczovej. Práve medzi nimi sa zrodila myšlienka zorganizovať stretnutie, kde by si pripomenuli a učili pamiatku nedávno zosnulej významnej slovakistky a dlhorečnej bádateľky slovenskej literatúry.

Konferenciu otvorila vedúca katedry slavistiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity Doc. PhDr. Júlia Dudášová, CSc. a potom sa prítomným prihovorili rektor PU Doc. PhDr. Karol Feč, CSc., dekan FFPU Prof. PhDr. František Mihina CSc. a riaditeľka Poľského inštitútu v Bratislave Dr. Wirginia Mirosławska.

Prvé referaty prednesené v plenárnej časti konferencie boli venované rôznym aktivitám D. Abrahamowiczovej. Štefan Drug z Ústavu slovenskej literatúry SAV v Bratislave a Lucia Spyrová zo Sliezskej univerzity (tu je uložená knižnica a osobný archív D.A.) ju predstavili ako bádateľku slovenskej literatúry, Jozef Hvišč z FFUK a Maryla Papierzová z ISF JU zasa ako prekladateľku slovenskej literatúry. Pripomneli, že ponukla poľským čitateľom tri antológie slovenskej poviedky a výber z diela slovenských prozaikov L. Čažkého, V. Šikulu a J. Lenču vo vlastnom preklade. Nevyhýbala sa ani translácií slovenskej poézie. O. Balegová z PU predstavila doteraz nevydaný Denník, ktorý D. Abrahamowiczová napísala počas trojročného pobytu v Česku ako tlmočníčka skupiny poľských pracovníkov na stavbe jadrovej elektrárne v Tušimiciach. Je to pre mnohých neznáme dielo, ktoré vďaka plastickej prezentácii

referentky urobilo na účastníkoch konferencie hlboquí dojem.

D. Abrahamowiczová bola známa aj ako autorka školských učebníčkov slovenského jazyka pre základné školy na Spiši a Orave. O tejto jej aktívite a záujme o prácu krajanských učiteľov referovala V. Juchniewiczová z ISF JU. K spomienkam na Danutu sa pripojil tiež M. Homza, ktorý jej vzdal poctu krásnym reminiscenciami na stretnutie s ňou a s Krakovom.

Výstížné boli slová prof. J. Hvišča, ktorý poznamenal, že všetci pri skúmaní diela D. Abrahamowiczovej boli akosi menej kritickí, lebo vychádzali z osobného poznania autorky a konfrontovali ju. Poznali jej zápal, nadšenie a náruživosť, s ktorou pracovala. Vyjadril tiež podakovanie organizátorom, že bolo možné počas konferencie načrtnúť vedecký aj osobný portrét tejto zanietenej slovakistky.

Ďalšia časť konferencie prebiehala v dvoch sekciách - jazykovednej a literárnovedno-etnografickej. Tu odzneli referaty zamerané na výskum slovenskej a poľskej lexiky - H. Mieczkowska z Krakova porovnávala deklinačný systém slovenských a poľských podstatných mien, E. Orwińska tiež z JU sa zameraла на postavenie a úlohu citoslovievo vete v poľskom a slovenskom kontexte. M. Pańčíková z FFUK v Bratislave porovnávala názvoslovie hotelov vo Varšave a v Bratislave. Frazeológiou, ako aj jednotlivými frazémami sa zaoberali J. Skladaná z Jazykovedného ústavu LŠ SAV - Porovnanie niektorých slovenských a poľských frazém kresťanského pôvodu - a I. Majeríková z PU, ktorá hovorila o slovenských a poľských frazeologizmoch z poľovníckej oblasti. Nechýbali ani referaty týkajúce sa slovensko-poľského pohraničia, s ktorými o.i. vystúpili K. Feleszko z Varšavy, K. Sikora a J. Káš z JU v Krakove. Tejto tematike bol venovaný aj diskusný blok, kde Š. Lipták (JU LŠ SAV) a J. Dudášová predstavili najnovší projekt bádania

pohraničných dialektov, ako aj výsledky doterajšej práce. Ako to už býva na podobných medzinárodných fórách, diskusia sa nevyhľala ani otázkam týkajúcim sa sporných území na Orave a Spiši. Obe strany vedeckých pracovníkov sa však dohodli, že výskum musí prebiehať bez politických emocií, ktoré nemôžu ovplyvniť jeho výsledok.

V literárnovedno-etnografickej sekcií odzneli zaujímavé referaty o.i. o poézii Jána Smreka - K. Włodarz zo SU v Sosnowci, o poľských prvkoch v jazyku a živote Dominika Tatarku - D. Kudelska zo Sosnowca alebo o prekladoch Švantnerovej Áfky do poľtiny, ktorý prednesla O. Sabošová. Nedominovala však len súčasná problematika. P. Káša z Prešovskej univerzity sa venoval ranej poézii P. J. Šafárika a A. Mickiewicza a E. Wolnicz-Pawlowska dánemu slovensko-poľskému susedstvu dokumentovanému v archívnych spisoch v Bardejove.

K širokému interkultúrnemu záberu konferencie prispeli aj ďalšie referaty týkajúce sa napr. metodiky výučby slovenského jazyka v poľskom jazykovom prostredí - prednesla A. Krčová z Krakova, alebo referát Ján Pavol II. a Slovensko I. a Z. Vaškovicov z FF PU. Obohatením konferencie bolo tiež vystúpenie šéfredaktora Života J. Šternogu, ktorý sa vo svojom príspevku zameral na dejiny slovenskej menšiny v Poľsku a 40-ročnú činnosť krajančího časopisu Život. S druhým referátom o slovenskej menštine v Juhoslávii a o vývine jej jazyka sa predstavila Z. Miškovicová.

Myslím si, že sa medzinárodná konferencia na Prešovskej univerzite môže zaradiť k vydareným podujatiám, pretože sa široké vedecké kruhy oboch štátov informovali o súčasnom stave a perspektívach výskumu a nadviazali bližšie pracovné kontakty, ktoré v budúcnosti môžu vyústieť do spoločného diela. Organizátorom konferencie patrí vďaka za to, že sa odvážili v tak ľahkých podmienkach, v akých sa v súčasnosti nachádzajú vysoké školy, usporiadať toto stretnutie. Dovolím si tiež podakovať za to, že boli k dialógu o slovensko-poľskom pohraničí prizvaní i predstaviteilia slovenskej menšiny v Poľsku.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Rokovania v literárnovedno-etnografickej sekcií

Počas diskusie

Slovenský národ musí zostať verný svojim duchovným a kultúrnym koreňom...

Prinášame úryvky prejavov pápeža Jána Pavla II. a veľvyslanca SR pri Svätej stolici Mariána Servátka, prednesené pri odovzdávaní poverovacích listín. Dúfame, že zaujmú našich čitateľov.

V úvode M. Servátka pripomenuл niektorých predchodcov Sv. Otca, ktorí vykonali veľké dielo vo vzťahu k slovenskému národu. Sú to o.i.: pápež Hadrián II., ktorý v r. 868 schválil a posvätil staroslovenské bohoslužobné knihy, pápež Ján VIII., ktorý v r. 880 bulou Industriae Tuae prijal panovníka Svätopluka a celú jeho krajinu pod ochranu Svätej stolice a potvrdil sv. Metoda v arcibiskupskej hodnosti, pápež Lev XIII., ktorý v encyklike Grande munus vydanej na milénium zriadenia moravsko-panónskej cirkevnej provincie v r. 1880 vyzdvihol cyrilometodskej myšlienku, pápež Pius XI., ktorý v dekréte Celebre apud Slovacam gentem v r. 1927 pozdvihol slovenskú národnú svätyňu v Šaštine, pápež Pavol VI., ktorý na žiadosť slovenských biskupov, kňazov a veriacich bulami Qui Divino a Praescriptionum sacrosanti 30.XII.1977 zriadil samostatnú slovenskú cirkevnú provinciu a vymedzil jej hranice.

Veľvyslanec pripomenuл významné náštevy Sv. Otca na Slovensku a citoval jeho výzvu, ktorú povedal slovenským pútnikom v r. 1996 v Ríme: „Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobre si to uvedomte! Je povolané ponúknut' svoj významný príspevok k pravému pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami a kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznavačmi, ako aj živými silami nových generácií.“ M. Servátka pripomenuл tiež roky neslobody, ktoré slovenský národ prežil, keď bolo zrušené slovenské školstvo, zakázaný slovenský jazyk, zatvorená Matica slovenská, a dodal: „S pomocou Božou, ktorej prostredníctvom boli slovenskí biskupi a kňazi, sme prežili aj roky komunizmu a ateizácie. Fyzické a duševné utrpenie kňazov i veriacich, väzenie a prenasledovanie, morálne i kultúrne škody, smrť za vieru, ktorá prežila, boli znakmi doby minulej. Symbolom hrdinstva týraných kňazov a veriacich z oných čias sú biskupi J. Vojtaššák, P. Gojdič, M. Buzalka, ako aj ďalší žijúci kresťania.“

M. Servátka uviedol, že SR hned' od svojho vzniku v r. 1993 deklarovala návrat ku kresťanským hodnotám. V preambule Ústavy SR sa slovenský národ hlásí k cyrilometodskému duchovnému dedičstvu, v SR je ústavným spôsobom zaručené dodržiavanie ľudských práv a slobôd a prijatím zákona o zmiernení majetkových krív spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam chcela vláda SR aspoň zmierniť krivdu, ktorá sa úplne nedá napraviť. Slovensko sa zároveň môže pochváliť nadstandardnými právami, ktoré v SR požívajú národnostné menšiny.

Veľvyslanec zdôraznil, že SR má záujem o usporiadanie vzťahov so Svätou stolicou formou základnej zmluvy a ďalších parciálnych dohôd. Konštatoval tiež, že na Slovensku bolo s prispením štátu obnovené katolícke školstvo a završením tejto etapy by malo byť založenie Katolíckej univerzity v SR. Slovensko sa pripravuje na Veľké jubileum. Vláda SR sa chce spolu so sv. cirkvou spolupodieľať na obnovení a prehĺbení kresťanských hodnôt v slovenskom národe.

*

Vo svojom príhovore pápež Ján Pavol II. ocenil fakt, že veľvyslanec spomenuл prínos jeho predchodcov pre Slovensko a uistil, že „Svätá stolica bude aj nadálej poskytovať svoju osobitnú podporu drahému národu, tak ako každému národu, ktorý pokojne bojuje, aby presadil svoje oprávnené túžby po slobode a poskytol svoj prínos v rámci medzinárodného spoločenstva. V tomto chúlostivom období dejín je viac ako nikdy predtým potrebné, aby slovenský národ ostal verný svojím duchovným a kultúrnym koreňom. Tieto korene si vyžadujú,

Svätý Otec a veľvyslanec SR pri Sv. Stolici M. Servátko

aby boli znova objavené a oživované, a to predovšetkým novými generáciami, ktorým by tak bolo umožnené pokračovať na ceste skutočného pokroku v zmenenom a zložitom kontexte, akým je kontext dnešnej Európy... Do tohto kontextu Slovensko vnáša dedičstvo sv. Cyrila a Metoda a ľudských hodnôt, pretvorených evanjeliom, ktoré prešli ohňom tvrdých skúšok a utrpení“.

Sv. Otec vyjadril radosť, že „slovenské školské zriadenie naznamenovalo v týchto rokoch obnovenie vyučovania náboženstva, ako aj znovuzriadenie katolíckych škôl. Zo srdca si želám, aby tieto školy boli prístupné všetkým, lebo Cirkev chce všetkým poskytnúť služby svojich inštitúcií. V tomto ohľade sa ochotne pripájam k Vášmu želaniu, aby tento proces mohol byť čoskoro dovršený otvorením katolíckej univerzity.“

„Som rád“ - zdôraznil Ján Pavol II. - „že slovenský národ sa živo a aktívne cíti zapojený do prípravy na Veľké jubileum roku 2000. Tento Svätý rok, ktorý svojou povahou predstavuje duchovné stretnutie pre katolíkov, pre všetkých kresťanov a všeobecnejšie pre každého človeka-pútnika na zemi, znamená pre všetky národy dôležitý epochálny cieľ, akoby overenie ich dejinného poslania. Platí to vynikajúcim spôsobom o tých národoch - medzi ktoré patria i Slováci - ktoré viac než pred tisícročím nastúpili na svoju životnú cestu pod znamením Krista a jeho evanjelia. Pripraviť sa na Jubileum by teda mohlo byť pre Vašu krajinu príležitosťou overiť, či politické orientácie naozaj rešpektujú a napomáhajú ľudskú osobu a jej práva, a to už od chvíle jej počatia; či napreduje proces demokratizácie spoločnosti; či sa skutočne napomáha kultúra života, zmierenia a solidarity, odporujič ľahkým sklonom k individualizmu, konzumizmu a hedonizmu, ktoré v mene falošných ideálov slobody často končia tým, že doľahnu na plecia naj slabších.“

Na záver Sv. Otec zdôraznil: „mojím želaním je, aby vzťahy medzi Sv. stolicou a Slovenskou republikou zaznamenali počas Vášho mandátu ďalšiu pozitívnu konsolidáciu. V tomto smere bude medziiným nemálo dôležité ukončiť rokovania o uzavretí bilaterálnych zmlúv, ktoré podporia presný rámec vzťahov medzi Slovenským štátom a Katolíckou cirkvou a umožnia Cirkvi pokračovať s väčšou istotou a obnovenou horlivosťou v jej poslanií evanjelizácie a sociálneho povznesenia.“ Sv. Otec zaželal tiež veľvyslancovi spokojný a osožný pobyt v Ríme. „Zo srdca požehnávam Vás i službu, ktorú sa chystáte vykonávať. Udeľujem svoje požehnanie aj Vašej rodine, pracovníkom a všetkým občanom drahého Slovenska, ktoré zverujem pod ochranu milovanej a uctievanej Patrónky, Sedembolestnej Panny Márie“ - skončil svoj príhovor pápež Ján Pavol II.

ČUDNÁ JESEŇ

Pod týmto titulom uviedol posledný Slovenský sever (č. 9-10/98) zaujímavé spomienky p. Jána Vdovjaka na udalosti jesene 1938. Kedže sa spomienky týkajú aj Severného Spiša, rozhodli sme sa ich pretlačiť v Živote. Dnes prinášame prvú časť a dúfame, že zaujme našich čitateľov.

Veru, jeseň roku 1938 bola veľmi čudná. Najmä pre chlapca, ktorý dobiehal jedenásť rok svojho pozemského života. Ale tá jeseň sa vlastne začala už v januári. Čudnými úkazmi na oblohe. Vzbuďovali strach a starší ľudia, či už a najmä starčekovia zhrbení tvrdou drevorubačskou prácou, vyslovovali sa: nič dobré nás nečaká... bude vojna... dajte na moje slová.

Ten úkaz som videl na vlastné oči. V januári boli u nás na Javorine misie. Misijné pobožnosti, ktoré trvali celý týždeň. V drevenom kostolíku, ktorý dal postaviť knieža Hohenlohe, celá dedina sa zúčastňovala na ranných bohoslužbách. Áno, aj chlapi, ktorí hned po bohoslužbách odchádzali za svoju prácou, či už do lesa k rúbaniu stromov, alebo tri kilometre do Podspád na pilu a k lanovke.

V zime sa skoro stmieva, a preto poodbednáva bohoslužby, modlenia a kázne sa končievali za tmy. Dedina neosvetlená, pretože ešte nemala elektrinu. Kedže sme vyšli z kostola, celá severná obloha, priamo nad loveckým zámkom knieža Hohenloheho, bola ožiareň červenošialovým a modrým svetlom. Celá obloha. Vyvolalo to paniku. Každý sa prežehňával a modlil sa. Utekal domov. Ženy nariekali: čo to len s nami bude... bliži sa koniec sveta... deň Posledného súdu...

Že je to polárna žiara? To nikto nevedel, ani nechyroval, že niečo také môže jestvovať. Lenže tá polárna žiara bola po tri dni. Neviem, aké stanoviško k tejto udalosti zaujali tí, ktorí vtedy u nás konali misijné poslanie. Iba starý otec, ktorý trikrát bol v Amerike a vždy sa vrátil, lebo nevydržal vysoké teploty pri oceliarskych peciach v Pensylvánii a ktorý podkúval aj kone knieža Hohenloheho a bol stálym predplatiteľom Hodžovho Slovenského týždenníka, takže mal istý prehľad o udalostach vo svete, pokrútil si dlhými fúzami a výšlo z neho: v Španielsku a v Číne sa bijú... a možno sa budú biť aj u nás.

Misijné pobožnosti sa skončili, na nebeský úkaz sa zabudlo a život zasa prebiehal vo svojich normálnych koľajach. Vybočenie z tohto normálneho behu života a akési dočasné vykoľajenie spôsobila májová čiastočná mobilizácia. Chlapi z dediny narukovali k svojim vojenským útvarom. Aj môj otec. Do nedálekeho Podolia. Po týždni, či dvoch sa vrátil. A život bežal normálne, aspoň v predstavách skoro jedenásťročného chlapca.

Lenže život má vždy akési vykoľajenie. Vedľa nás býval bývalý český legionár, Lamplota, ktorý sa oženil s dievčinou z našej de-

diny. Podobne aj moja teta, mamina sestra, sa vydala za českého legionára. Totiž českí legionári strážili naše hranice pred Poľskom už v roku 1919 a 1920, keď poľské vojská obsadili horný Spiš. Naši ich však vytlačili za bývalú uhorsko-poľskú hranicu.

Lamplota ostal v Javorine ako majster v tovární na lepenkový papier. Bol všemajstrom. Vyznal sa v strojoch, elektrine, vodovodných inštaláciach. Prečo ho spomínam? Jeho najmladší syn Mirko bol mojím najlepším priateľom. A cez prázdniny k nim prišli na dovolenkú ich priatelia z Čiech. Nie obyčajní. Ale dôstojník československej armády aj s deťmi. A tito chlapci, desať- až pätnásťroční, mali so sebou všetjaké inštruktážne knihy o vojenskej technike, vedení bojov (samozrejme, ovplyvnení otcom), budovaní prekážok a podobne. Takže celé leto sme sa hrali na vojakov, budovali letiská a dokonca sa nám podarilo zahátiť prítok jedného potoka, čím sme znížili celkový tok Javorinky na pilu. Zaujímavé. Nikdy predtým sme sa v dedine na vojakov a vojnu nehrávali. Skôr na zbojníkov a četníkov.

Leto odchádzalo a o svoje slovo sa hlásila jeseň. U dedka, ktorého každý poznal iba pod menom Koval, som čítaval Slovenský týždenník (myslim, že vtedy tam uverejňovali na pokračovanie Nižnánskeho románu Krásna Hedviga), s veľkým záujmom správy o občianskej vojne v Španielsku.

Začal sa nový školský rok. Už som bol piatak. Dedinská dvojtryedka. Prvý stupeň 1. až 3. ročník a druhý stupeň 4. až 8. ročník. Nuž, bol to tvrdý učiteľský chlebíček. Už druhý rok nás učil mladý učiteľ od Zlatých Moravieč František Valášik. Prišiel k nám v septembri 1937 a mal vtedy iba dvadsať rokov. Teraz mal dvadsať jeden. Veľa nám daľ už za ten rok, čo nás učil. A chcel dať ešte viac, lenže táto čudná jeseň mu to nedovolila.

Naozaj sa tá jeseň začala čudne. Aj astronomická, ale aj tá bežná, ktorá zasiahla do ľudských osudov v strednej Európe. Áno, v noci 23. septembra prezident Československej republiky vyhlásil všeobecnú mobilizáciu. Ako som sa to na druhý deň dozvedel, neviem. Pravdepodobne od môjho kamaráta Mirka Lamplotu, pretože doma mali rádio. Ináč v dedine mala rádio len pani poštárka, lesmajster na lesnej správe a četnícka stanica. Ako keby predo mnou bežal starý film. Utekáme do školy a vykrikujeme: mobilizácia... mobilizácia. Či sme vedeli, čo to znamená, ľažko povedať. Ale bolo to niečo výnimočné. Vzruch. že naši otcovia a bratia budú musieť si obliecť vojenské uniformy, do ruky zobrať zbrane, že môže vypuknúť vojna, že vo vzduchu sa objavia lietadlá s bombami, to bolo pre nás vzdialenosť.

Takto sa začala sobota v tú čudnú jeseň. Začiatok vyučovania. Po modlitbách pán

učiteľ Valášik pred nami vyhlásil: keby som bol schopný vojenskej služby, sám sa prihlásim. Totiž pre plúcnu chorobu prerušil vysokoškolské štúdium a lekári mu odporúčali prácu v tatranskom horskom vzdachu. Preto prijal učiteľské miesto v Javorine. Dobrovoľne...

Už sa nepamätam, ako sa skončilo vyučovanie. Zo školy sme vyleteli ako vystrelení. Prváci až tretiaci zasa lenivo kráčali na svoje vyučovanie, ktoré mali popoludní. Medzi nimi aj moja sestra, družčáka.

Doma - atmosféra tiež akási čudná. Otec je už z práce doma? Prečo? Ved' prichádza až v podvečer. Mama aj pláč na krajičku, aj akási spokojnosť. Dozvedám sa, že otec pri tejto mobilizácii nemusí ísť k svojmu útvaru do Podolina, ale že chlapci podliehajúci mobilizácii z našej dediny idú obsadiť naše hranice s Poľskom, a to na finančnú stanicu na Vojtasovej. Čiže cestu, ktorá cez Vojtasovú viedie do Jurgova a kde hranicu tvorí riečka Bialka a potom viedie cez Suchý vrch k Osturni. Pár chlapov má nastúpiť aj na Lysú Poľanu. Na jednej strane radosť, že bude blízko domova, že bude môcť prísť na návštevu.

Ten týždeň do Mnichova sme vypĺňali hrami na vojakov. V škole sa učilo normálne. Rádio nebolo kde počúvať. Iba čítať u deda Slovenský týždenník. Lenže ten prinášal správy s týždením oneskorením. Mnichovská dohoda sa nás nijako nedotkla. Chlapci sa vračali z mobilizácie. Iba môj otec, strýko a veľká časť starších ročníkov (otec 1905) stále ostávali na poľskej hranici na Vojtasovej Poľane. Tí z Lysej Poľany sa vrátili domov. Nechápalí sme, my deti. Prečo? On domov mohol prísť, my však za ním nie. Ved' to nie je ďaleko. Cez päť kilometrov.

Čo chlapča môže chápať, čo je oklieštenie republiky?

Táto jeseň meteorologicky pekná, teplá. Skoro bez dažďa, čo je v Tatrách zvláštnosť. Ale predsa bola čudná. Začiatkom októbra vyhlásenie slovenskej autonómie. Práve sme mali v škole kreslenie. Vonku. V prírode. Úloha - namaľovať drevnený kostolík so svojou štíhlou šindľovou strechou. Dedo prichádza ku kostolíku. Totiž bol aj zvonárom.

- Dedo, ved' ešte nie je obed...

- Máme autonómiu... z lesnej správy mi povedali (jeho šmikňa - kováčňa bola vedľa lesnej správy), aby som išiel zvoníť. Ten výkres s namaľovaným kostolíkom som do nedávna schovával. Bohužiaľ, pri poslednom sfahovaní sa mi stratil.

Náš učiteľ začal nám vysvetľovať, čo je autonómia, kol'ko za ňu bolo treba bojať, že teraz si sami budeme vládnuť a podobné reči. Aspoň si to myslím. Čo pre nás, deti, mohlo to slovko znamenať. Autonómiu potom znamenala modrá zástava s dvojramenným krížom, ktorá sa objavila na lesnej správe. A podobná páska na rukáve niektorých ľudí. A čudné bolo - a súvisí to tiež s čudnou jeseňou - že medzi

prvými, čo nosili túto pásku na rukáve, bol istý lesník, ktorý nemal rád hlinkovcov a keď sa v dedine objavil nejaký žobrajúci, či zle oblečený človek, začal vykrikovať: hlinkovci, ide sem váš poslanec...

Asi podľa Bismarcka, že plášť histórie treba vždy uchytíť.

Dedina žila bežným normálnym životom. Demobilizovaní sa vrátili k svojej, iba otec stále strážil našu hranicu pred Poliakmi. Aké prečo? Manželky týchto strážcov, aj moja mama, začali frflať a chodili na četnícku stanicu sa pýtať, prečo ich mužov neprepustia do civilu. Odpoved' bola: taký je rozkaz...

Prečo ženy frflali? Malo to svoj sociálny dosah. Manželia nepracovali a chýbal príjem do rodinnej pokladnice. Neviem, kol'ko mama dostávala od vojenskej správy či veliteľstva za to, že jej manžel musí slúžiť vlasti. Iste to bolo málo. V mnohých takto skúšaných rodinách vznikala nespokojnosť. Aj to prinášala ľudná jeseň...

Prišiel november. Udalosti dostali rýchly spád. 2. november 1938. Viedeň. Belveder. To nám tak vsiaklo do mozgu. Konferencia. Rozhodnutie, že naša dedina pri d'alšom delení Slovenska pripadne Poľsku. Už som začal byť hrđý, a nielen ja, že naši otcovia strážia našu hranicu pred nepriateľom. Zrazu sa pre nás stali nepriateľmi známi ľudia z Jurgova, Čiernej Hory, ktoré v dvadsiatom roku po vzniku prvej Československej republiky násilne pripojili k Poľsku.

Belveder. Keď som v roku 1968 cestoval do Ríma, musel som si ísť prezrieť tento zámok a záhradu, kde sa pred tridsiatimi rokmi rozhodlo o osudech našej dediny.

Začali stúpať vlastenecké nálady, bolo by možno literárne povedať. Ale bolo to naozaj tak. Na klopách kabátov sme nosili prišpendlenú slovenskú trikoloru. V škole na záver vyučovania sme spievali Hej Slováci a Kto za pravdu horí. V nás, deťoch, toto vlastenectvo vzbudzoval náš učiteľ František Valášik. To

on vymýšľal heslá, písal ich na lepenkový a výkresový papier, a prilepoval na všetky domy v dedine.

Javorina, Tatry - len Slovákom patrí, Nechajte nám, čo nám patrí, Javorina, naše Tatry, Javorina Slovákom - Zakopané Poliakom... tieto heslá mám hlboko zakorenенé v svojej pamäti.

O tom čudnom novembri sa veľa toho už popísalo. Z pamäti vyberám len to, čo zapôsobilo na detský rozumček a dušu. Manifestácia v Ždiari 20. novembra 1938. Pekná slnečná nedel'a. Skoro celá dedina ráno sa vydala do Ždiaru, vzdialého 12 kilometrov od Javoriny, aby sa zúčastnila na sv. omši a potom na manifestácii. To bola procesia. Starí muži, staré ženy, zrelí muži, zrelé ženy a my deti a mládež. Pešo. So spevom a zástavami.

JÁN VDOVJAK

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

VÝLET ORAVSKÝCH DETÍ

Veľká, 45-členná skupina školskej mládeže navštievujúcej hodiny slovenčiny na oravských školách č. 1 a 2 v Hornej Zubriči, v Chyžnom a Podvilku sa 2. októbra t.r. zúčastnila pekného zájazdu na Slovensko. Žiakov na zájazde sprevádzali ich ich učitelia: K. Reisová, J. Páleník a G. Sončeková, ako aj predsedca OV SSP na Orave T. Kulaviak.

Hoci výlet trval len jeden deň, mal dlhú a náročnú trať, ktorá umožňovala žiakom spoznať veľký kus Slovenska. Po prekročení hranice v Lysej nad Dunajcom sa účastníci zájazdu zastavili v starobylom Červenom Kláštore, ktorý založili kartuziáni na začiatku 14. stor. Navštívili tamojšie Múzeum Zamagurie a mohli z druhej strany Dunajca obdivovať malebnú panorámu Pienin a Picinského národného parku. Odtiaľ sa cez Zamagurie pobrali do Vysokých Tatier. Najprv sa na chvíľu zastavili v peknom vysokohorskom rekreačnom i turistickom stredisku - Tatranskej Lomnici, kde sa nachádza o.i. zaujímavé múzeum Tanapu, viaceré hotely, zotavovne a iné ubytovne pre turistov, ako aj visutá lanovka na Lomnický štít. Ďalšou zastávkou zájazdu bol Starý Smokovec, kedy si nevelká osada na úpäti Slavkovského štítu, ktorá dnes - stavebne spojená so susednými Horným, Dolným a Novým Smokovcom - tvorí veľké turisticko-rekreačné, ale aj kultúrne stredisko Vysokých Tatier so širokou obchodnou sieťou, množstvom zotavovní a rôznych športovo-turistických zariadení.

Po návšteve Smokovca, keď sa účastníci zájazdu poslednýkrát nakochali pohľadom

na Vysoké Tatry, pokračovali v ceste do Liptovského Mikuláša, okresného mesta v údolí Váhu. Toto historické mesto, kedy si sídlo župy, obklopené vencom hôr Nízkych a Zapadných Tatier, je dnes významným priemyselným strediskom. V historickom jadre mesta sa nachádzajú viaceré vzácné pamiatky, vtom o.i. ranogotický kostol sv. Mikuláša, barokovo-klasicistický objekt Múzea slovenského krasu a Múzeum Janka Kráľa, zriadené v starej renesančnej kúrti, ktorá bola kedy si župným domom. Dodajme, že práve tu v r. 1713 odsúdili na smrť a popravili legendárneho Jura Jánošíka. Veľký dojem urobilo na žiakoch aj umelé priehradné jazero v susedstve L. Mikuláša - Liptovská Mara.

Z Liptova viedla cesta zájazdu na Oravu. Žiaľ, počasie v tento deň nebolo priaznivé, poprchaivalo, preto dalšie stretávanie mestá, obce a iné pamäti hodnosti mohli účastníci obdivovať zväčša len z okien autobusu. Cestovali malebným údolím Rajčianky do Zuborca, obce známej o.i. z pekného Múzea oravskej dediny a Podhoráčskych folklórnych slávností, ktorých sa zúčastňujú aj naše súbory. Odtiaľ cez Habovku, Podbiel a Nižnú (kde sa vyrábajú televízory), pokračovali v ceste do Tvrdošina so známy Galériou Márie Medveckej, a potom do mestečka Trstená, ktoré bolo kedy známym remeselníckym strediskom, najmä v hrnčiarstve a výrobe plátna.

Už za tmy prekročili učastníci zájazdu hranicu v Chyžnom, a aj keď unavení, ale plní nezabudnuteľných dojmov, vrátili sa domov. Viacerí si slúbovali, že sa do novopoznaných miest musia častečne vrátiť. Verme, že

sa im to podarí. Srdečná vďaka patrí Ústrednému výboru Spolku, ktorý uhradil náklady spojené so zájazdom. Bude to pre žiakov nepochybne povzbudenie do ďalšej práce pri výučbe materinského jazyka.

K.R.

VOĽBY NA SLOVENSKU

V dňoch 25.-26. septembra t.r. sa na Slovensku konali všeobecné voľby do Národnej rady SR. Vyznačovali sa mimo ľiade vysokou frekfenciou - zo 4 023 191 oprávnených voliť sa volieb zúčastnilo až 3 389 346 voličov, čiže 84,24 %. Vo voľbách startovalo 17 politických strán a hnutí, ale len 6 z nich prekročilo zákonom stanovený limit a získalo viac ako 5 % hlasov, umožňujúcich zasadať v parlamente.

Podľa správy Ústrednej volebnej komisie najviac hlasov - 27 % získalo Hnutie za demokratické Slovensko, čo mu v 150-člennom parlamente zabezpečuje 43 poslanecké kreslá. Ďalšie poradie je nasledovné: 2. Strana demokratickej koalície - 26,33 % hlasov (42 poslancov), 3. Strana demokratickej ľavice - 14,66 % (23 poslancov), 4. Strana maďarskej koalície - 9,12 % (15 poslancov), 5. Slovenská národná strana - 9,07 % (14 poslancov), 6. Strana občianskeho porozumenia - 8,01 % (13 poslancov).

Novým predsedom Národnej rady SR je Jozef Migaš a predsedom vlády Mikuláš Dzurinda. Keďže nová vláda bola zostavená už po uzávierke tohto čísla, zoznam jej členov uverejnime v nasledujúcom čísle Života. (jš)

Predsedníctvo seminára. Zľava: R. Šaling, L. Bartalská, L. Molitoris, J. Čongva, M. András, J. Šternog a D. Mikolaj. Foto: J. Kolář

Jeden z prvých redaktorov Života E. Benčík

SEMINÁR K 40. VÝROČIU ŽIVOTA

Udiala sa vám taká vec. Krásavicom (na Dunaji) bol ocenený v tomto roku 40-ročný pán ŽIVOT. Z rôznych končín Tatier tiahli na podolia tí, ktorí svoju účasťou chceli jubilantovi vyslovíť slová z úprimnosti srdca a obdivovať bohatstvo jeho dozrievajúceho ducha. Prišli, aby videli, prišli, aby počuli. A počuli neviňané.

16. októbra tohto roku sa v slovenskom hlavnom meste konal odborný seminár za účasti hostí zo Spolku Slovákov v Poľsku, predstaviteľov Ministerstva kultúry a Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky, zástupcov slovenských domácich i zahraničných periodík, členov Spolku priateľov Slovákov v Poľsku, odbornej verejnosti, slovenských kultúrnych inštitúcií, priateľov i priaznivcov krajanov v Poľsku a pracovníkov Domu zahraničných Slovákov. Pod hlavičkou 40 ROKOV ČASOPISU ŽIVOT sa tento deň stal príležitosťou k oslavám i k nostalgii, k

diskusiám a počúvaniu, k vrave a mlčaniu, k návratom a spomienkam, ale i k nazeranu na zajtragšok.

Ranné slnko pozlátilo nášho jubilanta, keď stúpal v ústrety svojmu dňu. Ešte sa na chvíľu zastavil, aby si len tak pre seba, potichúčky pripomenal, čo už bolo. Prevracal stránku za stránkou vo svojom albume... aha, to som ja najsamprvší Krajanský život... a tu - moji rodičia a moji priatelia... a moje narodeniny - prvé, druhé... a tieto boli kol'ké už? - toto je z oslavu dvadsaťpäťky (alebo tridsaťpäťky?). A tu ho na schodoch dostihol zástup. Ľudia, s ktorími už zajtra bude spomínať na oslavu svojej štyridsiatky. Ale dnes, dnes má ešte všetko pred sebou. Menoslov priateľov sa predĺžuje a tá chvíľa sa blíži. Konečne stíchne zmes hlasov. Znie len jeden, jediný.

Riaditeľ Domu zahraničných Slovákov Dr. Rastislav Šaling vo svojom príhovore privítal zúčastnených a slávnostne otvoril odborný se-

minár. Po ňom sa ujala slova PhDr. Ľubica Bartalská, vedúca Múzea zahraničných Slovákov DZS, ktorá v úvode pozdravila prítomných, zaželaťa podujatiu zdarný priebeh a predstavila predstavenstvo odborného seminára (menovite Prof. Jozefa Čongvu, predsedu SSP, PhDr. Ľudomíra Molitorisa, tajomníka SSP, Jána Šternogu, šéfredaktora Života, Dušana Mikolaja, generálneho riaditeľa Sekcie miestnej a osobitej kultúry Ministerstva kultúry SR, JUDr. Mateja Andreáša, predsedu Spolku priateľov Slovákov v Poľsku, Dr. Rastislava Šalinga, riaditeľa DZS). Prívitala tiež ďalších hostí a účastníkov seminára, v tom prvého tajomníka Veľvyslanectva PR na Slovensku Jaceka Florczyka, ako aj Jozefa Gerbóca, generálneho riaditeľa Univerzitnej knižnice, Emila Benčíka z Bratislavského rozhlasu, jedného z prvých pracovníkov Života a in.

Odbornú časť podujatia zahájil svojím príspevkom Prof. Jozef Čongva, ktorý podrobnejšie analyzoval zákonné normy upravujúce právne postavenie slovenskej národnostnej menšiny žijúcej na území severného Spiša a hornej Oravy.

Na koktaily sa stretli: M. Činčura, F. Bielik a J. Čongva...

predstavitelia Spolku priateľov Slovákov v Poľsku...

Život pozdravuje O. Žabenská z Oravy...

... a J. Kopčík z Čiech. Foto: J. Kolár

Referát prednáša A. Jančárová z DZS

Oslávenec si zatiaľ pohodlne sedel v kútku a počúval. Ba dokonca, aby sám mohol nerušene vychutnať všetky nuansy svojho významného dňa, splnomocnil svojho hovorcu vo veci uvedenia svojich biografických dát a ďalších údajov o svojom vývine. Pán šéfredaktor Ján Špernoga bol teda tým, z ktorého úst odzneli slová radostné, oslavujúce úspechy nášho jubilanta, ale i smutné, o ťažkostiach i problémoch, ktoré kvapkovajú blenu do duše. Dr. Eudomír Molitoris, hlas ratia, nás uviedol do zákulisia tlačiarne a vydavateľstva, do paču farieb, bálov papiera a hučiacich strojov.

Medzi referujúcimi boli i dva zástupcovia zo Slovenska. JUDr. Matej András sa vo svojom príspevku zaoberal problematikou slovenskej menšiny po pripojení severných území Slovenska k Poľsku po r. 1920. Mgr. Andea Jančárová si zvolila ako tému svojho referátu prehľad o uverejňovaní literárnych diel a príspevkov slovenských autorov na stránkach ŽIVOTA v poslednom desaťročí. Popri referátoch odzneli na seminári i viaceré príhovory dotýkajúce sa o.i. problematiky národnostných menšín a ich úsilia o zachova-

nie národného povedomia, nových slovensko-poľských vzťahov, kultúrnej spolupráce a pod. (V. Kovalčík, J. Gerbók, J. Rydlo, J. Kopčík a ďalší).

Slová. Dôležité slová. Ešte dôležitejšie činy. Dostalo sa pánu Životu aj tých. Jeho poverený zástupca Ján Špernoga, prevzal z rúk pána Dušana Mikolaja z Ministerstva kultúry SR ocenenie za dlhorocnú obetavú prácu v krajskom hnutí i redakciu a za udržiavanie i šírenie slovenskej kultúry v Poľsku.

K zástupu gratulantov sa svojim slovom pripojili predstavitelia kultúrneho a spoločenského života na Slovensku, Národného literárneho centra i zástupcovia krajanov spoza hraníc našej vlasti, šéfredaktori Slovenska, Slovenských pohľadov, Života, Eudových novín (Maďarsko), spolupracovníci ŽIVOTA a priatelia Slovákov v Poľsku. Milým ukončením (uviedla vo svojom závere Dr. E. Bartalská) bol pozdravný list adresovaný prvému šéfredaktorovi ŽIVOTA, pánovi Adamovi Chalupcovi, podpísaný účastníkmi tohto slávnostného podujatia.

... V. Jablonický, P. Kollárik, J. Kopčík a manželia Gerbócovci

Ústrednou tému rozhovorov bol, pravdaže, Život

Náš veľký priateľ, básnik V. Kovalčík

Dovoľte pripojiť písomnú gratuláciu i v mene tých, ktorí dosiaľ nevyslovili. Za počúvajúcich.

ANDREA JANČÁROVÁ
Múzeum zahraničných Slovákov DZS
v Bratislave

STEPHEN MARLOWE

NÚDZOVÉ PRISTÁTIE

Leteli sme pravidelnou linkou z Duluthu, v štáte Minnesota, do hlavného mesta Washingtonu. Môj sused od okna, vysoký, závality chlap, pozrel na hodinky a povedal:

- Sedem hodín, desať minút. Nachádzame sa presne na polceste. Keby som bol na útek u a dostať sa von, niekde tu nad oceánom, nažvali by to miestom, odkiaľ niet návratu.

- Ale vy nie ste na útek, pán Heyn, - odvetil som,

Maličko sa usmial a prikývol. - Pravdaže. Ja nie som na úteku.

A vtedy sa ozvalo tikanie.

Heyn od strachu celkom stuhol. Pridlho žil v napäti a neistote. Jeho fyzická reakcia bola viac než výrečná: rozšírené zrenice, kfívite zovreté pery a roztrásená ruka, zvierajúca moje zápästie.

Neprehovoril ani slovo, ale nebolo ľahké uhádnuť jeho myšlienky. - Čítaš noviny, však? Určite by to nebola prvá bomba, umiestnená na palube lietadla. A je celkom pravdepodobné, že terčom som ja, poznáčený človek. To vieš sám veľmi dobre, práve preto tu teraz sediš vedľa mňa.

Vstal som zo sedadla, naoko pokojne, ale zreteľne som cítil, ako sa mi zrýchliel tep a rozbúchalo srdce. Za Heynovou hlavou som zazrel kúsok tmavomodrej oblohy a potom, v batožinovom priestore nad ním, tú čieru aktovku. Nepatrila Samovi Heynovi. Tá jeho, s monogramom, ležala vedľa.

Tikanie prichádzalo z tej neoznačenej aktovky. Ozývalo sa čoraz hlasnejšie - alebo sa mi to iba zdalo? Pripomína mi to bubnovanie - bubnovanie na pochod smrti - pre nás a pre ďalších štyridsať nevinných ľudí v lietadle.

Pozeral som sa na aktovku, ale neodvážil som sa jej dotknúť. Asi je načasovaná - ktové aký mechanizmus ju aktivizoval? Možno by púhy dotyk stačil, aby mi vybuchla v rukách.

Uplynula minúta. Heyn sa spýtal:

- Našli ste niečo?

Mlčky som prikývol.

Malý chlapec, sediaci pred Heynom sa pomrvil na sedadlo.

- Mamička, - povedal nahlas, - počujem tikanie hodiny.

Mamička asi počula tikanie tiež. Obrátila sa k nám a podozrievavo si nás premerala. V tom okamihu sa k nám blížila letuška s podnosom. Zastavila sa pri mojom sedadle a načúvala.

- Je to vaše? - spýtala sa so sileným úsmievom. - Tá čierna aktovka, v ktorej sú, predpokladám, hodiny?

- Nie, to nie je moje. - Pomkol som sa na sedadlo bližšie k nej a s ústami celkom pri jej uchu som potichu povedal:

- Možno je tam časovaná bomba, slečna. Ten muž pri okne je zločinec Sam Heyn.

Dievča na sekundu zmeravelo. Potom sa poponáhľalo do pilotovej kabíny. Heyn zo mňa nespúšťal vystrašený pohľad. O chvíľu sa z ampliónu ozval mužský hlas:

- Žiadame majiteľa neoznačenej aktovky nad sedadlom číslo sedemnásť, aby sa prihlásil. Hovorí k vám kapitán lietadla. Opakujem. Žiadame ...

Všetky hlavy sa otočili smerom k nám. Tikanie mi znelo v ušach čoraz hlasnejšie, pripomínajúc kanonádu. K čiernej aktovke sa nikto z cestujúcich neprihlásil.

Heynovi vyskočili na čele kvapôčky potu.

- Kedy, dočerta? Kedy to konečne vybuchne?

Cez uličku sa k nám blížil kapitán lietadla. Z jeho tváre i celkového vystupovania vyžarovalo dokonalé sebaovládanie - tak ako sa to v podobných situáciach vyžaduje. Skúmavo si prezeral čiernu aktovku bez toho, aby sa jej dotkol a načúval. Nejaký chlap vzadu vstal zo svojho sedadla a smeroval k nám. Zrejme chcel zistieť, čo sa deje.

- Sadnite si na svoje miesto, prosím, - vyzval ho rázne kapitán.

Zrazu niekto zvolal: - Bomba ...

- Všetci cestujúci povyskakovali zo svojich sedadiel a hrnuli sa dopredu, k pilotovej kabíne. Vo všeobecnom zmätku, ktorý nastal, som kapitána informoval, že sa volám Chet Drum, som súkromným vyšetrovateľom a mojím poslaním je predviesť Samu Heynu ako svetka pred vyšetrovaciu komisiu. Ak sa mu podarí dokázať, že firma bratov Tuckerov má prsty v afére Midvest, zopár ľuďom z toho nastanú veľké problémy.

- Dokážem to, - zamrmľal Heyn.

- Mohli by sme aktovku vyhodiť von z lietadla, - navrhol kapitán.

- Kabína je pod tlakom, však?

- No a?

- Kto, dočerta, vie ako je to nastavené?

Zmena tlaku by mohla celkom stačiť na to, aby to vybuchlo.

Kapitán mlčky prikývol. O chvíľu dôrazne zvolal:

- Vráťte sa, prosím, všetci na svoje miesta.

Potom polohlasne uvažoval.

- Keby sme tak mohli niekde núdzovo pristáť. - Tvár sa mu rozjasnila. - Počkaj ... - pozrel na svoje náramkové hodinky. - Sedem devätnásť. Tikanie začalo pred deviatimi minútami. Potrebujeme iba štyritisíc stôp pristávacej dráhy. Nedaleko New Albany je malé letisko ....

Kapitán nedopovedal a utekal do riadiacej kabíny. O päť sekúnd sme z ampliónu dostali pokyn, aby sme sa pripútali a pripravili na núdzové pristátie.

Z čiernej aktovky nadľa vytrvalo bolo počuť tikanie.

Dvakrát sme sa pokúšali o pristátie. Po prvýkrát sme mali vietor z nesprávnej strany a pilot to musel skúsiť znova. Keď sme sa priblížovali k zemi po druhýkrát, podarilo sa mi zazrieť riadiacu vežu, dva malé opustené hangáre a tri ligotavé čierne limuzíny, čakajúce na konci pristávacej dráhy.

Na čo čakajú tie tri čierne autá?

Zrazu som pocítil obrovskú úľavu. Pozrel som na Heyna a nahľúplo som sa usmial. Zagánil na mňa a mlčky si utieral z čela pot.

- Výborne, výborne, - opakoval som nezmyselne.

Heyn vytreštil oči, keď som sa načiahol ponad jeho hlavu a zložil dolu tikajúcu aktovku. Chlap, sediaci za nami, zalapal po dychu. Lietadlo smerovalo k pristávacej dráhe číslo dva. S aktovkou v ruke som vstúpil do riadiacej kabíny.

Kapitán vrhol pohľad na mňa i na aktovku.

- Zbláznil ste sa, či čo?

- Priznám sa, že ešte pred chvíľou mi k tomu veľa nechýbal.

Díval sa nechápavo a lietadlo zatiaľ nalietavalo na pristávaciu dráhu číslo dva.

- Vyhnite sa tejto dráhe, - skríkol som na pilota. Nevenoval mi žiadnu pozornosť.

Mal som iba jedinú možnosť, ako ich donútiť, aby ma poslúchli. Rozohnal som sa

a z celej sily som udrel aktovkou o kovovú priečadku tak, aby som rozlomil zámku. Kapitán sa vrhol ku mne, aby mi v tom zabránil, ale našťastie minul cieľ. Boli v nej dvoje hodiny. Jedny malé, s nehlučným chodom a druhé veľké, hlasito tikajúce. Malé hodiny uviedli do chodu tie veľké, presne o siedmej hodine a desiatich minútach. To bolo všetko.

Ani len náznak nejakej bomby.

- Boli presne oboznámení s časovým plánom vášho letu - vysvetlil som. - Správne predpokladali, že sa neodvážite vyhodiť načasovanú bombu z lietadla a že keď to začne tikať o sedem desať, budete musieť núdzove pristáť práve na tomto letisku. Tri ligotavé čierne autá, čakajúce na malom letisku v takom zapadákove. Prečo?

Aký majú dôvod? Na to existovala jediná odpoved: čakajú na Heyna. - Ukázal som

rukou na vysielačku. - Ak to oznámit rádiom na letisko, policajti si prídu po nich.

Moje náramkové hodinky ukazovali sedom hodín tridsať minút.

- Nechcel by som ešte niekedy zažiť takých dvadsať minút, ako boli tie pred chvíľou - priznal sa kapitán.

Ani ja nie. Ale Sam Heyn sa dostal do Washingtonu pred vyšetrovaciou komisiou v poriadku a načas.

(Express č. 7/95)

BERT ELLENDT

TAJOMSTVO PEKNEJ VDOVY

Ked' vkročila Abigail Shearerová na palubu lode Orion, spozorovala neobyčajne dobre vyzerajúceho tmavovlasého muža. Neznámy mal fascinujúci výzor, ktorým vedel na ženy zapôsobiť.

Maurice de Chantelier si všimol pohľad štíhlej platinovej blondíny. Pozorne si ju prezrel, kým ju stewart priviedol k luxusným kabínam zaoceánskej lode. Nedbanlivo opretý o zábradlie pozoroval pasažierov, ktorí v prístave nastupovali na palubu. Tento zvyk mu neraz ušetril neskoršie sklamania. Ale teraz, ako sa zdá, stretol veľké šťastie.

O dva dni neskôr Maurice znova videl tú mladú ženu. Z rozhovoru so stewardom sa dozvedel jej meno. Bola to Abigail Shearerová. Vedel, že je vdova po bohatom anglickom maklérovi. Veľké prepitné mu zabezpečilo miesto pri jej stole v jedálni.

Po dvoch dňoch búrky sa počasie zlepšilo. Ked' gong zvolával všetkých k obedu, lod' pokojne brázdila oceán. Abigail už sedela pri stole. Rozprávala sa s Reginaldom Longhornom, vychudnutým mužom so športovou postavou a s po-staršou škôtkou Lucy McDonaliovou.

Maurice sa predstavil.

Nestalo ho veľa námahy zapojiť sa do rozhovoru. Popri tom mu však neuniklo, že Longhorne nemôže odtrhnúť oči od Abigailinho perlového náhrdelníka. Tiež pôsobil naňho veľmi magicky.

Maurice si bol istý, že zistil dôvod Longhornovho záujmu. V duchu sa usmieval. Rozhodol sa, že skríži cestu úmyslom svojho suseda ... Na štvrtý deň bola na lodi slávnosť. Abigail prišla, až keď boli ostatní hostia v salóne. Briliantový náhrdelník sa leskol v hlbokom výstrihu jej tyrkysových večerných šiat. Ľavú ruku jej zdobil prsteň s veľkým trblietajúcim sa drahokamom. Paltinovo-blond vlasy, zachytené v zlatej spone, je mäkkoo padali na plecia.

Maurice bol očarený a nadšene pozdravil mladú ženu.

Počas večera sa šikovne staral, aby netancovala s iným. Zdalo sa, že sa jej páči, ako sa ju snaží získať.

* * *

Langhorne mal neobyčajne zlú náladu. Bol veľmi rád, keď sa Lucy krátko po polnoci rozlúčila. Zakrátka ju nasledoval i on. Ked' sa na rozlúčku zohol k Abigailinej ruke, prisal sa jeho pohľad na drahocenný náhrdelník vo výstrihu jej šiat.

Maurice to spozoroval. Neuniklo mu ani to, že sa Longhorne vo dverách sály ešte raz otočil, keď vŕahavo nasledoval Lucy.

* * *

Maurice tancoval do skorého rána s Abigail. Potom ju odprevadol k jej kabíne. Ked' ju chcel pobozkať, odtlačila ho a s úsmevom zatvorila dvere. Maurice ešte vypil pohár šampanského pri bare a utešoval sa, že sa k svojmu cieľu priblížil...

A nemýliť sa. Ešte pred príchodom do New Yorku boli jeho očakávania splnené.

Abigail ho pozvala na čaj do svojej kabíny. Ked' vyberala zo skrine obrúsky, uvidel Maurice jej šperky, z ktorých nosila doteraz len časť.

V šperkovnici tam ležali náhrdelníky, prstene, náramky celkom nechránené. Pri jej bohatstve nevedela, ako ľahkovážne so šperkami zaobchádza.

Na druhý deň boli všetci pasažieri na palube. Orion sa približoval k soche Slobody. Maurice počkal, kým sa Abigail pripojila k ostatným cestujúcim. Potom bleskovo zmizol v chodbe medzi kabínami. Spozoroval Longhorna, ako sa náhli z Abigailinej kabíny. Predsa ho ten vychudnutý Angličan predbehol?

Dlhými krokmi prišiel ku kabíne, vklzol dnu a otvoril skriňu. Šperky tam ešte boli! Chvatne všetky zabalil do pevného plastikového vrecka. Vyšiel na palubu, práve keď všetci obdivovali sochu Slobody. Maurice prešiel na ľudoprázdnu časť paluby. Poskladal plastikové vrecúško a poriadne ho zatvoril. Ked' sa približoval k zábradliu, začul za sebou ostrý hlas: -Stojte! Nehýbte sa!

Maurice de Chantellier sa otočil. Reginald Longhorne stál pred ním s revolverom v ruke. Maurice sa rýchlo spamätal.

- Výborne, pán kolega! - hovoril ironicky. - Správne teda predpokladám, že aj vy chcete dostať Abigailine šperky ...

- Mýlite sa, - povedala platinová blondína, ktorá vyšla z chodby.

- Inšpektor Longhorne je môj kolega! Scotland Yard nás poveril prichytiť hľadaného zlodeja šperkov Moritza Sängera alias Maurica de Chantelliera, pri čine. - Longhorne mu ukázal policajný preukaz, aby potvrdil jej slová. - Išlo predovšetkým o to, zistif vás trik, ktorým ukradnuté šperky zmizli bez stopy z lode.

Inšpektor ukázal k motorovému člnu, ktorý vytrvalo sledoval Orion.

Skutočne vynikajúci nápad, hodil vrecko do mora, aby ho váš komplíc mohol vylovit.

* * *

Bleskovo zobrajal Longhorne zlodeja šperkov plastikové vrecúško. - Drahocenné šperky sú, pravdaže, požičané. Koniec-koncov máme dočinenia s mezinárodne známym milovníkom utrbliejavúcich sa kamienkov ...

Inšpektor sa usmieval.

- Mimochodom, nebola Abigail vo svojej roli zvodené vdovy očarujúca? Presvedčí takého skúseného muža ako ste vy, monsieur Chantellier. To už niečo je! Mala by sa skutočne vydať za nejakého finančného makléra ...

(Express č. 7/95)

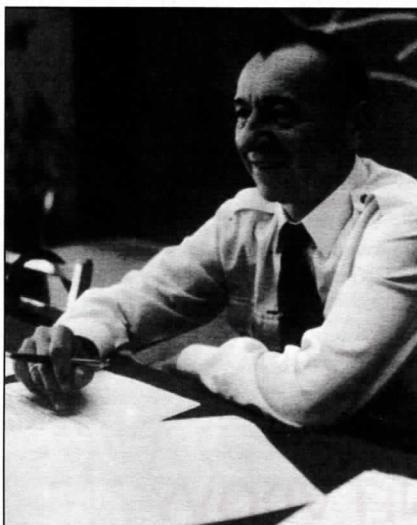
ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 28. októbra 1998 zomrel v Bratislave vo veku 73 rokov významný slovenský historik, prekladateľ, nestor slovenskej dolnozemskej historiografie, rodák z Báčskeho Petrovca v Juhoslávii,

DR. JÁN SIRÁCKY, CSC.

Správa o jeho smrti zasiahla širokú slovenskú verejnosť doma i v zahraničí. Ako zakladateľ a prvý riaditeľ Ústavu pre zahraničných Slovákov MS sa zaslúžil o hlbšie poznanie problematiky Slovákov v zahraničí. Vo svojich knižných vydaniach, štúdiách i publicistike prinášal dokumentované vzácné informácie a výsledky výskumov o histórii a súčasnom živote nielen Slovákov na Dolnej zemi, ale aj v širšom kontexte slovenských reália vo svete.

Dr. Ján Sirácky bol dlhé roky v blízkom priateľskom kontakte so Slovákm v Poľsku. Hlboko si vážil a podporoval aktivity krajanov v Poľsku v prospech slovenskej veci. Počas jeho častých návštěv v Poľsku sa stretával s desiatkami krajanov, ktorí ho

vždy s úctou prijímal ako veľkú osobnosť i ako blízkeho piateľa.

Čest' jeho pamiatke!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrasť.

**DZS v Bratislave
ÚV SSP
a redakcia ŽIVOT**

Chcem ešte poznamenať, že posviacky zástavy sa zúčastnili aj hasiči z Krempáčom, Durština a Repíšk-Brijovho potoka.

FRANTIŠEK CHALUPKA
predseda DHZ v Novej Belej

CINTORÍNY SLOVÁKOV V ZAHRANIČÍ

Pod týmto názvom vydalo bratislavské Národné osvetové centrum pre Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky vzácnu publikáciu, ktorá prehľíbi poznanie slovenského duchovného a materiálneho dedičstva v zahraničí. Jej autormi sú pracovníci Domu zahraničných Slovákov (DZS) v Bratislave Lubica Bartalská a Michal Babiak.

V úvode brožúrky sa venujú analýze výsledkov doterajšieho výskumu v súvislosti s Projektom starostlivosti o hroby významných Slovákov v zahraničí. Poznamenajme, že doteraz je zmapovaných približne 35 000 hrobov a okolo 2000 hrobov významných osobností krajanského života, respektíve významných Slovákov, ktorí sú pochovaní v zahraničí. DZS ako priamý riešiteľ projektu v spolupráci s krajanskými organizáciami, inštitúciami a zastupiteľskými úradmi, ako aj jednotlivcami, bude i naďalej pokračovať v realizácii tohto projektu.

P. K.

CHVÁLA SLOVENČINY

Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov vydalo nedávno zaujímavú knihu, určenú najmä mladým ľuďom. Obsahuje priebež dejinami Slovenska od najstarších čias. Knihu dostane každá škola na Slovensku a po jednom exemplári aj každá slovenská škola v zahraničí.

- *Chvála slovenčiny* - povedal na slávnostnej prezentácii knihy v Klube slovenských spisovateľov Pavol Števček, generálny riaditeľ sekcie poradcovských činností MK SR - je slovenskou Bibliou pre slovenského intelektuála.

Dúfajme, že sa čím skôr dostane aj do rúk našej študujúcej mládeže. (pk)

SVIEŤ A BUDEŠ VIDIEŤ!

O tom, že jesenná nepohoda znižuje úroveň bezpečnosti na cestách, je všetkým dobre známe. V tomto období sa značne zvyšuje počet nehôd, zavinených najmä zlými poveternostnými podmienkami, hmlou a z toho vyplývajúcim zniženou viditeľnosťou, ako aj napadaným listím, ktoré na mokrej vozovke vytvára nebezpečnú mazľavú hmotu. Jesenné počasie však, žiaľ, nezvyšuje opatrnosť a predvidavosť mnohých účastníkov cestnej premávky, ktorí potom doplácajú svojím

EŠTE O BELIANSKEJ POSVIACKE

V septembrovom čísle Života (na str. 16-17) sme uviedli príspevok o slávosti posvätenia zástavy Dobrovoľného hasičského zboru v Novej Belej. Dnes doplnujeme tento príspevok niekoľkými ďalšími údajmi z histórie zboru, ktoré nám zasla kr. František Chalupka:

- Po Jánovi Kurnátovi bol dlhé roky veliteľom zboru kr. Andrej Skupín. Za jeho pôsobenosť bol o.i. pri zbrojnici pristavaný nový jedhoposchodový hasičský dom, kúpený prvý automobil značky Nysa a veľa nového

vybavenia pre hasičov. Po ňom sa veliteľom stal - a je ním podnes - Pavol Dluhý.

Dlhoročným šoférom hasičského automobilu bol kr. Ján Kurnát, ktorý sa pred pár rokmi spolu s rodinou vystahoval do USA. Práve vďaka jeho obetavosti a informáciám o finančných problémoch novobel'ských hasičov sa tam našli sponzori. Ján Kurnát peniaze zozbierané v Amerike poslal do Novej Belej hasičom na zástavu.

Touto cestou by som chcel Jánovi Kurnátovi a všetkým krajanom v Amerike srdiečne podakovať za pomoc. Zároveň dakuju všetkym tým, ktorí sa akokoľvek podielali na našom podujatí. Pán Boh zaplat!

Nastúpené hasičské zboru počas posviacky zástavy v N. Belej. Foto: J. Šternogá

zdravím či dokonca životom. Veľmi nebezpečný je o. i. úsek cesty pri Myšleniciach, tzv. zakopianky, ako aj úsek v okolí Rabka-Jablonka-Chyžné.

V nowosáczskom vojvodstve len v prvých dvoch týždňoch októbra zahynulo na cestách 8 osôb, z toho traja chodci. Poznamenajme, že chodci sú účastníkmi každej tretej nehody, a navyše chodec je každou druhou smrteľnou obeťou nehody. Príčiny sú známe. Je to o.i. neopatrné vybehnutie spoza stojaceho automobilu alebo autobusu, nesprávne prechádzanie cez cestu, chodenie po nesprávnej strane cesty a podobne. K mnohým nehodám zavinených chodcami, deťmi i mladými ľuďmi dochádza aj na území jablonskej a veľkolipnickej gminy, o čom neraz informujeme.

Ako sme sa dozvedeli od komisára Adama Klimczaka z Vojvodského veliteľstva polície v Nowom Sączu, v tomto roku došlo na cestách v celom vojvodstve k 1400 nehodám, počas ktorých zahynulo 74 osôb. Alarmujúci je fakt, že je to v porovnaní s rovnakým obdobím v uplynulom roku vzýšenie až o 30 %!!!

Práve na jeseň, v záujme zníženia počtu nehôd a vzýšenia bezpečnosti na cestách v Poľsku, platí pre vodičov povinnosť jazdiť v období od 1. októbra so zapnutými svetlami po celý deň. Žiaľ, nie všetci tento predpis dodržiavajú, čoho svedkami sme najmä počas našich služobných cest po Orave či Spiši. Mnoho automobilov jazdí, ako sa hovorí, „na slepo“, niektorým svieti len jeden reflektor a ďalší idú „stovkou“ aj vtedy, keď je viditeľnosť znížená len na pár desiatok metrov. Dodržujme predpisy, svieťme, a naša cesta nás vždy šťastne zavedie až domov.

P. K.

STABAT MATER

V dňoch 23. až 25. októbra t.r. sa v Jablonke uskutočnil II. ročník festivalu náboženskej piesne na Orave – „Stabat Mater“ « 98. Na podujatí, ktoré sa konalo pod patronátom biskupa Jana Szkođoňa sa zúčastnili sólisti a zbory z Podvlka, Jablonky, Hornej Zubrice, Podsrnia, Skomiennej Bialej, Zakopaného, Krakova a Rabky, ktorí súťažili v troch kategóriách: deti do 15 rokov, mládež a dospelých.

Cenu Grand Prix si v súťaži dospelých vyspievala „Schola sv. Martina“ z Podvlka a v kategórii sólistov prvé miesto získal R. Žura zo Skomiennej Bialej, dve druhé miesta porota priznala J. Owczarekovej z Rabky a J. Sojniškej z Hornej Zubrice. V súťaži detských súborov vyhrali „Stokrotky“ zo Zakopaného, pred „Oremusom“ z Podsrnia a súborom „Ef-fath“ z Krakova. V mládežníckej kategórii súborov sa najlepšie predstavila skupina „Melodial“ z Hornej Zubrice.

P.K.

SÚŤAŽ HELIGONKÁROV

V rázovitej oravskej obci Krivá na Slovensku sa 11. októbra t.r. uskutočnil už VII. ročník súťaže prehliadky sólistov heligonkárov a harmonikárov, ktorej sa zúčastnilo niekoľko

Hrá František Harkabuz

desiatok sólistov zo Slovenska. Našich krajanov reprezentoval vynikajúci heligonkár František Harkabuz z Harkabuza, ktorý bol oceňený diplomom. Podujatie zorganizovalo okresné osvetové stredisko v Dolnom Kubíne pod vedením Oľgy Žabenskej. Pán Franek, ako ho v obci volajú, zahral zmes starých slovenských a oravských melodií, ktoré sa zapáčili nielen divákom, ale aj súťažnej porote.

P. K.

STRETNUTIE RIADITEĽOV

Lýceum v Jablonke a gymnázium Martina Hattala v Trstenej hostili v dňoch 24. a 25. septembra t.r. riaditeľov stredných škôl z celého nowosáczského vojvodstva. Prvý deň stretnutia, ktorého sa zúčastnilo sedemnásť riaditeľov a inšpektorka nowosáczských lycí Bogumiela Oleksyová, prebiehal v Trstenej, kde ústavníkov prijal riaditeľ Štefan Krištofčák. Besedovalo sa o.i. o prípravovanej reforme školstva v Poľsku. Účastníci ju porovnávali so zmenami v organizácii školstva na Slovensku, ktoré sa začali už pred piatimi rokmi.

Na druhý deň stretnutie pokračovalo v Jablonke, za účasti vojta Juliana Stopku. V besede sa hovorilo o.i. o výuke dejepisu, obsahujúcej aj poznatky o svojom regióne, v čom je dobrým príkladom práve jablonskélyceum. Riaditeľka školy Aniela Stopková a ďalší učitelia prišli na stretnutie v oravských krojoch, nechýbala kapela Haniaczkovicov a deti zo súboru Male Podhale. Hostia si neskôr pozreli filmy, ukazujúce staré oravské zvyky, a na záver expozície v oravskom skanzeni drevnej architektúry v Hornej Zubrici a starobylý kostol v Oravke.

P.K.

UPRATOVANIE SVETA

V dňoch 16. až 20. septembra sa konala tradičná celopoľská akcia, tzv. upratovanie sveta, zamerané na zbieranie rôznych odpadkov z obcí a ich okolia. Akcie sa zúčastnilo aj mnoho žiakov z oravských a spišských škôl, v tom z Podvlka, Harkabuza, Jablonky, Hornej a Dolnej

Zubrice, Malej a Veľkej Lipnice a Novej Belej. Pod vedením svojich učiteľov upratovali v okolí svojich škôl, na autobusových zastávkach, v parkoch, na cintorínoch, v jaroch povedla cest, pred obchodmi, úradmi a domami. Je škoda, že ani tohoročná akcia nepritiaha väčší záujem rodičov detí a ďalších dospelých, ktorých sme videli veľmi málo.

P. K.

FUTBALOVÝ TURNAJ

V posledný októbrový víkend sa v Novej Belej uskutočnilo zaujímavé športové podujatie - futbalový turnaj o pohár predsedu mestného športového zväzy LZS Łęgi Nová Belá. Okrem domáceho mužstva sa podujatia zúčastnili futbalové tímy Spiš Krempachy, Skalky Tribš a Przełęcz Harklowa.

Turnaj sa hral pohárovým systémom a vzbudil veľký záujem divákov, najmä mládeže. Žrebovaním boli vytvorené dve semifinálové dvojice, v ktorých sa Bel'ania stretli s Tribšanmi a vyhrali 2:1, kym v druhom zápase Krempachy porazili Harklowu 2:0. Vo finále si teda zmerali sily Nová Belá s Krempachmi. Zápas bol veľmi vyrovnaný a skončil sa nerozhodne 1:1, preto o vysledku museli rozhodnúť pokutové kop. Po prvom kole bola opäť remíza (5:5), až v druhom kole o niečo precíznejší boli Krempachia a tak oni získali pohár. O tretie miesto zápolili Tribšania s Harklowou. Vybojoval si ho Tribš, ktorý vyhral 2:0. (js)

ROZUM A VIERA

Malý dar Sv. Otcovi a slovenskému národu - slovenský preklad a vydanie najnovšej encykliky Sv. Otca pripravila Apoštolská nunciatúra na Slovensku. Stalo sa tak pri príležitosti uplynutia dvadsať rokov od skončenia konkláve, ktoré zvolilo krakovského kardinála K. Wojtylu za pápeža. Encyklika Jána Pavla II. Fides et ratio - Rozum a viera bola po prvý raz zverejnená 15.10.1998 v šiestich svetových jazykoch. Po prvý raz v histórii vyšiel pápežský dokument súčasne aj v slovenskom preklade.

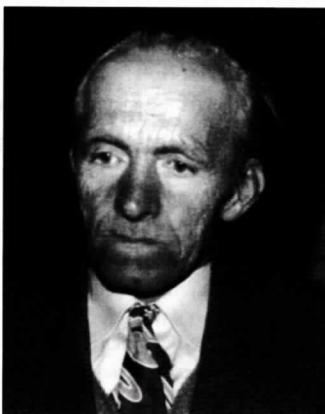
OPRAVA

Ešte raz opravujeme chybný popis fotografie na obálke Života č. 9/98, ktorej autorom je Ján Krištofek. Autorovi a čitateľom sa ospravedlnujeme.

Redakcia

Dňa 27. októbra 1998 neúprosná choroba vytrhla z našich radov krajanu

VENDELÍNA VENGRÍNA

z Dolnej Zubrice, predsedu MS v obci, nenápadného, tichého, skromného a dobrosrdečného človeka, ktorý patril k tým ľuďom, ktorého si každý vážil. Na poslednej ceste ho popri najbližej rodine a príbuzných sprevádzalo skoro pol obce.

Každý odchod dobrosrdečného a potčívneho človeka je spojený so smútkom v srdci a presvedčením, že nám bude chýbať. Zároveň v našom srdci ožívajú spomienky na chvíle strávené so zosnulým, na jeho životné osudy, mládenecké časy i tie neskoršie roky, ktoré V. Vengrín prežil v práci v prospech našej krajanskej organizácie a rozvoja svojej obce.

Narodil sa 23. februára 1938 v chudobnej slovenskej roľníckej rodine v Dolnej Zubrici, kde vychodil i ľudovú školu. Od malíčka mu rodičia, najmä otec Jozef, všepovali lásku k rodnej reči a slovenským tradíciam. Otec, ktorý patril k zakladateľom MS v Dolnej Zubrici, ho neraz brával na zasadania výboru alebo na členské schôdzky MS, kde sa mladý Vendo „zaúčal“ do krajanskej činnosti. Nie div, že do našho Spolku sa zapísal krátko po dovršení plnoletosti. Od začiatku patril k najaktívnejším členom miestnej skupiny Spolku. Niekoľko rokov účinkoval v miestnom divadelníckom krúžku, potom bol podpredsedom revíznej komisie, a od roku 1983 predsedom MS v obci. Dlhé roky bol tiež členom požiarneho zboru, jeho pokladníkom, ako aj aktívnym členom výboru pre výstavbu kostola. Bol tiež dobrým hospodárom, ktorý sa na svojom nevelkom gazdovstve zameňoval najmä na chov jatočného dobytka a produkciu mlieka.

Vendelin sa oženil 8. júla 1963. Za manželku si zobil krajanku Ľudmilu Matonogovú, s ktorou vychovali štyri dcéry a dvoch synov a dočkali sa 6 vnukov a 3 vnučiek. Odišiel od nás dobrý človek, vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

P. K.

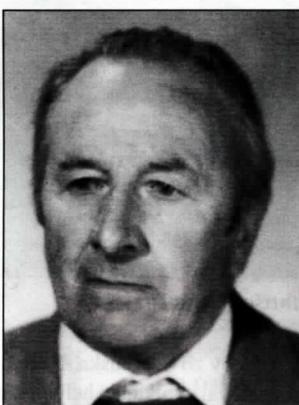
* * *

Manželke Ľudmile a celej rodine vyjadrujeme úprimnú sústrast.

**MS SSP v Dolnej Zubrici,
OV SSP na Orave
a redakcia Život**

Dňa 27. septembra 1998 zomrel v Harkabuze vo veku 75 rokov krajan

ALBÍN HARKABUZ

Zosnulý bol jedným zo spoluzakladateľov Miestnej skupiny SSP v Harkabuze. Od prvých dní po vojne sa aktívne angažoval pre rozvoj krajanského hnutia na Orave. Spolu s J. Kovalíkom z Dolnej Zubrice, Kolodejom z Podsklia, A. Šperlákom z Jablonky a ďalšími oravskými krajanmi vyvíjal veľké organizačné úsilie pri združovaní krajanov a obetavo bojoval za práva slovenskej národnostnej menšiny na Orave. Medziinom bol členom oravskej delegácie na prvom tajnom stretnutí s vtedajším československým konzulom v Katowiciach, ktoré predchádzalo założenie nášho Spolku.

Za svoje slovenské presvedčenie bol A. Harkabuz často prenasledovaný, tahaný na vypočúvania vtedajšími bezpečnostnými orgánmi a milíciou a pod. Keď spolu s ďalšími členmi prípravného výboru MS usporiadal zábavu, aby takto získali prostriedky na organizačnú činnosť, milícia obkolesila a demolovala celý dom a zosnulého Albina i ostatných účastníkov surovo pobila.

Napriek prenasledovaniu sa A. Harkabuz nevzdal krajanskej práce. Odvážne chodil na schôdzky a iné tajné stretnutia a snažil sa byť vždy v centre spolkového organizačného hnutia. Práve vďaka takým ľuďom, ako on, môžeme dnes slobodne vyvíjať krajanskú kultúru a osvetovú činnosť. Tešil sa všeobecnej dôvere krajanov, čoho dôkazom je skutočnosť, že ho na zakladateľskej schôdzi v Harkabuze zvolili za prvého predsedu Miestnej skupiny SSP v obci. Túto funkciu plnil dlhé roky. Dokázal stmeliť krajanov a všade, kde to bolo potrebné, bol ochotný prísť a

pomôcť. Veľa urobil pri propagovaní Života v obci. Aj v poslednom období, keď ho ťažká choroba prikovala k posteli, sa nevedel rozlúčiť so svojím oblúbeným časopisom, ktorý si predplácal od prvého čísla. Za svoju obetavosť a neúnavnú krajanskú prácu bol vyznamenaný spolkovou medailou Zásluhy pre KSSČaS. Bude nám veľmi chýbať. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

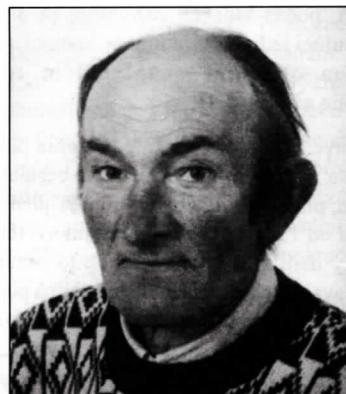
Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**MS SSP v Harkabuze
a redakcia Život**

* * *

Dňa 23. septembra 1998 zomrel v Kacvíne vo veku 64 rokov krajan

JAKUB PACIGA

Zosnulý bol dlhorocným členom Miestnej skupiny SSP v Kacvíne, ktorý sa aktívne zúčastňoval všetkých schôdzí, stretnutí a iných krajanských podujatí. Bol tiež horlivým čitateľom a propagátorom Života. V obci bol známy ako veľký dobrák, ktorý často viac mysel na iných ako na seba a vždy bol ochotný každému pomôcť. Tešil sa všeobecnej úcte občanov. Ako roľník hospodáril na nevelkom gazdovstve a v poslednom období života plnil úlohu kacvinského zvonára.

Krajan J. Paciga pochádzal z chudobnej slovenskej mnohodetnej rodiny. V roku 1958 sa oženil s krajankou Annou Molitorisovou, s ktorou prednedávnom oslavili 40. výročie spoločného manželského života. Spolu s manželkou vychovali šesť detí - štyroch synov a dve dcéry a dočkali sa sedemnástich vnukov a vnučiek. Na poslednej ceste dňa 25. IX. t.r. ho popri najbližej rodine odprevádzali zástupy občanov. Odišiel od nás dobrý človek, vzorný krajan, príkladný manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Manželke zosnulého Anne a celej rodine vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**MS a OV SSP v Kacvíne
a redakcia Život**

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Záhradkári

Tento mesiac prináša mrazy a nezriedka aj sneh, preto by záhradka mala byť prípravená na zimný odpočinok. Kto ešte nestihol záhradku zaoráť bud' zrýlovať, musí to urobiť čím skôr, predovšetkým pre zachovanie vlahy v pôde, zlepšenie jej štruktúry, no a kypriosti. Zrýlovať treba aj studené pareniská, ktoré sa nezakladajú hnojom, kým z poloteplých parenísk vyberáme zeminu a spodnú vrstvu hnoja, ktoré po premiešaní a uložení dajú kvalitný kompost. Prázdne parenisko treba naplniť slamou, lístím bud' iným materiálom, ktorý by ho chránil pred zamrznutím. Samozrejme po zrýlovaní treba pôdu pochnožiť bud' do kompostom alebo maštaľným hnojom v dávke ok. 3 kg na 1 m². Do ľahkých pôd sa hnoj zapracúva do hlbky 10 až 15 cm, kým do ľahších pôd do hlbky 15 až 20 cm.

Pred napadaním snehu treba ešte skontrolovať stav zeleniny ponechanej na prezimovanie a v prípade potreby urobiť nevyhnutné úpravy. Aby sme získali náskok v jarnej vegetácii, možno vysiať krátko pred príchodom zimy cibuľu, cesnak, petržlen bud' karotu. Pestovanie bude úspešné len vtedy, keď semená vyklisia až na jar. To si samozrejme vyžaduje určité skúsenosti a dobrú znalosť miestnych podmienok. Popri týchto práciach nesmieme zabúdať na zeleninu uskladnenú v pivničiach bud' iných priestoroch a pravidelne ju kontrolujeme, či nehnije alebo nevádne, a okrem vetrania robíme potrebné opatrenia.

Ovocinári

sa v tomto mesiaci snažia predovšetkým ukončiť výsadbu ovocných stromčekov a krov. Korunku vysadených stromkov možno narezáť alebo zrezat iba čiastočne, keďže ich

definitívnu úpravu je najlepšie robiť na jar. Podobne ako v zeleninových záhradkach, aj v ovocných záhradách treba rýlovať pôdu pod stromami. Ak je chudobná na vápno, teda kyslá, musíme ju bezpodmienečne povápnit. Okrem toho v novembri pokračujeme v odstraňovaní chorých stromov a mechanickom ošetrovaní kmeňov a hrubších konárov. Kopec tiež jamy pre jarné sadenie stromčekov, zhrabujeme a kompostujeme opadané lístie, čím získavame cenné hnojivo. Pri kompostovaní treba doň pridať nehasené vápno, ktoré ničí zárodky chorôb a škodcov. Kým príliš nemrzne, rigolujeme pôdu pre jarné sadenie stromčekov, a to bud' celú plochu, alebo iba pásy, do ktorých mienime sadieť. Rigolovanie spájame s hnojením do zásoby, pričom na jeden ár dávame aspoň 20 kg fosforečných hnojív (napr. superfosfát alebo Thomasova múčka) a 10 kg draselných hnojív. Hnojivá zapracúvame do spodnejších vrstiev.

Dôležitá je pravidelná kontrola skladovacích priestorov, aby sme mohli včas zakočiť proti prípadným chorobám ovocia. Jednou z nich je napr. sklovitost jabĺk. Prejavuje sa priezračnými škvunami na ovoci. Napadá najmä plody dopestované pri vysokej vlhkosti vzduchu. Ďalšou chorobou je hnednutie plodov z nedostatku slnečného žiarenia alebo hnednutie šupky, ktoré podporuje vysokú vzdušnú vlhkosť v uskladňovacích priestoroch. Kaziace sa ovocie samozrejme odstránime.

Chovatelia,

ak to neurobili doteraz, musia čo najskôr zabezpečiť hydine zasklené okná a plné dvere, a vôbec utepliť chovné priestory, aby v nich domáce vtáctvo netrpelo chladom, najmä nočnými mrazmi. Chovné priestory mali by byť suché a pravidelne vetrané, čo je pre zdravie hydiny veľmi

dôležité. Pastevné možnosti sú v tomto období čoraz obmedzenejšie, ale pokial' je to možné, treba hydine umožňovať pobyt na dvoroch či v pridomových záhradkách, kde si vždy niečo nájde. Samozrejme teraz už hydinu treba pravidelne prikrmovovať, vtom o.i. zrnom a dbať, aby mala zabezpečený dostatočný príjem pitnej vody, grit a pod. Ak chceme, aby sliepky nezaostali v znáške, musíme ich nielen starostlivo ošetrovať a kŕmiť, ale aj zabezpečiť 14-hodinový svetelný deň. Ak chovné priestory nie sú dostatočne uteplené, treba vajcia zbierať niekol'kokrát denne, aby nezamrzli.

Včelári

V novembri už včely vyletujú len výnimčne, za veľmi teplého a bezveterného dňa, alebo už niet prameňov na zbieranie potravy. Keďže dni sú už obyčajne chladné, musíme na úľoch upraviť letáčové otvory, ktorých výška by nemala byť väčšia, ako 7-8 mm. Pri väčších otvoroch by do úľov mohli vniknúť piskory alebo myši a narobiť veľa škôd. Včelstvá sa teraz v úľoch čoraz viac zomkýnajú do zimného chumáča. Za pomerne teplých dní visia cez medziplástové uličky až do podmetu, kym za chladnejších dní zaliezajú do medziplástových uličiek. Teraz je čas na kladenie do podmetov podložiek, čiže nepieskovaných lepeniek takých rozmerov, aby sa mohli vsunúť do podmetu na dno úľa. Ich úlohou je zadržať všetko, čo cez zimu padne na dno: voskové melivo, mŕtvolky včiel, kukly, kryštáliky medu a pod. Stav podložiek nám veľa napovie o stave zimovaného včelstva. Položením podložky zároveň ušetríme včelám veľa práce, ktorú by mali s odstraňovaním spomínaných odpadkov z dna úľa. Poznamenajme ešte, že uteplenie úľov by malo byť po celý rok rovnaké. Snáď len od februára do mája, keď sú najväčšie výkyvy teplôt, by mohlo byť trochu lepšie. V tom čase totiž včelstvo intenzívne ploduje, preto nedostatočné uteplenie povaly ide na úkor zásob. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnes predstavíme rastlinu, ktorú sice všetci dobre poznáme ako populárnu zeleninu, používanú napr. do polievok, šalátov a pod. Málokto však vie, že má aj liečivé vlastnosti, preto si ju treba všímať aj zo tohto hľadiska. Ide o ZELER VOŇAVÝ (lat. Apium graveolens L., pol. seler), ktorý mnohí pestujú vo svojich záhradkách.

Poznamenajme, že zeler poznali už v staroveku a vtedajší zeleninári ho pre jeho liečebné účinky odporúčali ako príasadu do jedál. V staroveku, ba aj v stredoveku sa verilo v jeho močopudný účinok a pôsobenie na zahájanie melanchólie. Niektorí dávni lekári používali zeler na čistenie rán, proti bolestiam pečene a sleziny, a esenciu z plodov ordinovali napr. pri výtokoch z ucha, zadržanom moči, žihľavke, zápaloch, bolestiach hlavy a nervovom nepokoji.

Predmetom zberu (október - november) sú hľuzy, najmä v druhom roku rastu, ale aj listy a niekedy aj plody. Je to veľmi hodnotná rastlina obsahujúca asi 1 % čistých bielkovín, cukry, celulózu, silicu, flavonidy, asparagín, minerálne látky a veľa vitamínov, najmä C, pro-vitamin A a pod. Pre svoju veľkú výživnú hodnotu sa zeler odporúča konzumovať najmä v zimných a jarných mesiacoch.

Pre liečebné účely sa za najúčinnejšie považujú plody. Denná dávka (v studenom maceráte) je 1 lyžička na 2 poháre vody. Treba macerovať až 8 hodín a celú tekutinu vypíť v priebehu dňa. Pôsobí močopudne, aj keď v niektorých prípadoch trochu dráždi obličky. Podobný účinok má tiež 20 - 30 g šťavy z vŕate, prípadne 1 lyžička šťavy z celej rastliny. Šťava sa odporúča aj proti ochoreniu kĺbov, reumatizmu, pri chorobách dolných dýchacích ciest a obličiek. Navyše povzbudzuje chuť do jedenia a podporuje trávenie. Možno ju pri-tom kombinovať s inými šťavami, napr. z púpavy a pod. V ľudovej liečbe sa zeler využíva pri ochoreniach obličiek a močových ciest. Zistilo sa tiež, že zabráňuje ochoreniam spôsobovaným hubami a pomáha ničiť baktérie. Niektorí ho dokonca považujú za účinné afrodisiakum, čiže prostriedok proti impotencií. (js)

JÁNOŠÍK A DOMANIŽSKÝ FARÁR

Stalo sa to veľmi dávno. Pamätníci už pomreli, zachovali sa len stránky starých dokumentov zaznamenávajúcich súd a vypočúvanie Jánošika vo veci zabitia domanižského plebána. Odvísutím slávneho zbojníka na háku v Lipovskom Mikuláši pred viac ako dvesto rokmi sa nezabudlo na jeho hrdinstvá a zbojstvá. Podľa ľudového podania sa stretnutie Jánošika s domanižským plebánom odohralo takto:

Včas ráno, keď sa prvé nesmelé lúče slnka rozbehli po dvorch Domaníže, ktorí zastal pred farou. Po dvojnásobnom zabúchaní na bránu sa ozval zvonku nedospely hlas: - Dôstojný pán, dôstojný pán, otvorte! Na skromnej izbičke a pracovni zároveň sa otvorilo kriľo malého okna a cezeň vyzrela okrúhla tvár farára Vrtíka. - Ktože to je? Potrebujete niečo? - Pochválen bud', dôstojný pán! To som ja, Višnovský mladší z Fačkova... prišiel som s prosbou..., ale nehnevajte sa, že tak zavčasu ráno...

Medzitým už farár natiahol na seba kamizolu a vpúšťal mládenca v skromných zrebných nohaviciach, s krpcomi na nohách na faru. - Stalo sa niečo, dôstojný pán? - ozvala sa kdeśi z druhého konca kuchárka. - Nie. Máme tu náštenu - uspokojil ju a obzrel si návštevníka. - A ktorého že si Višnovského? - Od Mrvov, spoza potoka... - No dobre, dobre... Vrav, čo t'a sem priviedlo. Iste niečo vážne, že si tu tak včas ráno. - Otec ma už na svitaní vydurili, aby som rýchlo šiel po vás, lebo starý otec sú veľmi zle... a nechceli ich nechať samého... - rozpačito sa obzeral po miestnosti a prestupoval v krpcoch premočených od rannej rosy. - Prosia, aby ste starkého prišli zaopatríť.

- Ty si...? - Ja som Viktor... Višnovský... ved' viete. - Už viem, viem! - dal farár a zavolal do kuchyne: - Paní kuchárka, dajte tuto nášmu hostovi za šálku kávy! Prišiel až z Fačkova. O chvíľu už mládenec držal v ruke hrnček horúcej bielej kávy a náhľivo ju, tak ako bol, postojačky usrkoval.

- Musím odslúžiť rannú omšu a potom pôjdem. Počkáš na mňa? Nie. Otec kázali,

aby som sa hned vrátil domov, že ma tam budú potrebovať. Už aj tak som tu dlho... Dopil, položil hrnček na lavicu a náhľivo odchádzal. - Spánom-bohom! - nesmelo zavolať už spoza dverí. Rýchlo prešiel popri potoku a zamieril k hore, za ktorou bol na dve hodiny dobrej chôdze Fačkov.

*

Od fačkovej strany pomaly kráčajú, ba priam sa vlečú, unavení a nevyspaní chlapí, ktorí už na pohľad nevestia pre náhodného pútnika príjemné stretnutie. Dlháň vo vyšívanych súkenných nohaviciach, dlhom dolománe na pleciach a valaškou v ruke sa ozval prvý: - Hej, kamaráti, ale sme to tam pod Strečnom roztočili! Tí naši Terchovanci sú ale majstri na muziku... Krémna sa od základov otriasala, keď začali hrať...! - Veru otriasala, Ďurko náš, ale to až vtedy, keď si začal vykručať krémárku Boženu - doplnil ho malý, bradatý druh, ktorý sa naň musel dívať nahor, aby mu videl do tváre. - Čože to nič, ale poriadna zábava začala, keď ju chcel oblápat' Ďuriga z Višnového a ty si s ním vymietol pol krčmy, ha-ha-ha! - rozchechtal sa tretí spoločník v súkennej halene a so širokým opaskom na brachu. - Ty sa nesmej, Huncaga! Ved' ti nebolo do smiechu, keď t'a začali domáci vyplácať, lebo si ich nútí, aby zaplatili za teba, čo si vypil... Ani tvoja pištoľ ti nebola moc platná - zavrátil ho Siažik, ktorý sa ako tak výškou približoval k Jánošikovi. - Ale, vypíť by som si vypil, keby tak bolo čo - neprestával Huncaga.

- Za chvíľu bude čo vypíť. Tu dolu v Suchej doline je studnička. Dobrá ti bude aj voda...! Z tej aspoň hlava nebolí - dokončil úvahu Siažik.

Onedlho zišli z chodníka na úzku cestu končiacu o pár desiatok metrov v doline, ktorú z dvoch strán uzatvárali borovice so zlatolesklými šupinami kôry. Z húštiny naproti vyletel kŕdeľ vtákov, vyrušený krokmi a vravou prichodiacich. Na jednej strane cesty sa objavila bažinka,

nad ktorou spod kameňa vyviera malý prameň a kľukatiel sa smerom do Domaniže.

- Pálenka! - zavola Siažik. - A zadarmo...

Prvý príahol k studničke Huncaga a dlhými dúškami púšťal do seba čistú vodu, ktorou tak opovrhoval, ale len vtedy, keď bolo za čo piť. Po nom aj dvaja spolutovariši. - Lepšie ako v krême... - Veru lepšie, lebo aj keby tu bola nejaká, čím by sme asi tak zaplatili... - povzdychol Jánošik. Musíme navštíviť niektorého zo zemepánov, ale tu na okolí nie je nikto z tých bohatších.

- Prečo by to musel byť len boháč? Stačí nám aj taký, čo bude mať zopár toliarov - pripojil sa do debaty Huncaga. - Si nenažraný! - zahriakol ho Siažik. - Ber si príklad od Ďurka. Ten nikdy od chudáka peniaze neberie. - Čuš! - zakryl mu rukou ústa. - Niekoľkrát hore po ceste... Posadali si k studničke a čakali. Za chvíľu z ohýbu cesty vyšiel muž v reverende. V jednej ruke nádoba s hostiou, druhou si pridvihol dlhé rúcho pri prekračovaní rodiačeho sa pototčika. Šiel za svoju knázskou povinnosťou a nevel'mi si všimal chlapov sediacich okolo studničky. - Pochválen bud! - pozdravil viac zo zvyku ako z úcty ku knázovi Siažik. Zato Huncaga vstal a postavil sa mu do cesty: - Kamže, kam farárko? Nemáte niečo na vypitie, alebo na zjedenie? Oslovil ho posmeňne a už ho aj držal za rukáv a začal ho prehmatávať. - Neotrvajte, človeče, nechajte ma v pokoji prejsť, - začal zmierlivu a očami hľadal podporu u jeho druhow. Keď nijakú nevidel, odsotil zbojníka a snažil sa odstúpiť d'alej, z dosahu jeho hrabivých rúk. Rozzúrený Huncaga, nečakajúci taký odpor, akoby rozum potratil. Vrhol sa na farára a začal s ním lomcovat'. - Zhod' si tú kamizolu, ty čiernekňažník, a vylož sem na zem všetko, čo máš so sebou! - Farár v duchu prosil najvyššieho, aby mu pomohol ubrániť sa. Pozbieral všetky sily a chrániac telo pána v prenosnej schránke, jednou rukou chytil zbojníka za opasok a šmaril ho do trávy. Nazostený Huncaga, ktorý sa rád vytáhal svoju silou, keď videl, že na farára nestačí, vytrhol spoza opasku pištoľ a bezprostrednej blízkosti naň vystrelil...

- Čo to robíš, ty nešťastník! - skríkol Jánošik. Priskočil k nemu a vytrhol mu dymiacu pištoľ z ruky. - Zbláznil si sa? Dúfam, že si ho... To už bol pri ňom aj Siažik a v behu podchytil padajúce telo kňaza. Neskor. Ešte než dopadol na zem, naposledy zašepkal: - Panebože odpust'... - To boli posledné slová, ktoré vyšli z jeho úst. Zdesený Jánošik, keď ani po príložení ucha na knázovu hrud' nenašiel u neho príznaky života, sa zmohol len na jedno: - Druhovia moji, toto sa stať nemalo! Toto nič dobrého pre nás neprinesie.

Možno už vtedy Jánošik vedel, že po hon na neho a jeho tovarišov čoskoro skončí a že práve smrť domanižského farára bola posledným stupienkom na popravčiu stoličku...

Ja do hory nepôjdem...

Allegro

A. H. Krémery, ") [1880, Zvolenská]

Ja do ho - ry ne - pôj - dem, dre - vo rú - bat' ne - bu - dem;
dre - vo by ma za - bi - lo, čo by diov - ča ro - bi - lo?

Ja do hory nepôjdem,
drevo rúbat' nebudem.
[: Drevo by ma zabilo,
čo by dievča robilo? :]

Sekerečku tupú mám,
frajerečku bystrú mám.
[: Frajerečka neverí,
ani otcu materi :]

VILIAM TURČÁNY STUDŇA

I z krásnych obrazov raz budú zdrapy
plátna?
Či všade zavŕta sa vrtošívý čas?
Spríkrie i krásny hlas jak obohraná platňa?
I láske najkrajšej raz zošedivie vlas?

I slnce s mesiacom sa svojím časom
zatmia...
No zasa zjasajú, zas príde východ krás!
Aj ty si ostarla, ovráskavela, Fatma,
Kým Omar ponáral sa dobývať tvoj jas!

No láska studňou je, ſhou živá voda prúdi,
ňou duša budí sa a mladnú skrehlé údy,
hlas jasnie, krásnie zjav a sny sa
rozvodnia...

Je hodno dokopáť ſa hlbokého dna,
bo láska vodou je, čo večne kriesi ľudí.
A zájde starobou len láska nehodná!

ČO JE TO?

Poznáte ho? Čo by nie?
Žiadnu chodbu nemimie.
Kým po schodoch človek chodí,
domček prejde šest poschodi.
(hatýV)

Dve kolieska má, aj sedlo,
predsa nie je bicykel.
Keby si naň strýko sadol,
tak by čítať nevidel.
(crailukO)

Ked doň udriem, spieva,
raz hlučne, raz mierne.
Dolné zuby biele má,
horné však vždy čierne.
(rívalK)

Kotúľa ſa, kotúľa,
pod posteľ ſa zatúľa.
Nájdí ſi ho ešte dnes,
ináč kabát nezapneš.
(kfbmoG)

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ J E S E Ň

Stojí topoľ blízko rieky,
púšťa zlaté peniažteky.
Prišli vlnky, zaspievali,
peniažteky ſebou vzali.

Jeseň pestro oblečená,
zore farbí do červena.
Ide zima - bude mráz...
Spite, ſtromy! Už je čas.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Prestaň ſa už na kadečo vypytovať. Ked' ſom bol taký ako ty, nikdy ſom ſa na nič nevypytoval.

- Hm, tak preto teraz nevieš odpovedať.

* * *

Malá Zuzka bola ſa rodičmi v Egypte a po návrate domov rozprávala ſpolužiačkam:

- Všade je tam ſama rovina, iba ľavy majú na chrbe hory.

* * *

Karolko vidí po prvý raz korytnačku a pýta ſa predavača:

- Koľko ſtojí to zvieratko?

- Tristo korún.

- I ſa krabicom?

* * *

- Otec, môžem ſa t'a dačo opýtať?

- Pravdaže.

- Prečo má kohút hrebienok, keď ſa ne-môže česat?

* * *

- Jožko, ty učiš papagája neslušne roz-právať...

- Ale, mamička, ja mu iba vysvetľujem, ktoré ſlová ſa nemá naučiť.

* * *

- Mamička, otecko je už doma?

- Áno.

- Čo mu ukážeme najprv, ſestrine nové ſaty alebo moje vysvedčenie?

* * *

- Tak, Dušanko, ukáž svoje vysvedčenie!

- Požičal ſom ho Karolovi, mamička.

- Prečo?

- Chcel trochu naľakať ſvojich rodičov.

* * *

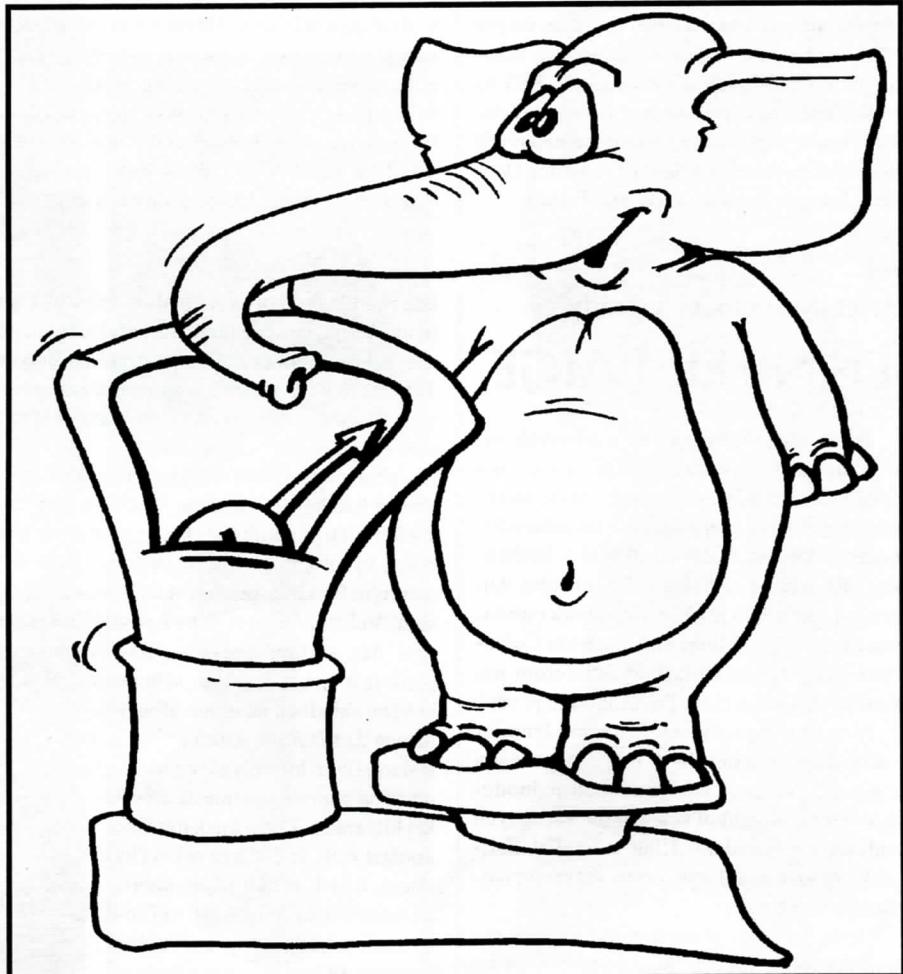
Malá Marienka budí mamičku a žaluje:

- Mamička, Janko t'a chcel zobudit!

MAĽUJTE S NAMI

Dnes vám predstavujeme veľmi sympathetické zvieratko a presnejšie zviera, lebo patrí k najväčším na svete. Vašou úlohou bude obrázok vymaľovať farbičkami alebo farebnými ceruzkami a poslať do redakcie. Najkrajšie práce odmeníme knihami. Z posledných prác sme vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Mária Šoltýsová a Paulína Chovancová z Novej Belej a Anton Svočík z Vyšných Lápš.

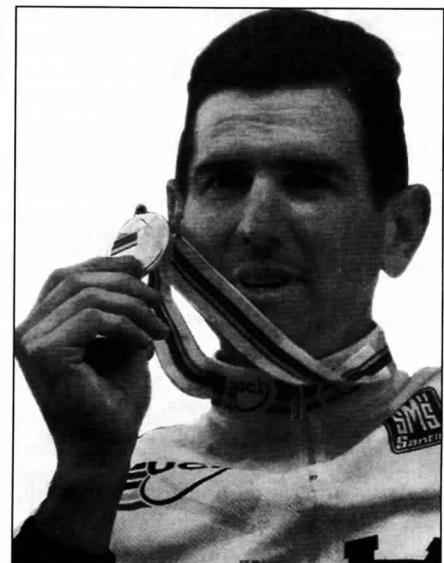
ABRAHAM OLANO

Celých sedem rokov museli Španieli čakať na víťazstvo svojho cyklistu v jednom z najväčších cyklistických podujatí na svete - Vuelta a Espana, čiže na pretekoch okolo Španielska. Stal sa ním znamenitý cyklista, 28-ročný Abraham OLANO, ktorý navyše, desať dní po skončení Vuelty, vyhral na svetovom šampionáte vo Valkenburgu (Holandsko) časovú jazdu a získal titul majstra sveta.

Nie je to prvý majstrovský titul tohto španielskeho cyklistu. Pred troma rokmi štartoval na majstrovstvách sveta v Kolumbii, kde vyhral cestné preteky so spoločným štartom pred svojím slávnym rodákom Miguelom Induránom, päťnásobným víťazom Tour de France. V časovke na tom istom šampionáte bol Olano druhý za spomínaným Indurainom. O rok neskôr na Olympijských hrách v Atlante bolo poradie také isté. Mohlo by sa zdieť, že Španieli právom očakávali Olanov úspech na nasledujúcich majstrovstvách sveta medzinárom preto, že sa mal konáť v San Sebastianie v Španielsku, presnejšie v krajinie Baskov, kde sa Olano narodil, a po druhé preto, že mu ubudol veľký súper - cyklistický kráľ Indurain, ktorý sa v r. 1996 vzdal aktívnej činnosti. Žiaľ, šampionát mu vôbec nevyšiel. Síce v časovke obsadił ešte pomerne dobré, piatie miesto, ale v cestnych pretekoch skončil až kdesi v tretej desiatke, čo pre cyklistu takej triedy znamenalo absolútny debakel. Kráľa nenahradil a v španielskej tlači sa dočkal len kritiky, aj keď mimo olympiády dosiahol hodne úspechov, o.i. v podobe etapových víťazstiev na pretekoch okolo Rakúska, v Dauphine Libere a dokonca v Tour de France.

V tomto roku sa Olano na svoje štarty pripravoval mimoriadne starostlivo, najmä v druhej polovici sezóny. Ale aj v prvej sa mu darilo. Skoro na každých pretekoch, na ktorých štartoval, došiel do cieľa v čelnej skupine. Niekoľko etáp a kratších pretekov aj vyhral. Nebolo to však to, čo jeho fanúšikovia od neho čakali: najdôležitejšie bolo víťazstvo v španielskej Vuelte. Vyštartoval v nej celkom dobre a už po prvej časovke si obliekol žlté tričko vedúceho jazdca pretekov. Bol v znamenej forme, a tak nečudo, že na každej etape prichádzal do cieľa medzi prvými. Len raz sa trochu oneskoril a na jeden deň musel odovzdať žlté tričko inému cyklistovi, nota bene taktiež Španielovi, priateľovi zo svojho tímu Banesto - J. M. Jimenezovi. Na druhý deň však bola v programe opäť časová jazda, ktorú Olano vyhral s veľkou prevahou. Získal taký náskok, vďaka ktorému mohol dojst' do cieľa pretekov v Madride nikým neohrozený. Fanúšikovia teda dostali to, čo chceli, a Olano sa stal národným hrdinom. Celé Španielsko jásalo, nielen kvôli Olanovmu víťazstvu, ale aj preto, že na druhom a tretom mieste skončili taktiež Španieli - F. Escartin a spomínaný J. M. Jimenez.

Na svetový šampionát do Valkenburga, ktorý sa začal o týždeň neskôr, šiel Olano ako jeden z hlavných favorítov, tým viac, že mu po afére s drogami v tohoročnom Tour de France ubudlo niekoľko vážnych súperov. Trať časovej jazdy mala 43,5 km a počas pretekov vial veľmi silný vietor. No nie s ním mal Olano najväčšie tŕňa, ale s nevyliečeným kolonom, ktorý si zranil ešte počas pretekov okolo Španielska. V polovici časovky sa mu už zdalo, že sa pre veľkú bolest' musí vzdať. No nevzdal sa, stisol zuby a d'alej krútil pedálmi. Rozhodol sa, že za každú cenu musí dojst' do

cieľa. Ako onedlho vysvitlo, nielenže došiel s priemernou rýchlosťou 47,8 km/hod., ale zároveň vykŕutil najlepší čas. Nad druhým v cieli, M. Maurim, získal náskok až 37 sekúnd. Stal sa teda v časovke piatym majstrom sveta, po tak slávnych cyklistoch ako Brit Ch. Boardman, Španiel M. Indurain, Švajčiar A. Zulle a Francúz L. Jalabert.

Čo d'alej? Zatiaľ je známe len to, že A. Olano odchádza z tímu Banesto do skupiny ONCE, s ktorou podpísal finančne veľmi výhodnú zmluvu. Indurainovi sa už asi nevyrovná, lebo nestihne. Keď sa ho však na to novinári pýtajú, vždy im žartovne odpovedá: - Zatelefonujte mi vtedy, keď šiesty raz vyhrám Tour de France. Na šest víťazstiev asi nemá veľké šance, ved' má už 28 rokov, ale raz či dvakrát môže kľudne vyhrať. Ostatne, v športe je všeličo možné.

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády

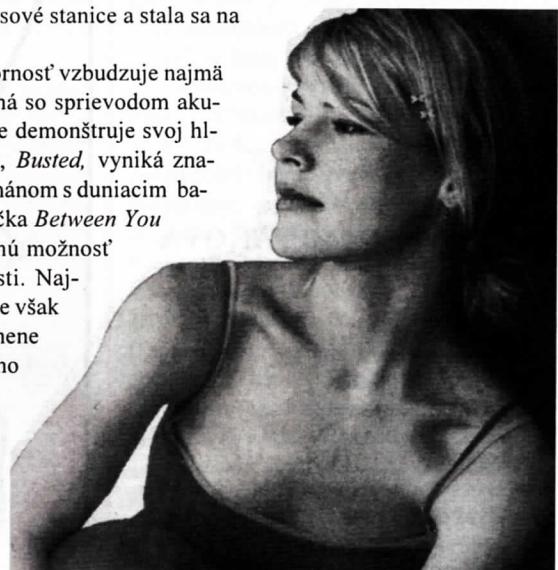
JENNIFER PAIGE

Azda najväčší ohlas na svetových estrádach mala v poslednom období mladá americká vokalistka Jennifer Paige. Stalo sa tak medziiným vďaka jej albumu *Somewhere Someday*, ktorý sa nedávno ukázal v kníhkupectvách a hned si získal veľkú obľubu. Autorom 11 skladieb je Andy Goldmark (spolupracoval o.i. s J. Eltonom a Nataliou Coleovou), ktorý spolu s Markom Müllerom napísal aj väčšinu textov. Pozoruhodné je však to, že ostatné pesničky zložila sama Jennifer a k niektorým napísala aj texty. Najväčším kladom albumu je jeho hudobná jednoduchosť, bez akýchkoľvek trikov súčasných hudobných zariadení. Hlas mladej Američanky sa sám bráni a je, popri kráse, jej najväčším tromfom.

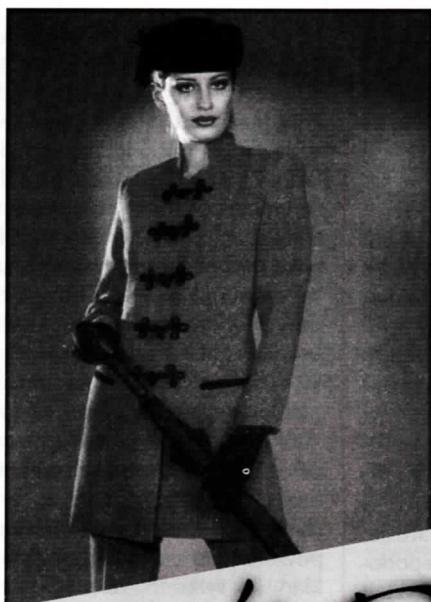
Jennifer Paige je svetlovlasá a veľmi nadané 24-ročné dievča. Pochádza z Atlanty,

kde chodila do školy a začínať aj spievať. Od malička ju zaujala hudba gospel, a tak nečudo, že ju už ako osemročné dievčina začala, spolu s bratom, predvádzat' v miestnych kaviarňach. Jej spevácka kariéra sa začala sotva pred necelými dvomi rokmi, keď jej vyšiel malý singel *Crush*. Táto melodická pesnička, spievaná zmyselným, nežným hlasom, zaujala mnohé svetové rozhlasové stanice a stala sa na viac týždňov ich veľkým hitom.

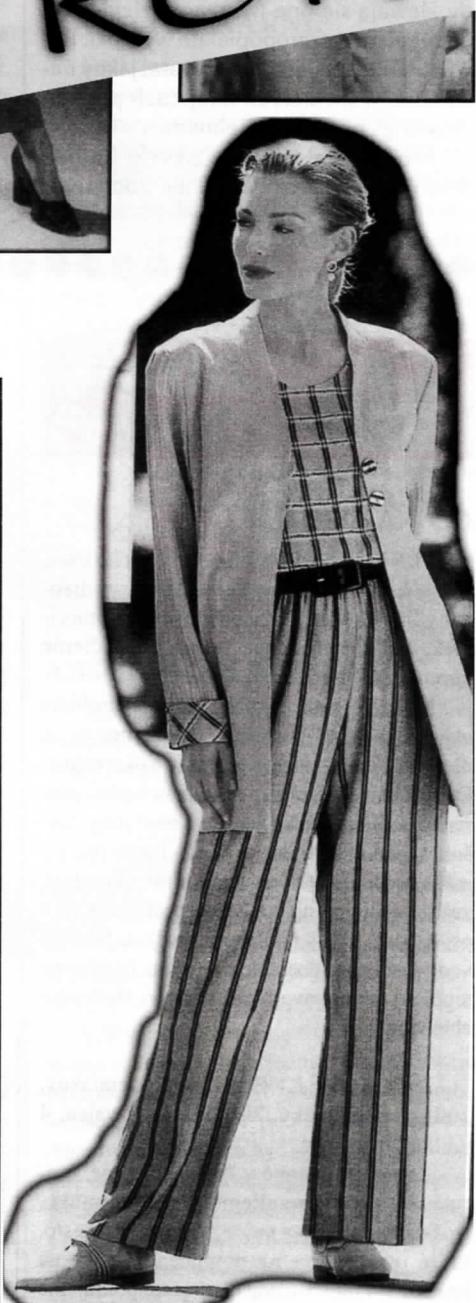
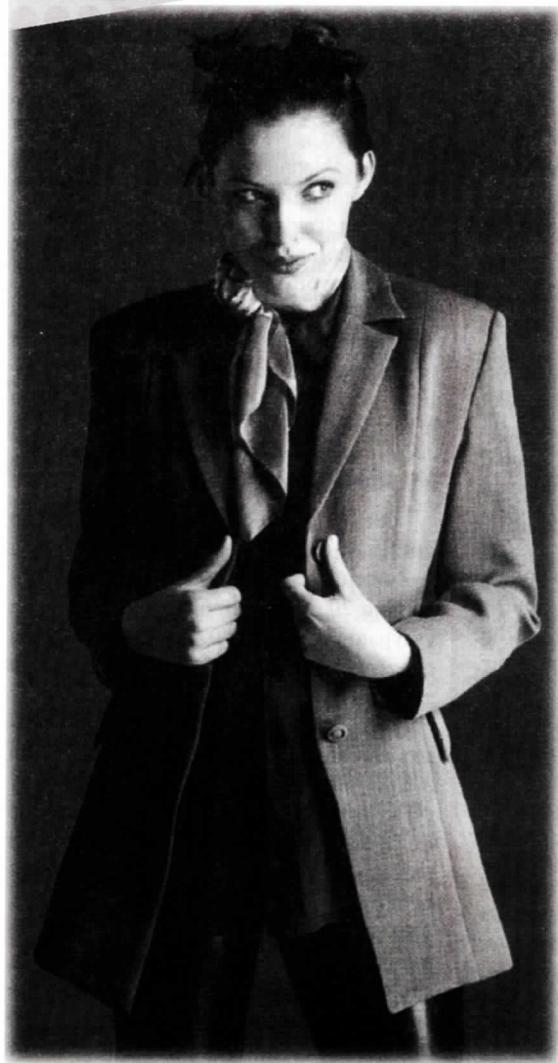
Vráťme sa však k albumu. Pozornosť vzbudzuje najmä krásna balada *Always You*, spievaná so spievodom akustickej gitary, v ktorej J. Paige plne demonštruje svoj hlboký, vysoký hlas. Ďalšia skladba, *Busted*, vyniká znamenitým funkovo-popovým aranžmánom s duniacim basom. Veľmi pôsobivá je tiež pesnička *Between You And Me*, v ktorej speváčka má plnú možnosť predviesť svoje vokálne schopnosti. Najkrajšou skladbou na tomto alume je však balada *Let It Rain*, ktorá sa opravnenie stala veľkým hitom a akiste sa nadľho udrží na poprednom mieste americkej hitparády. Tak či onak musíme konštatovať, že J. Paige má veľký talent, a keď všetko pôjde dobre, už onedlho sa môže stať veľkou hviezdou hudby pop svetového formátu. (jš)

O kostýnoch, sa zvyklo hovoriť, že sú elegantné a večne módne. Nosili sa v sedemdesiatych i osemdesiatych rokoch a často ich vídavame aj dnes. Poskytujú navyše neobmedzené možnosti kombinovania. Stačí, keď si z nich vyberieme jeden prvak, napr. nohavice, ktoré potom môžeme kompletizovať s rôznymi súčasťami odevu, kabátikmi, žaketmi, svetríkmi a pod. Umožní nám to nielen získať elegantný komplet, vhodný napr. na chladnejšie jesenné obdobie, ale vôbec vytvoriť si zaujímavý šatník, ktorý nám môže slúžiť po celý rok. (jš)

NA CELÝ ROK

BRODAWCZAKI STRZYKOWE

Na skórze strzyków pojawiają się twoje różnej wielkości i kształtu, barwy brudnoszarej, o powierzchni chropowatej, które niekiedy w wysokim stopniu utrudniają dojenie. Twory te, nazywane brodawczakami, są nowotworami pochodzenia nabłonkowego, których przyczyną, podobnie jak innych nowotworów, nie są znane. Dużą rolę odgrywa tu wirus. Na całej powierzchni strzyków lub tylko w pewnych miejscach zauważa się narośla, które sterczą z powierzchni skóry na podobieństwo wyrostków lub posiadają kształt zwisających na szypułkach bulw. Niekiedy zlewają się one tworząc rozleglejsze, nieregularne, szaropopielate wysepki. Powierzchnia ich jest chropowata, jakby nasiekana, w niektórych miejscach poprzecinana głębszymi szczelinami.

Brodawczaki trwają zwykle bardzo długo, niekiedy całe lata, ale zdarza się

też, że giną nagle same z siebie, bez żadnego leczenia. Spostrzeżenia uczą, że brodawczaki jakby się przenosiły na inne sztuki za pośrednictwem dojenia, lecz dotychczas zaraźliwości ich stwierdzić nie zostało. Ze strzyków brodawczaki przenieść się mogą na całe wymię i na inne okolice ciała, ale też i odwrotnie, strzyki mogą być tylko następnym miejscem usadowienia się tych nowotworów istniejących już w innych miejscach na skórze. Ponieważ brodawczaki ciągną się przez całe lata, kiedy indziej zaś znikają same bez śladu, nic pewnego o ich losach w danym przypadku powiedzieć nie można. Natomiast co do następstw samego istnienia brodawczaków na strzykach, przepowiednia jest na ogół korzystna, a to dlatego, że nie powodują one zwykle poważnych powikłań, jak tylko to, że mogą przenosić się na inne sztuki.

Zwierzę dotknięte brodawczakami doi się po wydojeniu sztuk zdrowych, gdyż jakkolwiek przenośność tych nowotworów nie jest dotychczas stwierdzona, to jednak nic nie stoi na przeszkodzie uczynić zadość spostrzeżeniom z życia codziennego. Podobnie i dojący, dotknięci

brodawczakami na rękach, nie powinni krówdoić. Z drugiej strony także dojarze zdrowi powinni po każdym dojeniu krów dotkniętych brodawczakami skrztinnie myć i odkażać ręce, gdyż powiedzieć na pewno nie można, że brodawczaki krów nie przenoszą się na ludzi.

Przy leczeniu brodawczaki uszypułowane najlepiej ukręcić lub wydrzeć, względnie obciąć. Ubytki skóry po usunięciu brodawek, które nieco krwawią, lapisuje się w tym celu, aby zniszczyć resztki komórek nowotworowych, które mogą spowodować odrost brodawki i aby zatamować nieznaczny zresztą krvotok. W przypadku, gdy wszystkie strzyki pokryte są gęsto brodawkami, operację przeprowadza się etapami, dzieląc ją na kilka razy. Niekiedy po usunięciu kilku pierwszych brodawek zauważa się, że w krótkim czasie reszta sama znika. Brodawki płaskie szeroko przylegające do skóry można też usunąć przy pomocy noża, ale wtedy powstaje duży, krvawiący ubytek, który może ulec następnemu zakażeniu. Dlatego lepiej jest takie brodawki leczyć pędzlując je co pewien czas dymiącym kwasem azotowym, lub stężonym roztworem

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PLNENÉ KARÉ. 1 kg bravčového karé, 100 g šunky alebo mäkké salámy, sterilizovaný hrášok, olej, lyžica žemľových omrvičiek, hrst' sušených húb, kapia, mleté čierne koreniny, soľ, petržlenová vŕňať.

Mäso vykostíme, nožom do neho urobíme otvor a celý kus posolíme. Pripravíme si na oleji mäkkú praženicu, osolíme ju a okoreníme. Do praženice vŕňame nakrájanú šunku, uvarené a posekané huby, žemľové omrvinky, hrášok, kapiu a petržlenovú vŕňať. Touto plnkou mäso naplníme. Otvor uzavtoríme ihlu bud' zašijeme bielou nitou. Mäso pečieme v rúre asi 1 hod., občas podlejeme troškou horúcej vody a nakoniec dochutíme vegetou. Podávame teplé so zemiakovou kašou alebo studené s chlebom.

JABLKOVÉ KNEDLE. 300 g zemiakov, 100 g hrubej múky, 20 g masla, 1 vajce, 4 jablká, soľ.

Zemiaky uvarené v šupke očistíme, preťažíme alebo pomelieme. Pridáme múku, trošku soli, maslo a vajce. Vymiesíme cesto, ktoré rozval'káme na pomúcenej doske na hrúbku 3-4 mm. Rozval'kané cesto pokrajíme

na štvrce a do každého vložíme pol mesiačika jablka. Môžeme ich obalíť v kryštálovom cukre s troškou škorice. Zabalíme a uvaríme v osolenej vode. Knedle podľa veľkosti varíme 5 - 6 minút. Vyberieme ich, pokvapkáme rozpusteným maslom a posypeme kakaom zmiešaným s práškovým cukrom alebo praženou strúhankou.

DRŽKY NA PIVE. 1 kg uvarených držiek, 2 väčšie cibule, 4 strúčiky cesnaku, 4 lyžice oleja, rasca, mleté čierne koreniny, 1 lyžica vegety, tymian, 2 lyžice hladkej múky, 1 dl piva, 1 feferonka, trochu majoránu, gulášové koreniny, 1 lyžička horčice, 1 lyžička mletej červenej papriky.

Uvarené držky pokrájame asi na polcentimetrové rezance. Na oleji speníme cibuľu a cesnak a pridáme rascu. Keď sú už zlatozlté, pridáme mletú červenú papriku a oprážime. Vložíme pokrájané držky, podlejeme vodou, pridáme vegetu, všetky koreniny okrem majoránu a feferonky. Asi po jeden a pol hodine dusenia pridáme lyžičku horčice a pivo. Dusíme až domäkkou. Nakoniec zalejeme zátrepkou z vody a hladkej múky, poprášíme majoránom, dochutíme a podávame s chlebom alebo knedľou.

ŠALÁTY

MRKVIVO-KAPUSTOVÝ ŠALÁT. 3 väčšie mrkvky, 1 cibuľa, 500 g hlávkovej alebo čínskej kapusty.

Kapstu postrúhamo na dlhé tenké pásky, mrkvu úplne najemno a cibuľu nadrobno. Túto základnú zmes rozdelíme na tri časti. Jednu premiešame s nálevom pripraveným z citrónovej šťavy, cukru, štipky soli a mletého čierneho korenia. Druhú premiešame s takým istým nálevom, pridáme však 2 lyžice slnečnicového oleja. Tretiu časť premiešame s omáčkou z majolky a smotany alebo jogurtu a podľa potreby prichutíme. Všetky druhy šalátov poukladáme na misu vyloženú listami hlávkového šalátu.

MÚČNIKY

ORECHOVÁ ROLÁDA. 100 g jemného orechového cukru, 5 vajec, citrónová kôra, 50 g hrubej múky, 50 g vlašských orechov, 20 g masla a 20 g hrubej múky na vymästenie a vysypanie papiera, 180 g malinového alebo ríbeľového lekváru, 80 g čokolády, lyžička masla na polevu, orechy na ozdobenie.

Cukor zmiešame so žltkami a s postrúhanou citrónovou kôrou 25 až 30 minút. Potom zľahka po častiach primiešame z bielkov ušľahaný tuhý sneh, múku a zomleté orechy. Cesto rozotrieme na plech, ktorý sme vyložili papierom vymästeným maslom a posypaným múkou a rýchlo upečieme do ružova. Upečené vyklopíme, opatrne z neho stiahneme papier, znova ho položíme na papier, spolu s papierom zvinieme a necháme vychladnúť. Potom rozbalíme, papier odstráime, roládu potrieme malinovým alebo

azotanu srebra. Dbać przy tym należy, aby tylko brodawki, a nie skórę w sąsiedztwie, poddawano działaniu środków żrących.

Podwiązywanie brodawek jest kłopotliwe, lecz czasem, podobnie jak ukręcanie, może zapoczątkować samo znikanie innych brodawek. Szczególnie ostrożnie usuwa się brodawki usadowione w pobliżu kanału strzykowego, gdyż w tym miejscu tak nadżeranie, jak też i krwawe usuwanie brodawki, może po wygojeniu się brodawki pozostawić albo zwężenie kanału strzykowego, albo zupełny jego zrost. Jeśli można, to najlepiej wszelkie zabiegi przesunąć aż do chwili, gdy krowa się zapuszcza, gdyż wówczas nie ma niebezpieczeństwa takich powikłań, jakie zwykle się dołączać przy pełnej czynności wymienia. Zazwyczaj sztuki pooperacyjne goją się łatwo.

Oprócz leczenia miejscowego chętnie stosuje się też leczenie ogólne, tym bardziej, że i ono niekiedy powoduje znikanie brodawek. Takim środkiem stosowanym wewnętrznie jest własna krew krowy dotkniętej brodawczycą wstrzyknięta z żyły pod skórę.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

JAK ZMIENIĆ NAZWISKO

Gdy nasze nazwisko ma np. formę imienia lub ośmiesza nas, wtedy możemy ubiegać się o jego zmianę. Swoje rodowe nazwisko może zmienić nawet ta kobieta, która pozostaje lub pozostawała w związku małżeńskim. Jeśli mamy żonę lub męża, wówczas zmiana nazwiska wymaga też jego zgody, ponieważ w takim wypadku i jego również ta zmiana dotyczy. Jednakże jeżeli małżonek jest całkowicie bezwłasnowolny, albo nie można się z nim porozumieć, (np. nie ma go), to wtedy wyrażenie przez niego zgody nie jest konieczne, nie zmienia on automatycznie swojego nazwiska. Natomiast gdy nazwisko zmieniają rodzice, to rozciąga się to również i na ich małoletnie dzieci. Może się zdarzyć, że zmiana nazwiska dotyczy tylko jednego z rodziców. Wtedy, aby zostało zmienione nazwisko dziecka, potrzebna jest także zgoda drugiego rodzica (chyba, że nie żyje, nie jest znany lub pozbawiony jest władzy rodzicielskiej). Jeżeli jednak dziecko ukończyło już 14 lat, potrzebna jest również jego zgoda. W wypadku, gdy rodzice mają odmienne zdania na temat nazwiska dziecka, spór między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy (Ustawa z 15. 11. 1956 r. o zmianie imion i nazwisk - Dz. U. nr. 63 z 1959 r. poz 328 wraz z późniejszymi zmianami).

ROZWÓD A MIESZKANIE

Po rozwozie jedną z najbardziej istotnych spraw do uregulowania pozostaje sprawa mieszkania. Mieszkanie spółdzielcze sąd przyznaje jednemu małżonkowi, zaś na rzecz drugiego zasądza spłatę w wysokości połowy mieszkania. Aby ustalić jej aktualną wartość, należy wziąć pod uwagę ceny rynkowe, ale nie najwyższe czy spekulacyjne, lecz średnie rynkowe. Wartość mieszkania mogą określić sami małżonkowie. Jeżeli jednak nie będą mogli dojść do porozumienia, to ustali ją biegły sądowy. Na innych zasadach dokonuje się rozliczeń, gdy w skład majątku dorobkowego rozwiedzionych małżonków wchodzi mieszkanie spółdzielcze lokatorskie. Uwzględnia się wówczas wartość wkładu mieszkaniowego, odpowiednio zwaloryzowanego. Dolicza się też do niego spłcone raty kredytu, a także uwzględnia się (czyli dolicza) amortyzację mieszkania. (Art. 216 prawa spółdzielczego).

GWARANCJA I RĘKOJMIA

Jeśli dokonaliśmy zakupu i otrzymaliśmy kartę gwarancyjną, to w razie awarii tej rzeczy możemy wybrać uprawnienia, z jakich będziemy korzystali, np. czy będziemy domagać się naprawy rzeczy (w ramach karty gwarancyjnej), czy też dochodzić roszczeń od sprzedawcy z tytułu rękojmii. Najczęściej z tytuły gwarancji mamy prawo do naprawy rzeczy. Wte-

dy, gdy wady nie można usunąć lub naprawa będzie zbyt kosztowna albo pracochłonna, gwarant decyduje się na wymianę towaru. Inne uprawnienia przysługują nam z tytułu rękojmii, np. możemy się domagać usunięcia wady, wymiany rzeczy wadliwej na wolną od wad, obniżenia ceny albo zwrotu zapłaconych pieniędzy (ponieważ decydujemy się na odstąpienie od umowy). Roszczenia z tytułu gwarancji są wymagane od gwaranta, czyli osoby, która udzieliła gwarancji (może to być producent lub sprzedawca). Natomiast roszczenia z tytułu rękojmii dochodzimy od sprzedawcy przez rok od zakupu (a dłużej wówczas, gdy sprzedawca towaru wadę podstępnie zataił), zaś roszczenia z tytułu gwarancji dochodzimy przez okres przewidziany w gwarancji. Nie obowiązują już dawne przepisy, które nakazywały dochodzić najpierw uprawnień z tytułu gwarancji (Art. 568, 577, 578 kodeksu cywilnego).

MANDATY KARNE

Funkcjonariusz policji może nałożyć mandat jedynie wówczas, gdy spełnione są określone przepisami wymogi. Nie może np. ukarać mandatem sprawcy wykroczenia, jeśli znajduje się on w stanie po spożyciu alkoholu (lub podobnie działającego środka), a także sprawcy dopuszczającego się wykroczenia o charakterze chuligańskim. Mandatu karnego nie nakłada się również za te wykroczenia, za które należałoby orzec karę dodatkową, nawiązkę, obowiązek przywrócenia do stanu poprzedniego, bądź też zapłatę równowartości wyrządzonej szkody, zniszczonego lub uszkodzonego przedmiotu, ukradzionego lub wyłudzonego mienia. Jeżeli funkcjonariusz nakłada mandat karny, musi określić, jakie wykroczenie zatrzuca obwinionemu. Sprawca wykroczenia natomiast powinien wyrazić zgodę na przyjęcie mandatu (kredytowego lub gotówkowego). (Dz. U. nr. 94 z 1998 r., poz. 601).

ABSOLWENT BEZ PRACY

Jeżeli ktoś jest absolwentem szkoły średniej lub wyższej i nie może znaleźć pracy, to wtedy urząd pracy może skierować go na szkolenie. Prz okazji przypominamy, że status absolwenta przysługuje bezrobotnemu w okresie 12 miesięcy, licząc od dnia określonego w dyplomie, w świadectwie ukończenia szkoły lub w zaświadczenie o ukończeniu kursu. Absolwentowi skierowanemu na szkolenie przysługuje za każdy dzień szkolenia stypendium w wysokości 1/40 zasiłku dla bezrobotnych. Wyplacane jest ono przez cały czas odbywania szkolenia. Jeśli jednak w jego trakcie bezrobotny utraci swój status absolwenta, wówczas przestanie pobierać stypendium. Absolwent może też być skierowany na staż (nie dłuższy niż 12 miesięcy). Odbywa go na podstawie umowy zawartej przez urząd pracy z pracodawcą (Ust. z 14. 12. 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, Dz. U. nr. 25 z 1997 r. poz. 128).

ríbeľovým lekvárom, stočíme a povrch znova potrieme lekvárom. Zmäknutú čokoládu vymiešame s kúskom masla dohladka a polejeme celú roládu. Ak je poleva prihustá, rozriedime ju pomalým pridávaním horúcej vody. Nakoniec roládu posypeme ešte zomletými orechmi a ozdobíme polovičkami vlašských orechov.

MLADÝM GAZDINÁM

- Aby sme pri tepelnej úprave pokrmov neprerušovali var, na dolievanie používame horúcu vodu.
- Šípky na čaj povaríme asi 10 minút v sklenej alebo smaltovanej neopukanej nádobe.
- Aby sa cesto na palacinky netrhalo, zarobíme ho studeným mliekom a vodou.
- Párky sa najlepiešie pripravia, keď ich vložíme do studenej vody a vyberieme hned', len čo voda začne vriť.
- Vodu zo zeleniny uvarenej na zapekanie alebo na šalátu vždy použijeme na prípravu polievky alebo privarkov, lebo obsahuje ochranné látky.
- Zemiaky podľa možnosti varíme v šupke, ktorá ako ochranný obal zabraňuje vylúhovaniu ochranných látok.
- Zrnkovú kávu najlepiešie vylúhujeme, keď ju jemne zomletú zalejeme vriacou mäkkou vodou a pridáme štipku soli. (js)

HVIEZDY O NÁS

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Prežiješ príjemné chvíle v spoľahlivosti, ktorá ti konečne bude naozaj vyhovovať. Problém, ktorý t'a už dlhší čas znepokojuje, sa onedlho sám vyrieši. Teda to najhoršie už máš za sebou, aj keď t'a ešte čakajú skúšky trpežlivosti, ale s pomocou priateľov a súčasne vďaka pochopeniu a srdcečnosti tvojich najbližších ich určite úspešne zvládneš.

STRELEC (23.11.-21.12.)

V práci majú voči tebe vysoké nároky a požiadavky, ale na druhej strane to otvára pred tebou široké perspektívy. Nesmieš ich premáriť, aj keď sa to spája so značným úsilím. Snaž sa byť vo všetkých dôležitých veciach k dispozícii, neodmietaj radu a pomoc. Čaká t'a sice veľa práce, ale potom si naozaj budeš môcť odpočínuť s čistým svedomím.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Neznášaš nečinnosť a nudu, ale daj si pozor, aby si nehladal rozptýlenie na úkor iných. Vyvoláva to spory a nedozumenia v rodine a medzi tvojimi blízkymi. Mysli nielen na seba, ale aj na iných, nemusí ich predsa vždy baviť to isté, čo teba. Vo finančných otázkach si ešte raz premysli, či si si vybral najlepšie východisko.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

V najbližšom období budeš musieť zmeniť niektoré svoje plány. Avšak všetko sám, bez pomoci iných, neurobíš. Nie si vševediaci. Rada a pomoc skúsených spolupracovníkov bude nevyhnutná, ináč nedodržíš termíny a nesplníš záväzky. Aj najlepší pracovník dokáže urobiť len toľko, nakoľko mu vystačia sily a čas.

RYBY (19.2.-20.3.)

V poslednom čase t'a prenasledujú čierne myšlienky. Neträgt sa však, pred tebou sú celkom dobré perspektívy. Nával povinností ti nesmie zakryť obraz situácie, ktorý vyzerá celkom priaznivo. Pozri sa na všetko z istého odstupu, vtedy zistíš, že z objektívneho hľadiska nemáš žiadnen dôvod k akýmkoľvek starostiam. V najbližšom čase sa môže všetko zmeniť. Aj niekto blízky ti pomôže rozptýliť mračná.

BARAN (21.3.-20.4.)

Nemal by si sa spoliehať len na svoje dojmy. Situácia je len naočko jednoduchá a zrozumiteľná. Poobzeraj sa pozornejšie okolo seba a iste uvidíš rozdiel. Musíš si premysliť každy svoj krok a každé slovo. Všetko sa rozhodne v najbližšom období. Keď chceš úspešne vybŕduť zo situácie, musíš konat' opatrne, pozorne a taktne.

BÝK (21.4.-20.5.)

Všetko nasvedčuje tomu, že to bude po každej stránke dobrý mesiac. Prinesie ti úspechy v práci a osobnom živote. Nové zaujímavé úlohy ti popri osobnej spokojnosti zlepšia aj finančnú situáciu. Neodmietaj pozvanie na stretnutie v širšej spoločnosti. Budeš sa môcť ukázať z dobrej stránky a spoznáš milých a zaujímavých ľudí. V citovom živote dokonale porozumenie s partnerom.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Po niekoľkých prudkých búrkach sa konečne dočkáš chvíľ pokoja a pohody. Budeš môcť lepšie zhodnotiť svoju aktuálnu situáciu a vyhliadky do budúcnosti. Zdá sa, že dostaneš sice správu, ktorá t'a nielen rozhorčí, ale môže vyvolať aj neuváženú reakciu. Naštastie v pravom momente dostaneš rozvážnu radu a vyhneš sa neprijemnostiam.

RAK (22.6.-22.7.)

Pravdepodobne čoskoro dôjde k badateľnému zlepšeniu tvojich osobných záležitostí, najmä tých, ktoré po-kladáš za mimoriadne dôležité. Obnovíš tiež niektoré staré, dávno zabudnuté známosti, čo t'a veľmi poteší. Doma prežiješ malé zemetrasenie, spojené najmä s návštevou úplne neočakávaných hostí zdáleka. Nie je vylúčené, že aj teba čaká nejaká dlhšia cesta.

LEV (23.7.-23.8.)

V tomto mesiaci môžeš očakávať veľa nového v takých otázkach, ktoré t'a osobne najviac zaujímajú. Mnoho násvedčuje tomu, že všetko dopadne celkom dobre a ty sa staneš stredobodom pozornosti v celom okolí. Máš príležitosť ukázať sa z tej najlepšej stránky, ale môžeš naraziť na prekážky a odpor osoby, od ktorej by si to najmenej očakával. Nezabudni na rodinnú slávnosť.

PANNA (24.8.-23.9.)

Mesiac sa môže začať napäťim, vyplývajúcim z tvojich osobných problémov a ľažostí. Ak nebudeš príliš principiálny a preukážeš aspoň trochu zmierlivosti, môžeš sa vyhnúť viacerým nepríjemným komplikáciám. Každý nepremyslený krok môže mať d'alekosiahle následky. Potrebuješ nejakú blízku dušu, ktorá by t'a pochopila a dokázala ti múdro poradiť.

VÁHY (24.9.-23.10.)

V poslednej chvíli spadne na teba množstvo nových úloh, ktoré t'a budú stáť mnoho času, energie a ľažkej práce. Pomaly sa však všetko ukludní a tvoja práca získa všeobecné uznanie a obdiv. Tvoja situácia sa značne zlepší aj z materiálneho hľadiska. Nezabúdaj na svoje zdravie, ktoré po veľkej námahe v posledných týždňoch bude nutne potrebovať regeneráciu. (js)

NÁŠ TEST

Máte dosť alebo málo spánku?

1. Potrebujete ráno budík, aby ste sa zobudili?
2. Často si po zazvonení doprajete ešte zopár minút v posteli?
3. Pociťujete vstávanie ako zápas?
4. Stáva sa, že vás budík nezobudí?
5. Máte dojem, že pohár piva alebo vína pôsobí na vás zvlášť una-vujúco?
6. Spíte cez víkend omnoho dlhšie ako počas týždňa?
7. Vás spánkový režim je počas dovolenky iný ako cez všedný deň?
8. Máte pocit, že počas raňajšej rozvojčky už nie ste v takej dobrej forme?
9. Rutinné činnosti už nerobíte tak hravo ako kedysi?

10. Zaspíte niekedy, hoci to vôbec nechcete?
11. Cítíte sa veľmi ospalý pri sedení a čítaní?
12. Cítíte sa unavený, keď pozeráte televíziu?
13. Zaspíte počas cesty lietadlom, autom, autobusom alebo električkou?
14. Cítíte sa po výdatnom jedle veľmi unavený, i keď ste nepili žiadnen alkohol?
15. Chce sa vám spať v kine alebo v divadle?
16. Cítíte sa niekedy taký unavený, že si musíte zdriemnúť, aj keď trčíte v dopravnej zápche?
17. Pijete denne viac ako štyri šálky kávy alebo čaj obsahujúci kofein? Za každú kladnú odpoveď si započítajte jeden bod, za zápornú - nulu.

VYHODNOTENIE

0 - 4 body: Spíte dostatočne veľa a spánok vám nechýba.

- Kde si sa zasa túlal?! Ved' si priniesol včerajšie noviny!

- Nech sa páči, sadnite si, dedko.

- Ďakujem, chlapče, len po-kojne sed', ja idem iba jednu zastávku.

- Len si sadnite, dedko, toto nie je električka, ale park...

* * *

Pani sediacia v kine sa obráti na muža, ktorý sedí za ňou:

- Ked' dám hlavu takto nabok, nebudú vám prekážať vo výhľade perá na mojom klobúku?

- Nebudú, milá pani, pred chvíľ-
kou som ich odstríhol...

* * *

- Kol'kokrát som t'a prosila, aby si nefajčil v posteli! Pozri sa, zase si prepálil obliečku!

- Tebe je l'uto obliečky! Ale to, že si fajčením ničím zdravie, ti je úplne jedno.

* * *

Otec hovorí synovi:

- Tak ked' už máš tých osemnásť, môžeš si jednu-dve cigarety zapáliť.

- Oco, ved' ja už tri roky nefajčím.

* * *

- Našu Moniku požiadali na-
raz dvaja páni o ruku. Pán Ve-
selý a pán Zelený.

- A na koho sa usmialo šťastie?

- Na pána Veselého. Monika
si zobraza pána Zeleného.

* * *

Dcéra príde s plačom k mat-
ke:

- Manžel mi povedal, aby
som šla k čertu do pekla!

- A ty si čo urobila, dcérenka
moja?

- Prišla som k tebe, mamička.

* * *

Dvaja dobre podgurážení sa
stretnú na ulici a jeden sa pýta
druhého:

- Priateľko, povedz mi, je te-
raz noc alebo deň?

- Veru, to vám neviem pove-
dať, ja nie som odtiaľ'.

* * *

- Viete, kedy je muž skutočne
dospelý?

- Kedy?

- Ked' zhasína lampu zo spo-
rovlivosti a nie zo sentimentalitu

5 - 6 bodov: Väčšinou máte dostatok spánku. No predsa sa vyskytnú dni, kedy je vaše spánkové konto zaťažené, a vy nie ste úplne fit.

7 - 8 bodov: Máte citel'ny nedostatok spánku; niekedy dochádza aj ku krátkodobým „absenciám“; nebezpečenstvo nesústredenosť narastá a reagujete ľažkopadne.

9 - 11 bodov: Máte značné problémy so spánkom, cítite sa prepracovaný a vyčerpaný; musíte si tiež dávať pozor, aby ste v zamestnaní neurobili nijakú chybu.

12 - 14 bodov: Máte veľký deficit spánku. Popri zníženej fyzickej výkonnosti a schopnosti koncentrácie sa väčšinou necítite ani psychicky dobre. Reagujete podráždené alebo dokonca depresívne.

15 - 17 bodov: Pri tomto spánkovom deficite je väčšinou potrebná klinická liečba. V prípade, že pri opakovacom teste po niekoľkých týždňoch hodnota neklesne pod sedem bodov, mali by ste vyhľadať odbornú pomoc. (jš)

MENO VEŠTÍ

EMÍLIA -jasné, milé, viero-hodné meno. Najčastejšie je to brunetka alebo vôbec tmavovláška s čiernymi buď modrými očami, okrúhlou tvárou a hniedou, akoby opálenou pleťou. Obyčajne je dosť vysoká buď stredného vzastu, štíhla, živá a svižná. V detstve ju všetci poznajú ako veľmi energickú, pohyblivú a výrečnú. Máva niekoľkých súrodencov, ale ako najmladšia je matkínym miláčikom a v rodine má vždy posledné slovo. Možno o nej povedať, že je veľmi bystrá a nadaná, má vynikajúcu pamäť, ale v škole sa učí len priemerne, aj keď túži po štúdiu na vysokej škole. Má sklon k prírodným vedám, ale len zriedkavo sa jej podarí vyštudovať. Najčastejšie je učiteľkou matematiky, zdravotnou sestrou, úradníčkou a pod. Teší sa úcte kolegov i kolegýň a predstavených.

Emília obvyčajne vie, čo chce, a zväčša vytýčený cieľ aj dosiahne. Je pravdorečivá a vždy dodržiava dané slovo. Uznáva len konkrétné činy a neznáša plané rečenie. Ako osoba plná elánu a životnej energie venuje sa často širokej spoločenskej činnosti, v ktorej dosahuje hodne úspechov. Ľudia ju majú radi, podrobujú sa jej, aj keď nie vždy dokážu oceniť jej nezistnú povahu. Osud nie je voči nej príliš láskavý, ale napriek tomu si Emília vždy dokáže poradiť a nájde správne východisko. Žije intenzívne, akoby ju niekto neustále náhlil a veľmi skoro sa stáva samostatná.

Emília sa často vydáva za príbuzného alebo priateľa sestrinho manžela. Hoci je to manželstvo celkom dobré a pokojné, jednako chýba v ňom hlbší citový vzťah. Lásku vlastne ani nepozná. Emília máva najčastejšie dve alebo tri deti, ktorým je veľmi dobrou, citlivou a starostlivou matkou. Najšťastnejšie obdobie v jej živote je medzi 25. a 35. rokom. Keďže Emília ma dobrú a citlivú povahu, dojíma ju každá ľudská krivda. Preto je večne zaneprázdnena pomáhaním svojím blíznym a riešením ich problémov. Žiaľ, podákovania a uznania sa skoro nikdy nedočká. Ale taký je už dnešný svet. Žije dlho, nechorl'avie, a až do konca svojich dní je aktívna a energická. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neverime, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívala:

Babička - príjemná rodinná udalosť.

Balík - dôležitá správa; odosielat' - príjemné prekvapenie; dostať prázdný - nepríjemná správa; dostať plný peňazí - čaká ťa dlhšia cesta.

Bandida - ocitol si sa v nebezpečnej situácii; byť ním prepadnutý - obavy a strach; utekať - vidieť - osobný úspech.

Baník - pred tebou dobrá príležitosť; vidieť ho pracovať - čaká ťa príjemná návšteva.

Banka - starosti a problémy; uložiť v nej niečo - prijem, zisk.

Bdieť v noci - pravdepodobne onedlho preziješ sklamanie.

Blahoželania dostať - tvoje prijatia sa nesplnia.

Bolest' hlavy - zapletieš sa do nepríjemnej záležitosti.

Brána, otváraná - čaká ťa sobáš (ak si slobodný - tvoj vlastný, ak si ženatý - v najbližšej rodine); zatvorená - tvoj návrh neprejde; otvorená - budeš mať dobrú, pokojnú starobu; silou otvárať - násilím si vynucuje úspech.

Brány vidieť - tvoje pomery sa dostanú na správnu koľaj; pracovať s nimi - úspešne vyriešiš osobné záležitosti.

Brat, lúčiť sa s ním - pred tebou šťastná náhoda; stratiť ho - čaká ťa búrlivá budúcnosť; hádať sa s ním - menšia nemoc alebo nedorozumenia a hádky v rodine.

Breza, krásnu stojacu vidieť - nemoc so skorým uzdravením. (jš)

KRÁSNA SLOVENKA. O tom, že Slovenky sú pekné, vieme oddávna. To však, ako si počínajú v cudzine, je už menej známe. O jednej môžeme s istotou povedať že dosiahla úspech. Ide o Adriana Sklenárikovú, ktorú v poslednom čase možno často vidieť na stránkach viacerých západných módnich žurnálov ako novú krásku prezentujúcu medziiným zázračnú podprsenku Wonderbra. Dá sa povedať, že Adriana tu vlastne vystriedala známu českú modelku Evu Herzegovú, o

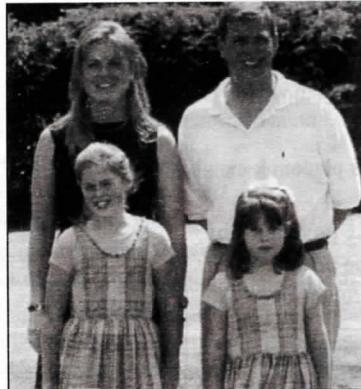
ktoej sme v Živote viackrát písali. Ostatne niet sa čomu čudovať, vybrali ju spomedzi tisícok kandidátok. Má 26 rokov, vyštudovala medicínu, ale bola aj modelkou. Objavili ju v jednom z pražských obchodov, keď si kupovala plavky. Mala priateľa, hudobníka M. Hucknalla, s ktorým sa však rozišla, keďže príliš často chodil na turné. V súčasnosti je zasníbená so známym futbalistom Ch. Karrembeom. Na snímke: Adriana.

NAJSLOBODNEJŠIE ŽENY NA SVE-TE. Samy si vyberajú muža, ktorého chcú, no páry sa nikdy nesobášia, nežijú spolu, ba ani neopúšťajú svoj rodny dom a svoju rodinu. Ak dievčina otehotnie, nie je to mužova záležitosť a ani nenesie zodpovednosť. V horskej dedine Luosui v juhozápadnej Číne, kde žije malý tibetský kmeň Mosuo, majú naozaj svojrázne zvyky. Deti totiž vychováva matkina rodina a treba povedať - bez hádok, konfliktov a v harmonickom prostredí. Chlapci spávajú v jednej izbe, dievčatá tiež v jednej. Raz do roka sa mladí ľudia vyparádia do sviatočného odevu, náležite sa vyzdobia, osedlajú

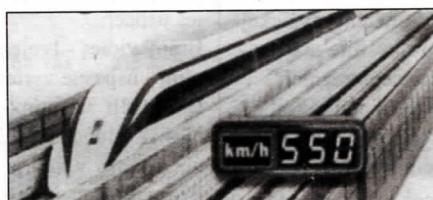
a vyzdobia aj kone, a cez hory sa vyberú do kostola, kde vzdávajú vd'aky božstvu za úrodu, pokoj, zdravie a uspokojivý sexuálny život. Nech je to však akokoľvek, z tohto patriarchátu naslobodnejšie vychádzajú predsa len muži. Ved' na rozdiel od iných končín sveta ani len za deti nenesú zodpovednosť... (Slovensko)

YORKOVCI DOBRE NAŽÍVAJÚ. Na fotografiách vyzerajú stále ako harmonická, milujúca sa rodina. A predsa princ Yorku a jeho hrdzavovlasá manželka Sarah sa rozvedli už pred niekoľkými rokmi. Jej pripisujú rôzne extravagancie, kym jemu nespočetne lúbostné romány. Napriek tomu sa všetci zhodujú v názore, že obaja bývali manželia sa vzorne starajú o svoje dve dcérky (8 a 9 rokov). Spolu s nimi trávia prázdniny, chodia

do divadiel, ba dokonca stále bývajú spolu v princovej rezidencii. Nedávno však, aj vd'aka príspievku britskej kráľovnej Alžbety, bol vybudovaný elegantný dom, do ktorého sa už onedlho má nastáhať Sarah aj s malými princeznami. Teda nič nenasvedčuje tomu, aby sa Andrej a Fergie opäť zišli. Na snímke: Yorkovci s dcérkami.

TO JE RÝCHLOSŤ! Mnohí naši občania sa tešia, že z Krakova do Varšavy nemusia cestovať tak dlho ako kedysi, keďže dnešné expresné vlaky zdolávajú túto približne tri-stokilometrovú vzdialenosť za ok. dve a pol hodiny. A zatiaľ japonský diaľkovo ovládaný vlak Maglev, skonštruovaný na báze visutej lanovej dráhy, dosiahol pri testoch na konci minulého roka rekordnú rýchlosť: 550 km za hodinu. Na tej istej skúšobnej dráhe západne od Tokia namerali u iného testovaného japonského vlaku (s posádkou) rýchlosť 531 km/h. Pre porovnanie uvedme, že najrýchlejší nemecký (aj európsky) rýchlovlak Transrapid je schopný dosiahnuť maximálnu rýchlosť 450 km/h.

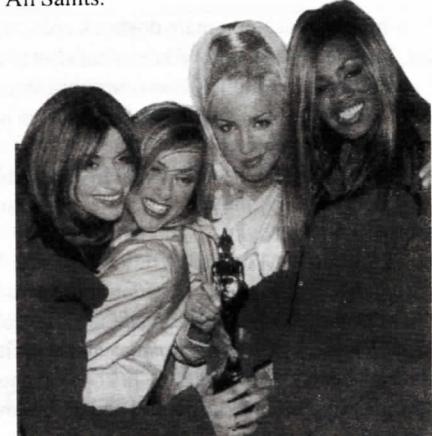

SOBÁŠ NABOSO. Počas svojho veľkého európskeho turné sa mladšia sestra Michaela Jacksona, taktiež vynikajúca speváčka Janet, rozhodla opäť vydať. Napriek tomu, že sa roku 1984, po rozvode s prvým manželom Jamesom DeBargeom, ktorý ju vraj mlátil ako žito, zarieklá, že to už nikdy viac neurobí. Vyvoleným jej srdca je tentoraz Rene Elizondo, režisér videoklipov a zároveň jej manažér, s ktorým sú si blízki už 13 rokov. „Neviem, či budem dobrú matkou,“ obáva sa Janet, „ale už mám najvyšší čas rodiť deti (má 32 rokov). Urobilo by to veľkú radosť aj mojej

matke Katherine, keby videla vyrastať svoje vnúčatká...“ Mladý pár oznámil, že nebude nosiť obrúčku na prste, ale na nohe. Preto sa chcú zosobásiť s bosými nohami. Na snímke: Janet a Rene.

KTO JE LEPŠÍ? Nedávno sme písali o úspechoch mladej britskej skupiny Spice Girls, ktorá sa doslova bleskove vyšvihla na prvú priečku viacerých hitparád. Zdá sa však, že dostať sa do čela je ľahšie, ako sa na ňom udržať. Totiž spomínanú úspešnú päťku „korenciak“, čiže Spice Girls, v poslednom čase zatienila o niečo mladšia štvorica All Saints. Ako píše Slovenka, skupinu tvoria londýnske dievčatá Melanie, Shaznay a sestry Natalie a Nicole. Samy si píšu piesne a doslova zažiarili na oblohe pop priemyslu. Na slávnosti udeľovania Brit Awards získali dve prestížne ceny: za najlepšiu pieseň a najlepšie video k ich piesni „Never Ever“. Skupine Spice Girls sa ušla len cena za najpredávanejšie platne, čo napokon tiež nie je na zahodenie. Na snímke: All Saints.

V Chyžnom

V Studžonkách (Oravka)

STARÉ ORAVSKÉ ZVONICE

Vo Veľkej Lipnici

FOTO: P. KOLLÁRIK

V Oravke

Dom slovenskej kultúry v Kacvíne (Spiš) – vo výstavbe. Foto: L. Molitoris

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	6,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	7,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	5,00 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	7,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	7,00 zł
M. Homza, St. Á. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	8,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	9,00 zł
Vlastimil Kovalčík, „ <i>Klucz Światła</i> ” - wybór poezji, Kraków 1998	10,00 zł